This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

PG
1418
M55A17
1899

52 СРПСКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА 52

ЛИРСКЕ ПЕСМЕ

СИМЕ МИЛУТИНОВИЋА

САРАЈЛИЈЕ

02056

Gift of

The Thorne Foundation

STANFORD
UNIVERSITY
LIBRARIES

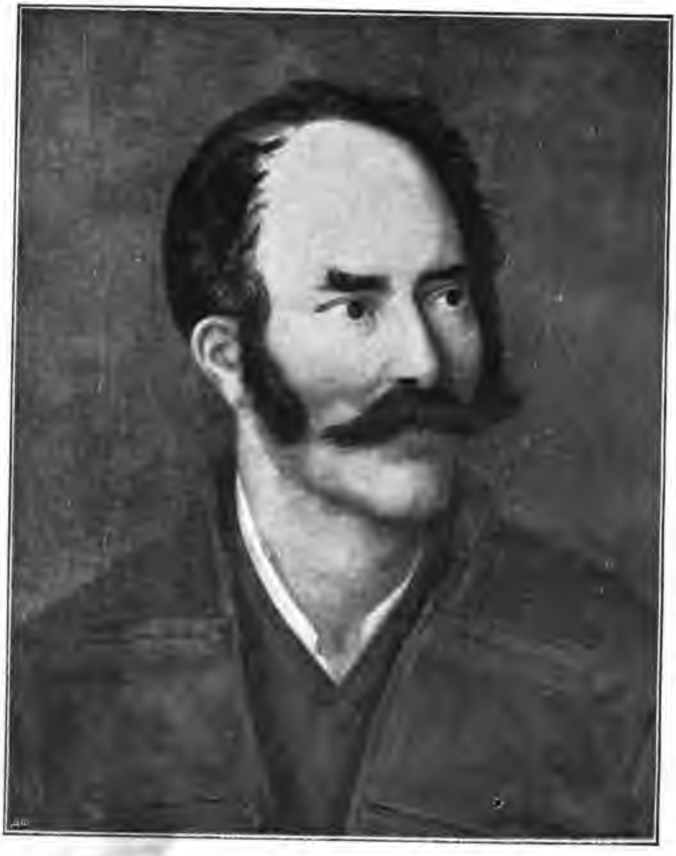

Milutinović, S.

52 СРПСКА КЊИЖЕВНА ЗАДРУГА 52

ЛИРСКЕ ПЕСМЕ

СИМЕ МИЛУТИНОВИЋА

САРАЈЛИЈЕ

БЕОГРАД — ЗАГРЕБ
ШТАМПАНО У СРПСКОЈ ШТАМПАРИЈИ У ЗАГРЕБУ
1899

PG 1418
M55 A17
1899

СИМА МИЛУТИНОВИЋ

1791—1847.

Све што је осамнаести век поетскога дао српској књижевности тешко да се може у литерарно-историском прегледу развића уметничке поезије наше назвати ма и скромним уводом у област песничких творевина деветнаестога века. Па кад би се стање уметничке поезије наше у прошломе столећу ценило само по ономе што је и како је тада објављивано, могло би се са довољно основа рећи да ње готово није ни било. Узрока томе мора имати више, и њих ће изложити историја српске уметничке поезије и књижевнога развитка уопште.

И ако су се о певању песама бавили и књижевни прваци високе учености — Рајић, Доситије, па за тим и Соларић — опет се прекори литерарног историка, како »само праву поезију нико не додирну« и како писци нису били познати »ни с првим основима стихотворства« не могу применити први пут на именима *Јована Дошеновића* и *Луке Милованова*, који бејаху први од наших песника познати и са туђом уметничком поезијом и с правилима о различитим облицима поетским, те, обојица одарени песничким даром, запеваше првих година овога века и лепше и боље од свих претходника својих. Прави је почетак уметничке лирике српске у новијој књижевности нашој у певању ове двојице. Али први умре рано, а другоме бејаше писана и гора судбина — и радови њихови остадоше без правога утицаја на своје доба.

Узастопце за овом двојицом долазе друга два, за литерарно-историски развој уметничке поезије наше знаменитија, имена — *Лукијана Мушицкога* и *Симе Милутиновића*. Мушицки је у књижевној историји нашој новијега доба први поета с ауторитетом, Милутиновић је први представник у уметничкој поезији живота народног на земљишту самосталних напора за слободу. У историји наше књижевности Мушицки и Милутиновић отварају двери на олтару богиње вечите поезије. Свак од њих има свој правац, али се обојица јављају као снажни представници уметничкога певања у првим десетинама овога века.

Уз њих и за њима иде прилична чета певача, која поглавито стоји под утицајем развијене романтике немачке уз неко признавање победе српских народних песама. И тамо где они у главном престају, ту, опет у главном, прихватају, с књижевним идејама свога времена, водство *Јован Ст. Поповић* и *Јован Суботић*, чији се песнички дар своди у знатно скромније границе, али који су, у доба кад је средина била збиља злaтна, својим књижевним радом и образовањем учинили српској књижевности и њеном развоју прекрасних услуга, док застава не пређе у руке *Петра Петровића Његоша* и *Бранка Радичевића*, који књижевни развитак сачекаше у свему на народном земљишту стојећи и дадоше му најбоље одређен правац и највише снаге за кретање њиме. Још једном се јави песничко двојство у *Јовану Јовановићу Змају* и *Ђури Јакшићу*. Али тада књижевне прилике бејаху знатно већ измењене у корист свестранога напретка, те је и одсек књижевни од 1847. богат и другим именима, која су на част српској уметничкој поезији и књижевности, и која се зову: *Љубомир П. Ненадовић*, *Јован Илић*, *Стеван Каћански Владислав*, са даљим, млађим, колом песничким.

Осамљени и на страни стоје два истинска песника: *Никола Боројевић* и *Никанор Грујић*.

Управа је Српске Књижевне Задруге излазила већ, у различитим колима својих издања, с Поповићем, Илићем, Јовановићем и Суботићем. У овом колу и овој књизи долази Милутиновић. Али и кад сви најглавнији представници српске уметничке песме овога века буду заступљени, опет ће се у изложби онога што је српска песма дала и чиме је она била заступљена, осетити непотпуност и запазити крупни, али ипак неједнаки скокови — ако то приказивање не би могло бити попуњено антологијама, које би примиле у се или оне песнике, којима се, гледајући на правац и начин њихова певања, не би могле данас с довољно оправданости дати посебне свеске, или оне, које је у најлепшим надама српске књиге отргла смрт од живота и певања...

У том одређивању места на изложби душе и срца Сима је Милутиновић добио ову свеску, у уверењу пријатеља његова певања да ће она учинити, да се још једном оживи успомена на једнога од првака у књижевно-историском развићу новије уметничке поезије српске.

Помену његова живота и рада и обележавању особина његова певања, које је у овој књизи, посвећени су ови листови.*

* * *

У животу необична слика и прилика, у књижевности необична појава, — Милутиновић је вазда био запажен, цењен и потцењиван, вољен и гоњен, човек који увек имађаше чиме привући пажњу радознала посматрача и побудити интересовање књижевнога испитивача.

Ко би у бурним данима борбе за народно ослобођење а у часовима одмора срео на београдским улицама млада човека, мало већег од средњег узраста, стасита и коштуњава, бела лица и снажних прсију, са широким плећима и развијеним мишицама, високог и ведрог чела — тај би срео Симу Милутиновића, човека чији је цео лик био пун израза и одлучности.

А да је, другом приликом, ко пришао и закуцао на вратима једне скромне кућице старога Београда, тај би ушао у собу где ради раскомоћен, гологлав и босоног човек, који би кешће устајао од писаћег стола, па би брзим корацима ишао по соби, дижући руком косу у вис и опет прилазећи столу да прибележи оно што је смислио. То бејаше Сима Милутиновић у раду, у почетку свога књижевничког делања.

---

* За биографски део овога чланка узети су подаци по спису пок. дра Ђ. С. Ђорђевића „Сима Милутиновић Сарајлија“. Београд 1892, и у додатку му „Још нека о С. Милутиновићу“, Н. Сад 1894. Унесене корекције и допуне заинтересовани ће читалац лако уочити.

Ил' кад би какав ратник за кратко време примирја свратио у Београд, или гласник са бојнога поља дојездио на заморену коњу носећи Савету новине с крвавога разбојишта — често би се на сред улица загрлио с једним с којим је до пре неколико недеља на јуначком рочишту стајао раме уз раме, загрлио би се са својим ратним другом Симом Милутиновићем, који је и сам скоро стигао с крвава мегдана на валовитој Дрини, где се у одабраној чети српске царске гарде, у чети »голих синова« борио против непријатеља српскога народа.

Вас живот Симин бејаше живот човека радна, у послу неуморна, у борби неумолна.

И да није од вајкада чувено и знано, познато и славно — Сарајево би данас било тако бар с тога сина свога, јер се у њему дана трећег, месеца октобра 1791. године у Читма-сокаку на десној обали Миљацке роди песник и књижевник српски Сима Милутиновић. Побегавши од чуме из Рожанства, села у округу ужичком Краљевине Србије, у Сарајево, отац његов Милутин Симовић оста ту и даље најпре на занату а по том у трговини, док и сам не отпоче своју радњу, оженивши се, по том, лепом Сарајевком Анђелијом Срдановићевом, о чијој лепоти народни певачи сачуваше спомен за пуну стотину година.

Али Сими бејаше суђено само да угледа сунца Божјега у Сарајеву, па да га, на скоро по том, оно више не греје у месту његова рођења. Милутин с малом породицом својом мораде и по други пут бежати од чуме, а Сима не имаде тада ни две године живота. Бегунци се склонише у Швракино Село, а кад их ту нападоше низамлије, они одоше у Градачац под заштиту Осман-Капетана, одакле се на измак прошлога и освитку нашега века уклонише у Брод, а одатле у Земун и најпосле у Београд. Сâм Сима доцније причаше, да је на скоро по доласку у Београд започео ту ићи у школу, али да се на њему обистинила пословица да се дан по јутру познаје. У своме једнодневном школовању Сима одмах познаде сву силу ондашње убојне методике, а даље образовање у другим школама и не сниваше да му из сећања изглади немиле успомене првога покушаја учења у школи. Оно их, напротив, само обнављаше. Јер четири године које, одмах за тим, проведе Сима као ученик сегединске нормалне а по том и латинске школе, хармонично увераваху Симу о дисхармоничности његових жеља и духа који тада у школама службено владаше. За тим дође и Симино више школовање у Карловцима.

Међу тим у Шумадији бејаше плануо устанак. Па ни у Карловцима не бејаше мртвило. Омладина је нове гимназије српске предњачила у одушевљењу: свак бејаше довољно уман да расправи најтежу загонетку, довољно снажан да разломи највеће препреке. У тако друштво паде и петнаестогодишње момче, Сима Милутиновић. Ту бејаше, поред осталих, и младо ђаче Сима Ненадовић, потоњи Кајица војвода Милошева устанка, и Димитрије Давидовић, доцније новинар, историк и слободоумни секретар Кнеза Милоша. С имењаком се Симом Милутиновић и побратими, а друштванце њихово са Давидовићем и још неколицином жудно разбираше шта бива у Шумадији. Митрополит Стратимировић, од породице српских племића кулпинских, и сâм живим оком гледаше како се развијају догађаји српскога устанка;

на скелама и прелазима он имађаше својих људи, који му достављаху сва важнија кретања ствари и преко којих могаше слати с времена на време и свој прилог олтару српскога предузећа, жеља и нада. Од таког једног извештача и мали круг карловачких гимназиста разбираше што шта од онога што се њему могаше казати.

Српско оружје бејаше задивило Европу: голе груди српскога сељака отеше и тврди град Београд, око кога је свака стопа земље одавно већ препојена крвљу јуначких бораца различитих народа и под разноврсним знамењима! Је ли чудо што малени круг карловачких омладинаца кипљаше жудњом за општим покретом, нити се могаше задовољити оним интересовањем. које виде у својих наставника и главе српске цркве на престолу Чарнојевића?

Милутиновић, тада слушалац поезије — ђак петога разреда гимназије — написа и друговима прочита у стиховима сатиру противу врховног патрона и црквеног поглавара, громогласнога Стратимировића.

Предмет те сатире бејаше иронично гледање на Стратимировићево представљање силе и богаства, у тренутку кад се у Шумадији раскидају окови силних господара.

Начин како се приказивао Стратимировић узбуни демократска осећања Милутиновића, који уживаше у друкчијем племству душе и срца, какво тада ницаше у Шумадији.

То бејаше предмет његове сатире.

Поговор свему томе није леп.

Издајством неке двојице, на коју је Сима и много доцније сумњао, његова песма падне у руке професорима који за њ и иначе не мараху. Песма пође и даље, и донесе пресуду, по којој Сима, Давидовић и још неки бише искључени из школе, па, за тим, прогнати и из Карловаца, пошто се задовољише и захтеви варварске методике ударања.

То је било 1808. године.

Родитељи његови бејаху још пре тога прешли из Београда у Земун и ту се настанили. Сад се и Сима упути к њима.

За успешну трговину по свим српским крајевима бејаше тада веома потребно знање ново-грчкога језика. Мало је било и после важнијих и чувенијих Срба који нису у младости учили Грчки. Тога ради Београд је и доцније, као део већ слободне Шумадије, имао својих питомаца који изучаваху грчки језик у Земуну или у Ораовици.

У Земуну и Сима стаде учити грчки, и већ идућега пролећа стави на пробу свој дар трговачки. Тада је био кренуо лађом кукуруз уз Дунав и дошао до Пеште где чу да је град Раб — у народној песми Јанок — пао у руке Французима, јер Наполеон тада бејаше у јеку свога продирања на исток, које ће се завршити катастрофом код Москве. Сима не бејаше свој кукуруз много продао, али није било паметно ни ићи даље: тада се он, трговац, на мах преобрати у кирџију т. ј. погоди се да до Варадина спусти неке граничарске ствари, спасене из Раба. А кад дође у Варадин, ту прода и своју робу, па се врати у Земун. Без сумње охрабрен тим успехом, Сима се прими да буде заповедник једнога трговачког брода, који је по пословима богаташа Сервецкога имао да отплови из Земуна уза Саву до Брода. На томе је путу спасао од смрти једнога бродара који се дављаше и коме не могаше нико други помоћи.

Ипак Сима не оста трговац: то нити је годило његовој природи, нити је био сам на то упућен. Кад његови родитељи пређоше те године опет у Београд, пређе и он, те у септембру постане писар сенатски.

У то доба пада и прва љубав његова. Али он и ту бејаше необичан, бејаше песник: Сима се заљуби у младу Туркињу Фатиму. Он је и дотле певао, а тада је, вероватно, зазујала на лири његовој и жица меке љубавне лирике Тих песама данас немамо, али се ваља пренети у доба младости и здравља Симина, у време среће и одушевљења, па ће се без устезања моћи пристати на то, да је неки случај морао уништити ове ране, али можда и најлепше прилоге лирике његове.

У једно је доба Сима држао и предавања у ондашњој Великој Школи београдској, а кад Доситије, који је ту школу и отворио, умре, Сима бејаше један од оних особитих поштовалаца његових који га својим рукама у гроб спустише.

Диситије умре 1811. а већ идућа година донесе забуну и неодлучност.

У неким се часовима долазило и на срећну мисао: обновити општу борбу и Бог ће помоћи! Али при извршењу такве одлуке опет наступаше и часови неодређености.

Тада, 1813, и Сима бејаше неко време у јуначкој чети Зеке буљубаше, а за тим лећаше као поклисар моћнога Младена Миловановића војним и народним послом у Темишвар, а одатле на Ушће Моравино. У тим се страшним данима завршиваше пропаст народне слободе у Србији. Јединствени јунак Хајдук-Вељко погибе веран заклетви, да главу даје — Крајину не даје! До срца увређени храбри ратници његови, уверени да је свему томе криво саветско управљање у Београду, падоше једнога од последњих дана слободе у Београд, и запалише га! Тада многи невини платише главом.

Чувши шта се хоће, Сима похита Београду, и уђе у њ при светлости пламена који прождираше све имање његових родитеља: куће, дућани и стоваришта пуна и препуна робе — чему је доцније у Бесарабији Младен Миловановић одређивао знатно велику цену — толика тековина старога Милутина и Анђелије пропадоше до послетка. Гледајући пропаст са данашњега Малога Калемегдана старац стојички прозбори својој жени: — »Бог дао — Бог узео!« па је ухвати за руку, и стари и немоћни пођоше с неколико дуката у џепу — у туђину.

Сима потрча драгој Фатими, али му се она не осмејкиваше — мртва уста не говоре. И она погибе... После много година Сима у песми тугује:

Ах, Фатимо, јединицо мајке,
Београтко, само себи равна,
Лепшо дивна и доброто душом,
Предличје ми, та мождана ал' искро,
Никада те прегорети нећу...

Септембра 22. Сима пређе у Земун, а одатле тражећи родитеље, оде преко Панчева у Арад, па онда у Беч, где изради да се неколико српских војвода, који су у Араду били бачени у тамницу, опросте окова. Из Беча се крене преко Хрватске у Далмацију, а за тим преко Грахова стигне у Сарајево, одакле га, с пролећа 1814, видимо у манастиру Благовештењу у Србији као писара код владике Дионисија, кад пише »Бога ради« молбу руском цару и Султану од народне стране. На скоро за тим оде к ваљевском владици Данилу, који, кад се поче нови покрет, пређе Турцима па примора и Симу да га прати до Зворника, одакле се Сима отисне у планине, међу устанике.

У сукобу на Дубљу погибе његов побратим Сима Ненадовић, кога је Милутиновић ожалио топлом сузом и песмом тугованком, а када се стање примири, Сима постане код Јована Обреновића писар, одакле доцније пређе за писара познате Народне Канцеларије у Београду.

У Народној Канцеларији Сима не оста дуго. Дужност му бејаше поћи тражити старе родитеље у туђини, које не виде већ више од три године. А кад се у Београду никако не могаше доћи до жељена мира, онда Сима у јуну 1816. пође низ Дунав, да у Влашкој потражи своје родитеље. На путу савна да се и његов отац кренуо у Србију тражити свога јединца. Размимоишавши се на путу с оцем, Сима се заустави у Видину, а кад по том чу да му се отац већ вратио из Србије и прошао за Бесарабију, где се био са женом раније склонио, Сима остане у Видину и за невољу ступи у службу у некаква стара и добра Турчина, да му чува бостан у брду подалеко од града. »Ту сам ја — прича Сима — на бостану око два мјесеца пробавивши самосам понајвише, проживио у свом елементу, како птица у гори, тако и ја у брду и по честаку; али сам ту и духом се пренуо. . .« Тада је замислио и основао план за прво своје веће дело *Тројесестарство*, које је, кад идуће зиме поста учитељ у Хришћанској школи у граду, у Видину и написао. У тој је школи Сима поред осталога предавао деци и што шта из историје: нашавши неку немачку књижицу о прослављеном јунаку Ђурђу Кастриотићу Скендербегу, Сима је преведе па деци и из ње предава. Како је сваки посао радио с вољом и одушевљењем, Сима се и сада, читајући историју Кастриотића, духом пренесе у оно витешко доба и заволе успомену овога јунака. Тако је, поред осталога, поникла и и песма написана као потпис на једној слици Скендербеговој. Али је идућа 1817. година донела Сими и нове беде. Двојица од хетериста рађаху на томе да и Симу задобију за своје намере. Сима то одбијаше, а кад у септембру затворише ту двојицу, допаде и он тамнице, из које се тешком муком избавио, те друге, 1818. године пређе у Србију и постаде писар код Јеврема Обреновића. Али у Видину испева Сима и најлепше лирске песме своје, које је штампао доцније у листовима једну по једну, а по том су све, које су сачуване. штампане у Летопису Матице Српске књ. 108. и 109. под именом *Из дневника Симе Милутиновића*. Биће да је под утиском немилих догађаја у Видину Сима изгубио сваке симпатије, ако их је и дотле имао, према Грцима, о којима у својим песмама кад што рече и по коју оштрију реч.

Али ни сад не оста Сима дуго у Србији, и већ идуће, 1819. године, пође на ново низ Дунав да тражи родитеље, којима је онда из Видина био управио и своју песмицу »Утјеха мојим родитељима«. Тако Сима оде у Кишињев, где их нађе живе, али му мати на скоро за тим умре, а он с оцем остане у Кишињеву и даље, не могући се, поглавито због покрета грчких хетериста у Влашкој, кренути у Србију.

Ту Сима остаде све до 1825. године, добијајући и сам, као и остали емигранти српски, помоћ од цара Александра I. Тада испева он песме за своје највеће и најчувеније дело *Србијанку*, у којој опева српски устанак за ослобођење. Обично се помиње да су се Сима и Вук, док још бејаху у Србији, договорили да један опева а други опише устанак. Поседев у Кишињеву више него ма на коме месту дотле, Сима се понајвише дружаше с ратницима српским који му причањем појединих догађаја распаљиваху машту те га и нехотице изазиваху на певање. »Ја сам се само распевав — пише о томе Сима Вуку — спустио у млоготравну луку, ђе сам неколико прошетав се по неки са дворношћу лепши и мирисом љупчији цвијетак ускинуо и у киту га ставио. . . кад све нагиздане у коло, нек и Српска чиме год«. И одиста свему обиљу поетске грађе ни Симина поетска душа не могаше дати израза.

У другој половини 1825. године Сима пође с рукописом своје *Србијаде*, као што је Србијанку био у почетку назвао, и с нешто приватно добивепе помоћи, да у Лајпцигу штампа своје дело. Декембра 1. године 1825. Сима изда »Објавленије« о томе. У овом позиву он вели да ће дело издати у целини, у једној књизи октава, с потребним илустрацијама за објашњење алегорије и истинских догађаја. Али Сими нестаде новаца, те се обрати писмима готово на све виђеније Србе, па очекујући њихове помоћи даде с пролећа 1826. у штампу ***Неколике пјеснице старе, нове, преведене и сочињене***, а на скоро за тим, добивши нешто помоћи са стране, а нарочито од тадашњега медицинара у Лајпцигу Христифора Хаџи-Јовановића из Свиштова, даде у штампу и своје велико дело, које сад назва *Србијанком*, али раздељено у четири свеске и без илустрација. »Мени су — вели Сима у посвети Србијанке Христифору — неколицина мога народа најпре, и прилично помогли о чему сам довде и успети могао, али докончати предузето прекратили би се достаци, а надежде сам, сприожалошћен, изветрене, оташћене и преваривe морао видјети; него си ме ти чоекољупки, и себедостојно утјешио, обећав и дав ми помоћ и допечатању настојећега.« Србијанка је до краја новембра 1826, била у штампи и с повезом сва готова, али Сими бејаше све теже: цар Александар I умре, а са смрћу његовом изгубише и Сима и отац му помоћ коју од Русије примаху; новаца нестаде, а повериоци навалише са свих страна. Сима бејаше у очајању, али га беде ослободи помоћ Кнеза Милоша, за коју се бејаше нарочито Вук заузео. За то је Сима требао да дође у Србију за писара Кнезу Милошу. Сима пристане на то, пође и дође до Земуна, одакле окрене у — Трст а одатле у Котор хотећи у Црну Гору.

Иначе живот Симин у Лајпцигу бејаше право књижевничко живовање. Сима дође у додир, лично или преко писма, с ученим књижевницима немачким који се надметаху у дивљењу српској народној поезији што је Вук недавно бејаше пред свет изнео. Сима бејаше чедо тога јуначког и у певању првог народа, а уз то је и сам песник. То га препоручи свима, и њему указиваху разне почасти књижевничке. Научници и књижевници Грим и Хердер, поета Уланд, одушевљена предходница српских народних песама Талфи, као и други преводилац Герхард и првак пред свима

Гете — бејаху пријатељи и познаници Симини. Герхард, коме Сима помагаше при превођењу, пише о њему: »У лето 1826. упознадох се с овим честитим врло образованим и даровитим човеком. Уз њега се, идуће зиме усудих спустити у златне руднике српске поезије и њему имам захвалити за највише објашњења у овом глосаријуму о обичајима његових земљака и њихових суседа«. Сима поможе да се и онако красно интересовање за народ наш у Немаца развије још више. А све то интересовање бејаше са живим песничким одушевљењем. Герхард штампаше поједине песме и у листовима немачким, а 1828. издаде у Лајпцигу збирку препева под именом *Вила* (Wila).

Да походи Талфију, Сима је једном, при свој својој оскудици, путовао к њој у Халу. А Гете, одушевљен Симом и Српством препоручиваше Герхарду и Талфи да преведу и Србијанку Симину. Герхард, најзад, учини и с тим неколике пробе — опет уз помоћ Симину преведе три песме из Србијанке.

Што је Сима пошао у Србију а отишао у Црну Гору, данас не можемо поуздано знати. Али се зна да је Вука то веома наљутило, јер се он бејаше за Симу заузео лично у Кнеза Милоша. Међу тим изиђе 1827. у Будиму и *Зорица,* ново песничко дело Симино.

У Трсту Сима остаде месец дана очекујући брод. Он бејаше тада уважаван и цењен — а за славу је у оно доба довољно било и мање талента и мање рада но што у Симе бејаше и једнога и другога. Тада се у Трсту бављаше и Лукијан Мушицки, и сам чашћен и слављен. На једној гозби Мушицки поздрави Симу одушевљеном здравицом, па му помену како би добро било кад би језик у Србијанци исправио у корист простоте и разумљивости. На то Сима одговори:

„Ја л' што мог'о то сам и помог'о.
— — — — — — — — — — — — — —
„Ни том од мен' нитко с' не надао.“

Пробавивши у Котору неколико дана, Сима оде на Цетиње. »По дугачком капуту — прича Љ. П. Ненадовић — опасао се херцеговачким појасом, да му не рекну Црногорци: Иде распојас као Лацманин; поврх широких панталона скопчао доколенице да не рекну: гаће му се по земљи вуку; за појас заденуо мали нож, да му не рекну: иде као женетина (без оружја). Од Котора до Цетиња, кога је год Црногорца путем срео, склопио му руке око врата и пољубио га у чело.« Тако стиже и на Цетиње, оде право у цркву, а из цркве с владиком и главарима, као да су стари познаници, у владичин двор, где и остаде најпре као секретар владике Петра I, а после и као неки васпитач владичинога синовца, потоњега песника Његуша, и других младића.

О наставничком раду Симину и особинама његове оригиналне методике доста је и писано и причано, али ми се не чини да је правилно уочен и узрок такога поступања Симиног. »Симина школа — пише Ненадовић — није имала означена часа ни места. Његова наука као и васцели његов живот нису имали никакве системе. Као Платон, он је своје ученике учио шетајући по зеленим ливадама и у хладовини испод гранатих дрвета. Каткад у десет минута говорио им је: о грчким боговима, о сејању кромпира, о Круговој философији и о Хајдук-Вељку... Ученици његови радо су га слушали. Он је био њихов друг и пријатељ. Гусле, песме, гађање из пушака — биле су њихове заједничке забаве. Заједно су са својим учитељем трчали, скакали, бацали се камена с рамена и рвали се... Често скину обућу и трче боси преко бодљикавог цетињског поља«. Уз то је учио своје ученике да трпе глад и да сносе сваку јуначку невољу. О томе и о кушању његова јунаштва од стране владичина синовца Рада има интересних епизодаца. Али је погрешно опште тврђење, да је Сима тако радио стога, што је знао да каменитој Црној Гори васпитава будућег владара. Пре свега Сима је тако поступао и са другим ученицима својим. А друго: Сима је знао да Црној Гори спрема понајпре духовнога поглавара, владику а не војводу. Запитан, много доцније, шта мисли о будућем уједињењу српском и о подели улога између Београда и Цетиња, Сима је с места одговорио да је он са тим на чисто: једнима — вели — престо Душанов, а другима Чарнојевићев! То показује да је Сима добро знао шта ради и чему се нада, да је био човек ширих државничких погледа. Па са чега је, онда, Сима био онакав ориђиналан методичар? Само стога што је био — ориђиналан човек! Такав је рад понајпре годио њему лично. И да је он о томе писао, без сумње би рекао да је и тада, као и у видинским брдима, био »у свом елементу«. Живећи тако понајпре ради свога задовољства, Сима је на необичан начин — гладујући у овчарској колиби ловћенској — за неколико дана написао и трагедију *Обилић*. Тада је, на Цетињу написао и други драмски покушај, *Дику Црногорску* и *Расцевке о Талфи* које се дело до данас није могло наћи. Осем тога Сима је скупљао и народне песме које су доцније изишле у два издања. Раније поменути списи бејаху готови до марта 1829., а после тога отпоче проучавање и писање *Историје Црне Горе*. Али тога списа не стиже да на миру изради. Октобра 18. године 1830. умре владика Петар I, а о наслеђу паста распра. Сима енергичним држањем и окретношћу — изношењем владичина тестамента који је он по заповести владичиној написао пред саму смрт његову — поможе да се наследником прогласи његов ученик Раде, потоњи владика Петар II. Такве су промене у Црној Гори често изазивале трзавице па и буне. То бејаше и сада. Раде задржа власт, али се Сима мораде уклонити из Црне Горе, па преко Котора и Херцеговине удари на Сарајево, своје место рођења, које му је суђено да види само у часовима невоље и погибли. Из Сарајева с тешком муком допре до Ваљева, одакле стигне у Крагујевац, Лепеници на обале, престоницу обновљене Кнежевине Србије. То бејаше лета 1831.

Кнез Милош лепо прими Симу, који му без сумње успе објаснити зашто пре четири године из Лајпцига пођe у Крагујевац а оде на Цетиње. Сима доби привремено службу код београдске полиције, а на скоро за тим би постављен за помоћника тада већ чувеном рујанском српдару Јовану Мићићу.

Мићић сеђаше у Чајетини а по кад што и у Ариљу, али седео у једном или другом месту вазда држаше на оку Турке Ужичане, а сам живљаше као прави властелин средњега века.

Из Рујна Сима оде за заповедника посаде кладовске, а у брзо за тим постаде помоћник срдара у Крајини, јер Србија бејаше добила шест нових округа.

По добитку шест округа Кнез Милош пође у Цариград да захвали Султану и да осигура нове успехе. У сјајној свити Кнежевој бејаше и Сима. Кнез и пратиоци његови бејаху царски обдарени, а Сима доби тада од цара скупоцен бињиш с крупним бриљантним пуцетом под грлом. Задовољан се Господар врати са свитом својом у Крагујевац, где се још непрестано говораше о скупоценим даровима царским. Ту дође и Сима. Бејаше безброј људи који би за добитак бињиша изишли на двобој и радо ставили живот на коцку. А Сима свој бињиш — поклони позоришној дружини која у Шареноме Конаку Кнежева Двора приређиваше представе!

Сима доби тада дужност историографа народног и већ му се 11. фебруара 1835. издаде и објава да му власти буду на помоћи при скупљању грађе за историју српскога устанка. Тога ради Сима пропутова по Србији, а за тим по прикупљеној грађи изради *Историју Србије 1813—1815*, па с краја 1836. године пође у Лајпциг да је тамо штампа.

У Лајпцигу проведе Сима највећи део 1837. год. Ту наштампа *Тројесестарство*, трагедију *Обилић*, ново попуњено издање (прво је 1833.) народних песама под именом *Praveнија*, и *Историју Србије*.

Новембра 15. године 1837. Сима пође из Лајпцига натраг. На томе путу удари на Праг, где пробуђена свест народна узимаше све више маха под водством Јунгмановим, Шафариковим, Палацкога, Челаковскога и других. Ту се Сима познао и с Јаковом Малим, чешким патриотом и чланом Чешкога Ученога Друштва, који је и сачувао од заборава ову Симину походу Прага.

Из Прага Сима удари на Беч, па онда стигне у Пешту првих дана децембра. У Пешти и у Будиму Сима је провео све до друге половине маја 1839. с прекидом од неколико месеци, за које је време сишао до Србије вероватно понајпре да види да ли ће моћи бити што од његових планова да оде у Русију и у Беч ради исписивања документа за српску историју.

За време свога бављења у Пешти и у Будиму Сима бејаше особити предмет поштовања и пажње не само од стране Срба већ и од свих других Словена. У то доба пада и одушевљење српске омладине која Симу 1839. с пролећа венча венцем лавровим у знак народнога признања. Али поред лаврова Сима стави тада на своју главу и брачни венац. Сазнавши већ раније да даровита девојка Марија Поповићева боље него ико уме да »пунктује« и тумачи његову Србијанку, Сима је сада походи, и затече је где с мајком својом пере рубље певајући. Он се каза ко је. Девојка хитро и весело уведе у собу драгога јој госта, с којим се цео дан разговараше, нити се ма једно од њих сети да треба разговору раније краја учинити. Кад дође сутра дан — Сима дође већ као просилац!

У другој половини маја 1839. Сима се са својом младом спусти до Београда, где се жељаше настанити. Он ту постаде неки чиновник, али тек 1. декембра доби достојну службу, поставши директор нормалних школа, по свој прилици заузимањем рускога професора и словенисте Бођанскога, који је Симину кућу походио и знатно доцније, кад Симе одавно већ не бејаше у животу. Бођански се тада бављаше дуже времена у Београду, а кад се у почетку идуће године крете у западне крајеве нашега народа, Сима га отпрати до Загреба, па се врати у Београд на своју дужност. Али политичка борба захвати Симу свом јачином, и он са другим незадовољницима оде 16. октобра 1840. у Видин, одакле се врати тек 3. декембра 1841., јер код једне његове политичке песме налазимо негову забелешку да је испевана »у Видину при крају 1841. године — Уставовачкога изгнанија«.

Још у Крагујевцу зачета мисао о образовању *Друштва Српске Словесности* би у Београду 1842. претворена у дело. Први редовни чланови друштвени бише постављени указом Кнеза Михаила од 27. маја те године. Међу тим првим члановима бејаше и Сима. А кад друштво 1847. поче да публикује своје и туђе радове преко *Гласника* и Сима се у њему јави песмама и одговором на питање од стране друштва: како би се најбоље дошло до новије историје српске? Вреди поменути да Сима за писца такве историје без икаквога устезања предлаже Вука Ст. Караџића.

После промена 1842. Сима доби за секретара министарства просвете. Овоме је министарству још 1839. био поднео молбу, да му се помогне да може отворити у Вишњици близу Београда »водолечиште« по методи самоука Присница којим се одушевио још кад је, бавећи се у Лајпцигу последњи пут, ишао у Грефенберг — Аустријска Слезија — на проучавање методе лечења разглашенога Присница. Он је тим тако био одушевљен да је, као што ћемо мало даље навести, последње врсте свога писања, на неколико дана пред смрт, посветио Присницу. Молба његова прође разне инстанције, ал не би уважена.

Осем многобројних чланака и ситнијих, већином политичко-партиских, песама Сима наштампа 1844, као допуну Србијанци, *Тројебратство*, последње своје засебно дело. Неко време бејаше члан апелационога суда, па за тим се опет врати на место секретара Министарства Просвете. Али ни на овом се месту не осећаше угодно: старешине, које га нису волеле али га морадоше трпети, одредише га, као секретара, да ради на — деловоднику!

У то се доба обрати Сими из Беча млади ђак научник Ђуро Даничић писмом које показује очајно стање Даничићево Сима се, и не прочитавши писмо до краја, дигне »државном банкеру« Куманудију, и говораше му о Даничићевој науци толико да банкар, који о тим пословима и не сниваше, мораде постати Даничићев добротвор!

Међу тим се приближаваху знаменити догађаји који пред крај прве половине овога века дадоше силни подстак народносноме кретању и слободоумљу. Сима је једнако био у борби политичкој, књижевној, чиновничкој, у материјалним неприликама. Покрету илирском бејаше одлучан противник. Кад Павле Штôс издаде »Позив у коло илирско«, Сима 1. јула 1842. написа у стиховима подужи *Отзив* на тај позив. Ту, поред осталога, вели:

Штос Хорвату ј' Мефистофел, Гај Лудовид...
брат је тога,
А Илирци сви заслепци, у бездну ће потиђења!

Сима нарочито бејаше устао против извештаченога имена илирскога.

Претпоследње године свога живота, 1846, Сима се отиште на далеки пут. Ондашња му влада повери да одведе до Кијева шест питомаца за богословске науке. Сима се са њима крене из Београда 8. јула на кајику до Земуна, а из Земуна оду лађом до Галца, одатле у Одесу, и из Одесе на двојим колима до Кијева. Ту остави питомце, па се онда сâм на своју одговорност упути у Моску а одатле и у Петроград; из Петрограда се врати опет у Москву, Одесу, Акерман, Исмаилов, Галац, Ђурђево, Букурешт, Оршаву, Земун и једва, после пет месеци, у почетку декембра стиже у Београд. О томе путовању има занимљивих анегдота, али је најважније поменути да је Сима сâм описао сав тај пут у писмима, које је штампао у Српским Новинама идуће године. Штампано је свега десет писама; прво је датовано 15. јула, а десето 1. декембра. Она су сва одлична по занимљивости причања, богата фактима. Он се састајао са Боћанским, Срежњевским, Погодином и другима, видео је ориђинал Крижанићеве Граматике и његове »Историје Словена« и т. д.

Из ове је године и лик његов, који је радио живописац Димитрије Аврамовић. На томе се лику, за који се тврди да је необично срећно погођен, већ види клонулост снаге и изнемоглост здравља песникова.

То је последња слика Симина, ма да оне нису ни дотле биле тако ретке.

Још кад се Сима бавио у Лајпцигу ради штампања своје Србијанке, настане румунски бојер а по том песник и државник Розети са својим друштвом, те се литографски изради без сумње прва слика Симина.

Други је рад бакрорез заузимањем Ј. Миловука у Пешти — тридесетих година, а тих је година — после 1835. радио Симу у Крагујевцу и живописац Исаиловић, родом из Даља. Ту је Сима у оном добивеном бињишу.

Катинка Ивановићева радила је четрдесетих година лик Симин, и тај се рад данас од стручњака особито цени.[1] Најпосле и Мина Вукова покушала је писаљком, и врло је успела у обележавању најмаркантнијих црта његовога лика. —

---

[1] Цинкографски отисак тога лика даје се уз ово издање. **С. К. З.**

Сима бејаше оболео и, ни иначе нигда богат, осиротео. Да би поправио своје материјално стање кушао је с различитим предузећима а све без среће.

Готово целе 1847. године боловаше. У јулу му би боље, а с јесени опет теже. С краја новембра и почетком децембра паде у постељу, али опет устаде. Декембра 29. бејаше у вече на седељци у чувеној опаклији Зубановој. И ако у почетку пријатељ стању насталом од 1842. године, Сима као да у последње доба не одобраваше много што шта од онога што бива у Србији. С тога имађаше и у ондашњем Конаку једну необичну аудијенцију. Сад на седељци код Зубана Сима и опет изађе са својим протестима, па у разговору узе и попи каву, коју је иначе ретко пио. Кад пође кући својој — која је била на углу данашње Босанске улице и Хајдук-Вељкова Венца — осети јаке болове. Сврати у једну пријатељску кућу преко пута од Конака, а одатле га морадоше однети кући. Сутра освану дан смрти његове. Умирући рече свом најбољем пријатељу Исидору Стојановићу, књижевнику и талентованом професору историје у Лицеју: »Кад бих се опет родио, желео бих да будем ово што сам био!«

Погреб Симин бејаше сјајан. Та почаст — као обично — превазиђе сваку другу, за живота указивану му.

И сад Сима борави вечити санак у порти цркве Св. Марка, онде где је при српском освојењу Београда био главни стан витешких бораца.

Стогодишњица његова рођења (1891.) потресе васцело Српство. У многобројним се састанцима и свечаним скуповима са заслуженом хвалом говораше о животу и раду Симину, а по свима се крајевима Српства почеше скупљати дарови за подизање достојног споменика у граду Сарајеву или другде у Српству.

Симино име оста у вечитој успомени. То је и заслужио човек, који је српском добру посветио сав живот свој, који је учио:

„Себ’ прегорјев највише се може!“

* * *

Чудне су биле прилике у српској књижевности, кад се са својим радом јавио Сима!

Многа питања постављена — ниједно нерасправљено.

Доситијеве мисли о томе, да народни језик ваља узети за језик књижевни, нашле бејаху већ другога и друкчијега заступника у Вуку Ст. Караџићу. Доситије није отишао далеко од теорије. Вук је теорију изводио из практике. Већ се била почела борба за језик и правопис, и већ је била и жртва новој мисли принесена у лицу Саве Мркоља, кога су противници својим поступањем нагнали у — лудницу.

Али Вук је све више издизао заставу новога начела.

На пољу је историског рада још стајала, у доста свежој успомени, историја Рајићева, писана мешавином језика̂, као највећи споменик историографскога рада српског.

У поезији је најкрупније име било Лукијана Мушицкога, који је као вођ псевдокласичке школе мислио оживети дух који је некада вејао поезијом старих народа класичких.

Тешко је тада било новом раднику поћи самосталним правцем у поезији.

Оно што је и колико је у школи учио и научио Сима, бејаше управо толико колико је потребно да му помете чисто народни правац у поезији. Али је он био толико исто и више, и део душе народне — те не могаше ићи ни народним путем. Био је на раскрсници, и он удари трећом стазом, која га је доста мука стала.

Он опеваше савремена дела најновије историје народне, али то певаше чудним језиком: у основи, па и у многим појединостима, народним, ал' опет препуњеним новим, скованим речима и необичним обртима реченичним.

Сима је био великог песничког дара, осећање је у њега силно — он бејаше и необично даровит човек. Али он бејаше и оригиналан у толикој мери, да остаде и у поезији — »особењак«.

Обично се вели, да кад му осећање достигне врхунац онда га речи престану служити, њих нема ни толико ни таквих, колико и каквих изискује исказ онога што он осећа. Тада се сâм помаже, и у тренутку ствара, смишља и кује нове речи које, кад што, само он разуме. Ал се ваља сетити да је Сима необичан и у прозном слогу, необичан и онда кад му је баш веома стало до тога да га разумеју, као што је случај на пр. у приватним писмима његовим кад износи своје неприлике или кад моли за помоћ. По томе обично тврђење неће бити исправно. У једном литерарном разговору речено је да би Сима са својим навикама књижевним и манирима стилским данас био највиђенији заступник декаданства. Само у Симе тај правац не би дошао као ресултат пресиђености књижевне већ као истински израз његовог, под разним погодбама створеног, темперамента.

Сима није ишао стопама класичарским, али га одјеци њихова певања чешће зауставе на путу његову, и он тада скида с небеса класичку митологију, богове и митске личности грчке и римске, и меша их са српским јунацима, још живим људима.

Али кад Сима проговори чистим народним говором, кад се, у часовима, покаже више природан а мање необичан — онда прозбори тако песнички силно, како у Срба нико до њега, а мало ко после њега, не певаше. Хиљаде најлепших гнома налазе се у његовим песничким делима. То су сјајна зрнца која осветљавају читаве стране. Као што гњурач слази у море ради бисера, тако се често и читаоцу на крају какве песме Симине покаже сав дар великога песника.

Највеће и најбоље Симино дело песничко јесте његова *Србијанка*, у којој је опеван Карађорђев и Милошев устанак. Али оно, што је у тој збирци епских песама најлепше, јесте *лирика*, местимични искази најузвишенијег осећања. Примера ради да поменемо коју од мањих песама из Србијанке. У песми »Бесмртник« Сима хоће да пева једну епизоду из првог устанка. — Хајдук-Вељка су Турци ненадно опколили у Бањи. Он се држи, док му не дође помоћ која опет опколи Турке. Вељко се ноћу сам провуче кроз Турке, састане се с оним Србима на пољу, па се опет пробије и дође својима у шанац. Сутра дан Вељко напада и побеђује. — Овај је мали догађај опеван просто — тако је испричан, али што је у том опевању најлепше то су поједине слике, описи и једар израз.

То су особине и других мањих песничких дела његових: *Тројебратства, Тројесестарства* и *Зорице*.

Сима је радио и на драмској поезији, и ако то поље рада не бејаше за њега као што доцније није било ни за Његоша. У његовим драмама има пуно поезије али мало радње. Па опет је његов *Обилић* најлепша слика овог витеза који после Симе нигде није тако ваљано схваћен и изведен.

Својом *збирком народних песама* по Црној Гори и Херцеговини учинио је знатну услугу испитиваоцима народне поезије, а својим *историским* радом сачувао је многе витешке појаве у светлој и, што је главно, верној успомени, јер се историчарски рад његов, у колико се тиче новога доба, понајпре одликује поузданим и беспристрасним казивањем. И туђини су се одушевљавали изучавањем историје наших устанака у почетку овога века, па су је и писали. Али су, и поред најбоље тежње ка истини, често велике неправде чинили паћеничком народу српском. »Историја коју неком народу пише туђин — рекло се у једној сличној прилици — личи кори хлеба, коју зла маћеха даје немилом пасторку своме.« Сима је био мајка истини.

Има људи којима прилике у животу помогну те нам у току свога рада покажу сав велеум свој и изнесу богатство душе своје. Таких срећних радника има и у нашој књижевности. Али по кад што прилике и околности не само што не помажу талентима да се развију потпуно, већ им рече да изнесу и само оно што им је природа дала. Такве је судбине био и Сима Милутиновић. А што је урадио толико колико је од њега добила српска књижевност, то је само знак његове крепке снаге душевне.

Сима је једном руком рушио а другом стварао. Али нити је рушио из основе нити је подизао до врхунца. Изгледа да је некоме било суђено да одлежи тешке боље прелазнога доба нове српске поезије. Коцка је пала на Симу, и он се даље борио са судбином јуначки, отимљући се неприликама и избијајући у појединим тренуцима на површину, где је местимице засјао свом светлошћу свога истинскога дара. Таленат се Симин мора ценити по лепоти и јачини оних места, где је и кад је сама душа његова проговорила заносним збором, којим тек љубимци вечно младе богиње поезије говоре. И тада се мора рећи да је Сима био по дару од првих песника старије и новије књижевности српске.

Поменусмо у неколико речи обилат књижевни рад Симе Милутиновића, чију поезију приказује у једном правцу и ова збирка у издању Српске Књижевне Задруге, износећи, најважнију а најмање познату лирику његову, о којој, стога, имамо да кажемо још неколико речи.

* * *

Пред свима врстама књижевнога рада и певања у новој је српској књижевности далеко измакла лирика. Сима је певао поглавито епске песме, али је његова лирика, као поезија, знатно јача, чистија и узвишенија. На особит начин оригиналан у животу, Сима је, поменусмо већ, био такав и у певању своме. По природи свога поетскога дара лирик, по тежњи и продукцији епик, — Сима је готово у свима делима својим оставио дисхармонију између онога што је хтео и онога што му се душом наметало.

Најраније певање његово бејаше лирско. На ту га стазу није повела поетска књижевност наша до тога доба, већ природа дара његова. Јер да је дотадашње певање могло одмах повући Симу и импоновати му, он би певао епских песама много раније, пошто је ова врста, поред богатства народне поезије, имала популарне радње Јована Рајића, Гаврила Ковачевића и других, док је на пољу праве лирике стајала од 1809. године једна једина књижица доста срећних покушаја Дошеновића. И што поред свега тога Сима у првој периоди свога певања оста лиричар, најбољи је знак да поетска снага његова и бејаше управо за тако певање.

»Али млађани век Симине поезије не траје дуго. Сима га је сам прекратио... А угушивши у себи природно одушевљење, одушевљење свога дара, он се после вештачки одушевљавао за оно, што му се чинило да је добро. Љубав ка оптшем добру турила му је срце под владу разума, који није имао среће да се потпуно образује и еманципује. Он је врелу свога дивног песничког дара градио вештачко корито, мењајући га сваки час према потребама и приликама и према своме образовању. Старо корито зарасте у трње, а ново тек по негде задржи бистру воду планинску.« (Св. Вуловић, Годишњица II, 292.)

Највише и најлепших лирских песама Сима је испевао у Београду до 1813. и у Видину. Песама из Београда немамо, а од оних видинских, којих је било преко шесет, сачувана је тек једна трећина. У тим се песмама песник сећа своје прве љубави, говори о пријатељству и пева пријатељима и родитељима својим, а у већини је размишљање и стрепња душе која у самоћи жели радости и задовољства овога живота.

»Удаљен од отаџбине, од збиљскога патриотскога рада, у мучној туђини, Сима је морао тражити разгаљења. У таким приликама осетљиви људи најјасније покажу своје срце; песници пропевају. То беше најзгоднија прилика, да Симин песнички дар потера праву клицу. И он је показа у — лирици. И да је Сима остао лирик, био би много већи песник, можда највећи песник српски... Сима је најобјективнији српски песник. Његова лична судбина, његови болови и туге, радости и весеља — све му је то узгредна ствар... Општа ствар, отаџбина, српство, врлости — то му заноси душу... На мучној доколици у Видину, у 26-ој својој години, Сима је кашто пуштао срцу на вољу. Али се ни тада није разлевао у мека, болесна осећања. Дах му је и онда крепак, хладовит... Овако је певао Сима, кад му је песнички дар био потпуно слободан, кад се оно мало књиге и школовања у детињству прекувало било с искуством, борбама и патњама младачкога века, кад на њега не утицаху ни сувремени прваци наше нове литературе, ни општи правац европске литературе, ни потребе отаџбине — а у веку младости и у безбрижној самоћи.« (Годишњица II, 290—292.).

То певање Симино чини добар део ове збирке, а спојено с осталом његовом пробраном лириком разређено је у неколико подвојених одељака.

О лирским песмама Симе Милутиновића, може се рећи, није до сад било јавнога говора. Ст. Новаковић је у Историји Српске Књижевности (238.) написао да је Симина лирика »простија па и лепша«, али није ништа више казао о њој. У студији о Сими и његову раду Св. Вуловић је (Годишњица II, 289.) за један део тих Симиних песама рекао да је »здраво мирисно цвеће уметничке лирике с чистим народним дахом«, али се у анализу тих песама није упуштао, задовољивши се поглавито тумачењем, како је и зашто Сима желео да од лирике постане епик, што смо већ навели. А сама потреба за таким објашњавањем казује како је у свему певању Симину лирика оно што има највише цене.

Критичко испитивање, анализу, треба одвојити од филолошкога тумачења. Читаоци ће у овој књизи песама наћи у самом тексту довољно објашњења филолошког и историског, објашњења ради разумевања садржине.[1]) Естетичко истраживање, истина, и само доводи до бољег разумевања садржине, јер се анализом рашчлањује целина на уметничке састојке, а појимање тих делова, њихових односа и складности у целини, разуме се, даје и јаснију слику самога предмета, који се *уметнички* може разумети и без знања свих појединости што их објашњава филолошки и историски коментар. Али овака анализа има и другу задаћу. А како је за највећи круг читалаца ова збирка управо сасвим нова појава књижевна, и како Управа С. К. Задруге држи да је њеним штампањем изнела из самог почетка наше новије уметничке поезије књигу од знатне литерарне и песничке вредности — то ћемо на овом месту покушати преглед битних одлика поглавито лирског певања Симина.

Не треба доказивати да ће сваки, који познаје живот Симин, моћи унапред створити приближно верну слику његова певања, као и обрнуто: ко схвати главне особине тога певања, тај сме рећи да му је и живот

---

[1]) Та је тумачења, по одлуци управе С. К. Задруге, написао тајник управин Љ. Јовановић, а избор је песама учинио писац предговора А. Гавриловић. С. К. З.

Симин познат. Ово веома много личи на оно, што је Др. Љ. Недић тражио говорећи о поезији Ђ. Јакшића, али држим да је сваки интелигентнији читалац и без овога предговора и *пре* писања Дра Недића знао, да је Сима »чудан« и у животу и у певању. А давање тога *једног* епитета и животу и певању његову најбоље показује како Симина поезија одлично одговара важном захтеву, да певање буде истинска слика самога живота песникова. Симин је живот »необичан« — и његова је поезија »необична«; његова биографија даје читаоцу низ оригиналних појава, другим речима: његови доживљаји одиста нису доживљаји обичнога човека — и његова поезија има својих оригиналних црта, где што можда грубо повучених, али из основа нових; ми при читању биографије његове имамо непрестано пред очима жива, снажна, радна човека — при читању песама његових видимо не тако обичну енергију духа, снагу, која је кад што и на штету пластике са своје неумерености, ал коју стално поштујемо стога што је снага. Па кад сазнајемо живот Симин из песама као год и из биографије — некад из песама и боље — онда је закључак јасан, да је она *душа* његова која га је у животу кретала на делање, преливена у песме његове, да су оне, дакле, потекле из душе. Та особина Симина певања у исто је доба и најбоља препорука његова.

За доказ јачине песничког темперамента Симина најбољи су сведоци песме које су у овој збирци. Њихов је сам почетак обично онакав, какав се у Реторици зове буран, нагао, смео. Додајмо томе, да он, крај свега тога, ипак није ни у колико реторски, остаје нам да је — песнички. У овој збирци има подужих песама с таким почетком изразите енергије песничке — али су оне такве и до краја. Важан знак за издржљивост одушевљења поетског. Уобичајена фраза, како је овог или оног песника у моменту »издала снага« — а то је чешће понављао и Вуловић при оцени Симине поезије, заведен погрешном поставком о неразумљивости његова језика — та фраза за Симу не вреди.

Узмимо песму *Разврат*, у којој нам песник хоће да пева о милинама и дражима овог света. Ту Сима удара свом јачином страснога осећања:

Шта је слава и јунаштво,
Шта је образ и поштење,
Шта ли спомен и пофала.
Шта л' по смрти празно име?
— — — — — — — — —
Нема хвале по заслуги,
Нит' живота после овог!

у томе тренутку он даје за чашу таке сласти све оно што се иначе не даје ни по коју цену. То бива само у истинској занесености осећајној. А тек такав тренутак и може да дâ праву песму. Сима је, дакле, песник јаког љубавног осећања, поред свега тога што се крије и што своју песму назива, после прошлога одушевљења, именом *разврата*.

Друкчија је, по предмету, песма *Општа мајка:*

Пјана крчмо — и отац и мајко,
Љеб и винце — сама бога т'јело,
Мен' беђару сваколика части!

И за тим вели, како су му са њих »кратки санци слатки«, »тужни дневи лахки«, ту је посред раја а више звезда. У том тренутку песник нити што зна лепште, нити цени више, он је *сав* понесен за тим осећањем уживања при чаши у »пјаној крчми«.

Почињући књигу певања о народном устанку, песник кличе:

Кликни, вило, не умукла нигда!
Стреси грлом све сјајније звезде
И ђинђуве из кумовске сламе — — —

А кад настаје катастрофа народне слободе, песнику пуца срце и он се у ужасу хвата крајности:

Схорите се највиша небеса!
— — — — — — — — — —
Процвилите мравеж и пауци!

Такав је почетак и песме *Комадић из читавога*:

Црна Горо, утјециште старо
Млада мога пошљедњега бана!

И кад у његову туговању наиђемо на речи:

Ах, Фатимо, јединицо мајке!
— — — — — — — — — —
Никада те прегорјети нећу —

нас то *никада* — које је у друштвеној употреби одавно већ изгубило страхоту својега значења и постало банално — не само не вређа, него смо готови да се кунемо како и сами чисто осећамо сву тежину клетве његове.

Бранко је с правом рекао:

Ао Чубро, та што ли си стао,
Бог је теби гром у руке дао!

Посланица родитељима је најнежнија песма Симина. Она се не да препричати, а прочитана оставља утисак да је у њој цела душа песникова.

Певао срећу или несрећу своје љубави, веселе тренутке у крчми или тужне откуцаје срца у самоћи, витешки поклич ратнички или очајни крик за изгубљеном слободом народном — Сима увек у то певање уноси сву душу своју, и не снивајући у томе моменту да би могло бити друкчије и да другога живота има. У таким тренуцима он, да се послужимо његовим речима, све друго »опрема надвор« а »само срце при себи задржи.«

Та прва особина односи, по правилу, победну награду над свима осталим, иначе знатним, особинама певања његова.

Од свих поетских фигура Сима се најчешће служи алегоријом. Отуда је код њега мало непосредног казивања онога што сам осећа. Они који његово »чудно« певање тумаче понајпре начином његова школовања — н. пр. Вуловић — рекли би да је то траг Симине теориске недоучености и тежње за митологисањем. У ствари је алегорија за песника, блиског тону народних песама, захвално средство поетско, и у *казивању* — без ње нема поетског израза. Сима то није знао, али га је у томе упућивало оно што и народнога певача: природно осећање за лепоту саме слике. Он сам казује како му душа без престанка у царству сликâ живи: Нађе ли ме ко сама, види само половину мене, а

„Душа л' моја невиђени крили
„Дијели се, у небеса лети,
Облијеће сунце, мјесец, звезде,
Протитра се с влашићима ситним,
Изгрли се са сунчани зраци,
— — — — — — — — —
Тад се спушта ниже облацима,
— — — — — — — — — — —
Немарно се на облачић сложи;
Проваљка се доклен отпочине,
Пак се диже опет на криоца
К даници ли милој други својој:
Прогрли се у чистоти с њоме,

Позабаљка с' њеним лицем сјајним,
Пољубе се, опросте се, пођe. . .
Још не доли, већ навише — к богу.

Узмимо примера ради песму *Срчичића свадба*. Ова подужа и једна од најлепших песама уметничке поезије наше скоро је сва у алегорији, и управо јој та, у сватком потезу поетска слика, и даје сву цену. Сам јој почетак, у одличном тону, поетском, може служити као пример лепог описа песничког; то треба прочитати на стр. 19. овога издања стих 2—18.

Ту се излегла утва. А у лето, када »божја упекла је зв'језда« —

И сва гора хукат' престанула,
Само гдјешто још трепеће ноћник
Танком ивом и бршљана лишћем —

слêће соко «под зелена бора, на врх крша виш' језера тавна«. Тада се баш на златносјајним крилима изви утва «у неба ведрину« на стену, с које соко »од милине писну« па полете к небу и улови утву, јер:

Лов спазити пак не добити га —
Тешка му се то срамота каже.[1]

С утвом соко пада на стену, а утва му се у невољи казује да је девојка, на што се и соко јавља као момак.

Састављачу антологије уметничке поезије наше све српско певање овога века не даје лепшег примера за алегорију.

Таква је, праве поетске лепоте, и песма *Будни сан једне тихе ноћи у Видину*, која свршетком казује да је слика победе умља над »безумјем«.

[1] Срамота је такоме јунаку
Џилитнут' се — не погодит циља! —
Ченгић-ага.

Доста песама Симиних или певају милину ноћних призора или су и саме управо ноћу испеване, као што је за песму *Србина прослављење* нарочито забележио.

У ред особито лепих, са снаге поетске којом су изведене и пластичности која иначе није увек довољна у песмама Симиним, долазе песме *Ненад* и *Спомен са горскога извора.* У овој другој песми већ је сам почетак особито леп:

Извор чува момче нежењено
У далекој земљи прекоморској
Гдје змајеви с вилама другују
И у бајки за Марком тугују.
Извор чува јер његује смиље — — —

Цела се песма чита на душак, она је одјек само *једног* потеза веште руке преко гласних струна.

У најдужој се песми ове збирке (стр. 73—87) пева туговање песниково за погинулим војводом Симом Ненадовићем. — Први је бол срца — дакле и песма прве, живе туге — обично краткога трајања. Доцније испевана песма обично је елегија, јер је и пламен бола прешао у тихо туговање. Али је код Симе ова песма, израз живе жалости, од почетка до краја — последња су четири стиха друга, засебна песма — испевана гласом истинскога осећања прве туге. Песма је опет у слици. . . Посавкиња вила пита Ваљево што је жалосно; Ваљево одговара да је изгубило јуначнога војводу; на то се јавља Вила Купиновка својим туговањем, и најзад побратим песник који глорификује јуначку смрт младога Ненадовића. И ако таква песма није, по облику, са свим обична, опет цела композиција није то што јој подиже цену, која је поглавито у оним пуним, поетским сликама што нам казују дубину истинске туге песникове. Само казивање није голо набрајање, обична запевка: Ваљево казује своју тугу причањем како се једном Бранковина била »опила срећом« што се у њој рађају див-јунаци; млади је Ненадовић донео с оног света мач који је био на Косову; из Бранковине се чује глас кукавице која би тугу казивала и «травици ситној зеленики», кад би трава имала својих речи; погинули је витез

Млађан, лијеп, кô румена ружа
Кад пупољак тек развије зором,
Да мирисом ваздух испуњава,
Окол' себе људе ублажава. — — —
Из оч'ју му луча свијетљаше,
Њом зенице заслêпљаше врага...

Даља је лепота те песме у појединим местима, као што је плач Виле Купиновке:

Гром небесни срце ми је пронзô. — — —
О, ја худна, што би сад чинила?!
Створ' ме, боже, у студени камен!
Он је вјечан — свему одол'јева:
Ал' ми само сузâ не украти!
Ставићу се крај царева пута,
Ту ћу сузе росом избијати,
Ко гођ прође нек очима види
Како жалим ја драгана мога. — — —
А мој драги смрћу стекô славу
Вјечитију нег' и моји јади...

Још је лепота те песме у завршној песниковој химни јуначкој смрти, која се такмичи с најлепшим стиховима Његошевим:

Слатка ти је на мејдану смрца,
Збиља слађа од мајчина млека — — —
Да л' ми ниси полубратом кô си,
Вјера моја, би ти завидио

Славној твојој пред свијетом смрти. — — —
Давор побро, име поносито,
Поносито и честито вазда!...

Овака тугованка није обична појава у нашој уметничкој поезији. То је прави мушки глас песничкога срца о погинуломе јунаку. Она је заснована на пространој основи и до врхунца изведена песничком енергијом, у нас, чини ми се, јединственом

Слична се снага види и у песми *Чарапићи*, од које је почетак леп пример за допуну већ наведенога броја местâ, пô осећању и изразу силних, а у исто доба и прилог каквим се још сликама служи Сима као средством песничким:

Ој ми сине предраги Србине — — —
У оклопу што т' родила мајка — — —
Сав ми сјајеш кâ и сунце јарко,
И рекли би, сложен си цијели
Све из росни капљица једнаки,
Капље т' сјају, ал' се не стапају,
Нит' стапају, нит' се сагарају.

И у другом дêлу те песме контраст:

Сав си мене красота прољећа,
Румениш се кô румена ружа,
Божура се румен застидјела,
И мириш ми кâ и света душа
Која 'но је угодила богу, —
Чини ми се, нит' ми двоуми се:
Тек у рају нам се исте дају! — — —

Али оно што је учинило да Симу прогласи »необичним« и онај који је прочитао ма само неколико стихова његових — јесу особине које долазе у обележаје спољне природе његова певања и које се лакше могу уочити.

Ако је оправдана поставка: што је већи песник то је и његова индивидуалност јаснија и по саким спољним знацима, особинама стиха и израза — онда је и по томе Сима песник знаменит. А како ту треба издвајати нарочито намештене знаке, као усиљене белеге, то ћемо, имајући на уму и такву опрезност, рећи: у Симе — поглавито у поменутим најбољим песмама његовим — ако има урођеног уметничког дара за композицију, што је и потребно, за цело у намештању речи нема с тенденцијом извештачености која циља на ефекат. То сведочи и проза његова као и приватна му писма. Он је, ван сваке сумње, тако и говорио. То је оно што је Вуковић још пре двадесет и три године казао (Срп. Читанка III), да у Симе »има стила, али не пише лепо«. Тај Симин стил у прози јесте у поезији оно што даје маркантне обележаје спољној страни његова певања.

Данас је довољно наћи у ком саставу какву игру речима или какву необичнију сложеницу, па да се рече: »То је Симински». — Није ли и то своје врсте доказ за маркантност цртâ оне слике коју он слика?!

Да поменемо неколико таких одлика. — Контрасти као *мило роиство* или *великачка малешност* нису са свим необични, па ипак имају потребне оштрине да повуку бразду по којој ће се, као по једном спољном знаку, наслутити Симин урођени начин говора. Тако исто и давање нарочитих значења појединим речима: *Ненад* у Симе значи *изненађење*, и ако смо ми свикли друго. Не неразумљиве али свакако необичније су сложенице: златосјајни, обосвјетски, свачтомoжна сила, богомила жеља, свезаслужно, дружбовлад, свађебиће, препространа, прериjeтка, донадојити, допазити, јакодушје, свечестити, крепковјера. Симини су деминутиви: звјездка, мјесце, трнак (трнци), окце, пупче. Његова је особина и посебна конструкција императива: дај ми кажи; нај ми, срце, успавај се за се; но свак видјет' овди с' дај. Прошасти је прилог код Симе чешћи но ма код кога другога песника: одјачавши, утва, излежена — смотривши га и разузнав свуда — »Ха!« повикав — зачув добро уразуми-де ме — његовој ли љубви зајам вративши — тих чудеса пагледав се душа — мене загледав процв'јелит' му ваља — населив се и народили се — с народњима сложив се кнезима — нам и св'јету Игња даровавши, пак му славу још не дочекавши. Усклик Сима не употребљава и ради ритамске потребе већ увек за исказивање узбуђености, зато он често стоји и сам за себе, јер је у стиху сувишан. Нпр,

Ој!
Херцеговац изговор вам неће.

Или:

Ој
Светли мјесец уфатио коло.

Или:

Ој
Стари знанче, мили пријатељу.

Још је много чешћа употреба тога усклика у самом стиху. — *Исти* код Симе се употребљава онако самостално, као код Његоша *дивно*. Али је особито значајно обележје Симина употреба упитнога *ли*, које он узима независно и од те и од друге обичније службе његове:

Вам' ли главу више зв'језда попнем —
Обадвога л' клонула криоца —
Ја ли рањен без обзира одем —
Паче л' пусти густа брка —
Даница ли с истока се јави —

А ноћници, његова ли дјеца —
Репину ли подавио вучју —
Душа л' моја невиђени крили —
Моје л' њему постојанство дала —
Чисте л' душе бог принима.

Кад овим опажајима додамо слободнији ред речи што чини стил »заплетеним« те он »није леп« и ако је маркантан, и као сувишак још и његове неологизме — онда имамо главнија спољна обележја Симина певања. —

Мањи је број Симиних песама испеваних у строфама, и оне су, готово по правилу слабије од оних других. Стих је већином десетарац што би са своје стране упућивало на утицај народне поезије. Те су песме махом лепше од осталих његових песама. У најлепшим песмама Симиним не налазимо сликова. Слик је у њега у опште редак, а кад је доследно проведен кроз коју песму онда је готово увек нечист. Ретки су случајеви кад нас задовољи и тај захтев. —

По врстама поетских облика налазимо у лирском певању Симину: песме, алегорије, поучне песме, посланице, епиграме. Највише их је мешовитих лирско-епских: у оквир епског песништва смештена је лирика. Откуда је то, показано је раније. По свему пак излази да је романца諸 песнички облик у коме се најбоље могаше сусрести Симин дар с књижевним тежњама његовим. Отуда је велика већина његових песама уопште и најближа романци.

Често се чује напомена да се Сима више не чита. Па ипак се смемо надати да ће се он после ове збирке више читати. Књига ће ова са своје стране помоћи да се боље уочи место које Сими припада у историском развоју наше књижевности. — Ако се читаоцу, после свега, учини да између Симе и Јакшића има јаче сличности, у томе ће се сусрести с писцем ових редова, коме се слика тога слагања јавила још у ђачким годинама читања. Нађе ли се да је и ова мала анализа помогла да се то уверење утврди, нека се не криви метода ове анализе што је деловала до истих ресултата до којих је, раније, довела д-ра Недића при његову оцењивању Јакшићеве поезије. Није та сличност ресултат једне методе, јер је и проф. Вуловић, још раније, опет *једним* — друкчијим — начином оцењивао и Симу и Јакшића, па она није ни близу толико искакала на видик. Пре ће бити да је сличност између поезије ова два песника тако поуздана да јој треба само с погодне тачке поћи и на њу ће се наићи. Популарисати Симу данашњем колену које »не чита«, за цело се не може згодније и лакше но упућивањем на истраживање појединости које су заједнички њему и Јакшићу. Том ћемо напоменом и завршити овај говор и на овоме месту.

Анд. Гавриловић.

ПРЕГЛЕД

СТР

Предговор III

I *Песме о љубави* 1
- Мото на српску прву пјесмарицу 3
- Мило ропство 4
- Љубав је живот 6
- Непознатој 8
- Отпјев предњој 9
- Општа мајка 10
- Разврат 11
- Ненад 13
- Плавојци 16
- Вранојци 17
- Радоју 18
- Српчића свадба 19

II *Песме патриотске и моралне* 25
- Од добра боље 27
- Комадић из читавога 29
- Будни сан једне тихе ноћи у Видину 31
- Отпјев на Давидово »Господ возводит низверженија...« 34
- Пријатељство или дијаманат 36
- Препорука свијету 38
- На питање, шта све сам радим, одговор 40
- Кастриоту 50
- Писцу »Историје Ђорђа Скендербега« на дар 51
- Пријатељство пријатељству 53
- Србина прославје 55
- Збиља 58
- Истидару 62
- Спомен са горскога извора 67
- Србину од Србина 69

III *Песме о времену српскога устанка* 71
- Опјевка младог српског племића Симе Алексића . . . 73

историском развоју наше књижевности. — Ако се читаоцу, после свега, учини да између Симе и Јакшића има јаче сличности, у томе ће се сусрести с писцем ових редова, коме се слика тога слагања јавила још у ђачким годинама читања. Нађе ли се да је и ова мала анализа помогла да се то уверење утврди, нека се не криви метода ове анализе што је деловала до истих ресултата до којих је, раније, довела д-ра Недића при његову оцењивању Јакшићеве поезије. Није та сличност ресултат једне методе, јер је и проф. Вуловић, још раније, опет *једним* — друкчијим — начином оцењивао и Симу и Јакшића, па она није ни близу толико искакала на видик. Пре ће бити да је сличност између поезије ова два песника тако поуздана да јој треба само с погодне тачке поћи и на њу ће се наићи. Популарисати Симу данашњем колену које »не чита«, зацело се не може згодније и лакше но упућивањем на истраживање појединости које су заједнички њему и Јакшићу. Том ћемо напоменом и завршити овај говор и на овоме месту.

Анд. Гавриловић.

ПРЕГЛЕД

СТР
Предговор III

I *Песме о љубави* 1
Мото на српску прву пјесмарицу 3
Мило ропство 4
Љубав је живот 6
Непознатој 8
Отпјев предњој 9
Општа мајка 10
Разврат 11
Ненад 13
Плавојци 16
Вранојци 17
Радоју 18
Српчића свадба 19

II *Песме патриотске и моралне* 25
Од добра боље 27
Комадић из читавога 29
Будни сан једне тихе ноћи у Видину 31
Отпјев на Давидово »Господ возводит низвержанија...« 34
Пријатељство или дијаманат 36
Препорука свијету 38
На питање, шта све сам радим, одговор 40
Кастриоту 50
Писцу »Историје Ђорђа Скендербега« на дар 51
Пријатељство пријатељству 53
Србина прославје 55
Збиља 58
Истидару 62
Спомен са горскога извора 67
Србину од Србина 69

III *Песме о времену српскога устанка* 71
Опјевка младог српског племића Симе Алексића . . . 73

СТР.
Обојици 88
Чарапићи 93
Јадранском кнезу Радосаву 99
Јадранском буљубаши 101
Јадранском Ћурчији арамбаши 103

IV *Песме пригодне* 105
Основа карловачких школа 107
Утјеха мојим родитељима 110
Честитање Лукијану Мушицком владичества 112
Плач, без јаука и суза, свој својка својски 119
Тренутак 122
Као на дан рођења Емила Димића 124
Опомен 125
Смрт Игњата Васиљевића 127

Додатак тумачењима:

I. Иван Југовић 131
II. Бој на Дубљу 133
III. О годинама Николе Станојевића 136
IV. Тодор Бојиновић 138
V. Алегорија честитке Лукијану Мушицком 138
VI. О смрти Игњата Васиљевића 140

I

ПЕСМЕ О ЉУБАВИ

Доста песама Симиних или певају милину ноћних призора или су и саме управо ноћу испеване, као што је за песму *Србина прославље* нарочито забележио.

У ред особито лепих, са снаге поетске којом су изведене и пластичности која иначе није увек довољна у песмама Симиним, долазе песме *Ненад* и *Спомен са горскога извора.* У овој другој песми већ је сам почетак особито леп:

Извор чува момче нежењено
У далекој земљи прекоморској
Гдје змајеви с вилама другују
И у бајки за Марком тугују.
Извор чува јер његује смиље — — —

Цела се песма чита на душак, она је одјек само *једног* потеза веште руке преко гласних струна.

У најдужој се песми ове збирке (стр. 73—87) пева туговање песниково за погинулим војводом Симом Ненадовићем. — Први је бол срца — дакле и песма прве, живе туге — обично краткога трајања. Доцније испевана песма обично је елегија, јер је и пламен бола прешао у тихо туговање. Али је код Симе ова песма, израз живе жалости, од почетка до краја — последња су четири стиха друга, засебна песма — испевана гласом истинскога осећања прве туге. Песма је опет у слици. . . Посавкиња вила пита Ваљево што је жалосно; Ваљево одговара да је изгубило јуначнога војводу; на то се јавља Вила Купиновка својим туговањем, и најзад побратим песник који глорификује јуначку смрт младога Ненадовића. И ако таква песма није, по облику, са свим обична, опет цела композиција није то што јој подиже цену, која је поглавито у оним пуним, поетским сликама што нам казују дубину истинске туге песникове. Само казивање није голо набрајање, обична запевка: Ваљево казује своју тугу причањем како се једном Бранковина била »опила срећом« што се у њој рађају див-јунаци; млади је Ненадовић донео с оног света мач који је био на Косову; из Бранковине се чује глас кукавице која би тугу казивала и «травици ситној зеленики», кад би трава имала својих речи; погинули је витез

Млађан, лијеп, кô румена ружа
Кад пупољак тек развије зором,
Да мирисом ваздух испуњава,
Окол' себе људе ублажава. — — —
Из оч'ју му луча свијетљаше,
Њом зенице заслêпљаше врага. . .

Даља је лепота те песме у појединим местима, као што је плач Виле Купиновке:

Гром небесни срце ми је пронзô. — — —
О, ја худна, што би сад чинила?!
Створ' ме, боже, у студени камен!
Он је вјечан — свему одол'јева:
Ал' ми само сузâ не украти!
Ставићу се крај царева пута,
Ту ћу сузе росом избијати,
Ко гођ прође нек очима види
Како жалим ја драгана мога. — — —
А мој драги смрћу стекô славу
Вјечитију нег' и моји јади. . .

Још је лепота те песме у завршној песниковој химни јуначкој смрти, која се такмичи с најлепшим стиховима Његошевим:

Слатка ти је на мејдану смрца,
Збиља слађа од мајчина млека — — —
Да л' ми ниси полубратом кô си,
Вјера моја, би ти завидио

Славној твојој пред свијетом смрти. — — —
Давор побро, име поносито,
Поносито и честито вазда!...

Овака тугованка није обична појава у нашој уметничкој поезији. То је прави мушки глас песничкога срца о погинуломе јунаку. Она је заснована на пространој основи и до врхунца изведена песничком енергијом, у нас, чини ми се, јединственом

Слична се снага види и у песми *Чарапићи*, од које је почетак леп пример за допуну већ наведенога броја местâ, пô осећању и изразу силних, а у исто доба и прилог каквим се још сликама служи Сима као средством песничким:

Ој ми сине предраги Србине — — —
У оклопу што т' родила мајка — — —
Сав ми сјајеш кâ и сунце јарко,
И рекли би, сложен си цијели
Све из росни капљица једнаки,
Капље т' сјају, ал' се не стапају,
Нит' стапају, нит' се сагарају.

И у другом дêлу те песме контраст:

Сав си мене красота прољећа,
Румениш се кô румена ружа,
Божура се румен застидјела,
И мириш ми кâ и света душа
Која 'но је угодила богу, —
Чини ми се, нит' ми двоуми се:
Тек у рају нам се исте дају! — — —

Али оно што је учинило да Симу прогласи »необичним« и онај који је прочитао ма само неколико стихова његових — јесу особине које долазе у обележаје спољне природе његова певања и које се лакше могу уочити.

Ако је оправдана поставка: што је већи песник то је и његова индивидуалност јаснија и по саним спољним знацима, особинама стиха и израза — онда је и по томе Сима песник знаменит. А како ту треба издвајати нарочито намештене знаке, као усиљене белеге, то ћемо, имајући на уму и такву опрезност, рећи: у Симе — поглавито у поменутим најбољим песмама његовим — ако има урођеног уметничког дара за композицију, што је и потребно, за цело у намештању речи нема с тенденцијом извештачености која циља на ефекат. То сведочи и проза његова као и приватна му писма. Он је, ван сваке сумње, тако и говорио. То је оно што је Вуковић још пре двадесет и три године казао (Срп. Читанка III), да у Симе »има стила, али не пише лепо«. Тај Симин стил у прози јесте у поезији оно што даје маркантне обележаје спољној страни његова певања.

Данас је довољно наћи у ком саставу какву игру речима или какву необичнију сложеницу, па да се рече: »То је Симински». — Није ли и то своје врсте доказ за маркантност цртâ оне слике коју он слика?!

Да поменемо неколико таких одлика. — Контрасти као *мило ропство* или *великачка малешност* нису са свим необични, па ипак имају потребне оштрине да повуку бразду по којој ће се, као по једном спољном знаку, наслутити Симин урођени начин говора. Тако исто и давање нарочитих значења појединим речима: *Ненад* у Симе значи *изненађење*, и ако смо ми свикли друго. Не неразумљиве али свакако необичније су сложенице: златосјајни, обосвјетски, свештоможна сила, богомила жеља, свезаслужно, дружбовлад, свађебиће, препространи, прериједтка, донадојити, допазити, јакодушје, свечестити, крепковјера. Симини су деминутиви: звјездка, мјесце, трнак (трнци), окце, пупче. Његова је особина и посебна конструкција императива: дај ми кажи; нај ми, срце, успавај се за се; но свак видјет' овди с' дај. Прошасти је прилог код Симе чешћи но ма код кога другога песника: одјачавши, утва, излежена — смотривши га и разузнав свуда — »Ха!« повикав — зачув добро уразуми-де ме — његовој ли љубви зајам вративши — тих чудеса нагледав се душа — мене загледав процв'јелит' му ваља. — населив се и народили се — с народњима сложив се кнезима — нам и св'јету Игња даровавши, пак му славу још не дочекавши. Усклик Сима не употребљава и ради ритамске потребе већ увек за исказивање узбуђености, зато он често стоји и сам за себе, јер је у стиху сувишан. Нпр,

Ој!
Херцеговац изговор вам неће.

Или:

Ој
Светли мјесец уфатио коло.

Или:

Ој
Стари знанче, мили пријатељу.

Још је много чешћа употреба тога усклика у самом стиху. — *Исти* код Симе се употребљава онако самостално, као код Његоша *дивно*. Али је особито значајно обележје Симина употреба упитнога *ли*, које он узима независно и од те и од друге обичније службе његове:

Вам' ли главу више зв'језда попнем —
Обадвога л' клонула криоца —
Ја ли рањен без обзира одем —
Паче л' пусти густа брка —
Даница ли с истока се јави —

А noћници, његова ли дјеца —
Репину ли подавио вучју —
Душа л' моја невиђени крили —
Моје л' њему постојанство дала —
Чисте л' душе бог принима.

Кад овим опажајима додамо слободнији ред речи што чини стил »заплетеним« те он »није леп« и ако је маркантан, и као сувишак још и његове неологизме — онда имамо главнија спољна обележја Симина певања. —

Мањи је број Симиних песама испеваних у строфама, и оне су, готово по правилу слабије од оних других. Стих је већином десетарац што би са своје стране упућивало на утицај народне поезије. Те су песме махом лепше од осталих његових песама. У најлепшим песмама Симиним не налазимо сликова. Слик је у њега у опште редак, а кад је доследно проведен кроз коју песму онда је готово увек нечист. Ретки су случајеви кад нас задовољи и тај захтев. —

По врстама поетских облика налазимо у лирском певању Симину: песме, алегорије, поучне песме, посланице, епиграме. Највише их је мешовитих' лирско-епских: у оквир епског песништва смештена је лирика. Откуда је то, показано је раније. По свему пак излази да је романца песнички облик у коме се најбоље могаше сусрести Симин дар с књижевним тежњама његовим. Отуда је велика већина његових песама уопште и најближа романци.

Често се чује напомена да се Сима више не чита. Па ипак се смемо надати да ће се он после ове збирке више читати. Књига ће ова са своје стране помоћи да се боље уочи место које Сими припада у историском развоју наше књижевности. — Ако се читаоцу, после свега, учини да између Симе и Јакшића има јаче сличности, у томе ће се сусрести с писцем ових редова, коме се слика тога слагања јавила још у ђачким годинама читања. Нађе ли се да је и ова мала анализа помогла да се то уверење утврди, нека се не криви метода ове анализе што је деловала до истих ресултата до којих је, раније, довела д-ра Недића при његову оцењивању Јакшићеве поезије. Није та сличност ресултат једне методе, јер је и проф. Вуловић, још раније, опет *једним* — друкчијим — начином оцењивао и Симу и Јакшића, па она није ни близу толико искакала на видик. Пре ће бити да је сличност између поезије ова два песника тако поуздана да јој треба само с погодне тачке поћи и на њу ће се наићи. Популарисати Симу данашњем колену које »не чита«, за цело се не може згодније и лакше но упућивањем на истраживање појединости које су заједнички њему и Јакшићу. Том ћемо напоменом и завршити овај говор и на овоме месту.

Анд. Гавриловић.

ПРЕГЛЕД

СТР
Предговор III

I *Песме о љубави* 1
Мото на српску прву пјесмарицу 3
Мило ропство 4
Љубав је живот 6
Непознатој 8
Отпјев предњој 9
Општа мајка 10
Разврат 11
Ненад 13
Плавојци 16
Вранојци 17
Радоју 18
Српчића свадба 19

II *Песме патриотске и моралне* 25
Од добра боље 27
Комадић из читавога 29
Будни сан једне тихе ноћи у Видину 31
Отпјев на Давидово »Господ вcovводит низверженија...« 34
Пријатељство или дијамант 36
Препорука свијету 38
На питање, шта све сам радим, одговор 40
Кастриоту 50
Писцу »Историје Ђорђа Скендербега« на дар 51
Пријатељство пријатељству 53
Србина прославје 55
Збиља 58
Истидару 62
Спомен са горскога извора 67
Србину од Србина 69

III *Песме о времену српскога устанка* 71
Опјевка младог српског племића Симе Алексића . . . 73

СТР.
Обојици 88
Чарапићи 93
Јадранском кнезу Радосаву 99
Јадранском буљубаши 101
Јадранском Ћурчији арамбаши 103

IV *Песме пригодне* 105
Основа карловачких школа 107
Утјеха мојим родитељима 110
Честитање Лукијану Мушицком владичества 112
Плач, без јаука и суза, свој својка својски 119
Тренутак 122
Као на дан рођења Емила Димића 124
Опомен 125
Смрт Игњата Васиљевића 127

Додатак тумачењима:

I. Иван Југовић 131
II. Бој на Дубљу 133
III. О годинама Николе Станојевића 136
IV. Тодор Бојиновић 138
V. Алегорија честитке Лукијану Мушицком 138
VI. О смрти Игњата Васиљевића 140

I

ПЕСМЕ О ЉУБАВИ

МОТО НА СРПСКУ ПРВУ ПЈЕСНАРИЦУ

(НА МОЛБУ ВУКА СТЕФАНОВИЋА У БЕЧУ СМИШЉЕНА 1814 ЈАНУАРА 11 ЗА ЊЕГОВ КУПФЕРШТИХ У ПРВОЈ ПЈЕСНАРИЦИ)

Српска мома,
Ил' је дома
Или код оваца,
Радећ' пјева
Као шева
Милом својег срца.

Он свирањем
Ил' играњем
Одговор јој даје,
Да је тима
Љубве чин'ма
За себе обаје.

Вукова Пјеснарица.

1. сербска, Вук. »Пјесн.« и »Некол. пјесн.«; 3. овацах, »Лет.«; 4. радећи, »Лет.«; 6. свога, »Некол. пј.« и »Лет.«; 6. сердца, Вук. »Пјесн.«; 10. с' тима, Вук »Пјесн.«

У првенчету Караџићеву, његовој „Пјеснарици“ (Беч, 1814), додат је напред бакрорез (»купферштих«, нем. Kupferstich) и на њему слика пастира и пастирке и у дну запис: »Сербска мома. Ил' є дома и пр.«, а на другој је страни натписнога листа цела Симина песмица. У нашем је издању натпис узет из Симине збирке »Неколике пјеснице« (Лајпциг, 1826, с. 24), где је песма по други пут штампана, а оно што је под њим међу заградама натпис је самој песми у »Летопису« (109, 96), где је она трећи пут издана.

МИЛО РОПСТВО

(ЗЕМНИ РАЈ)

Живи огањ тугу моју распали,
Глас из мене кукавице измами,
Досадашњу м' к слави вољу угаси:
Даница ми веће срцу не сјаје,
Не пјева ми рајски славуј душици.
Јавор гране нека шири коме зна; —
Мјеста мени ни под њиме не има,
А камо ли уврх бора зелена.
Ластавица, слави-тица, другога
Нека дјела пјесмом јавља свијету,
Нек се глава другог дичи звјездицам',
Грдна смрца нек се кити киме ће:
Моје прси заузео Коледо,
Смјеђу косу распаунô Винко ми,
Љубица ми дражи крвцу испила,
Роба себи задобила вјечнога.
Јуначке ми остригла је бркове:
Њој ти живим, њој ћу мријет собом свим,

---

6. Од јавора се гусле граде, те је као неко дрво песникâ који певају јунаштво. — 9. *слави-тица* — реч коју је ваљда Сима начинио: тица која слави, разноси славу. — 13 *Коледо* — по Симиној словенској и српској митологији: бог љубави у старих Срба. — 14 *распаунô* — раширио као у пауна, разбарушио; *Винко* — персонификација или божанство вина, пића. — 15. *дражи* — дражју.

Талог винка бити ће ми покровом,
Штиркиње ли бела дојка узглавак
Рај нашавши, што ће мени пара-рај?
Ах!
Рујно винце и љубавна стрелицо,
Вами с' једва свјетске бриге избави,
Ваша радост мноме пјева махнито.
Још ме само овјенчите очицам —
То је слава немарноме за боље:
Кад ластаром лоза својим увехне,
Одмах слава поклоника ишчезне: —
Што ли ће ми, кад ме веће нестане!

Летопис, 108, 40—1..

8. увр; 20. *варијанта:* Булгарке; 24. светске; 25. *вар.*: ластаром, лозицом.

---

20. *штиркиње* — жене нероткиње. — 21. *пара-рај* — други (као виши) рај поред раја правога. — 24. Ви ме једва избависте итд. — 26. *овјенчите* — овенчајте, окитите венцима; *очицам* — ластарима, гранама које за једну годину израсту на лози или на дрвету. — 27. Том је славом задовољан онај који не мари за боље. — 29. *Поклоника*, додај: лозина.

ЉУБАВ ЈЕ ЖИВОТ

Сладак ти је и шећер,
Још је слађи мили живот,
Најслађа л' је вјерна љубав,
Најмилиј' су њени часи.

Рајски дневи њом нам сјају,
Младост нашу, в'јека цвијет,
Премирис'ма зачиња нам:
Без ње, слатке, живот бљутак.

Полужив је без ње смртни,
Срце наше сјем ње ками,
Само л' крвцом просто креће,
Кано вјетар витим бором:

Нејма силе ни милине,
Нејма мисли нити воље,
Што се нађу у зеницам'
Ил' на лицу миле своје!

Младу бити а не љубит',
Боље нам се не породит'.
Соломона мудрости нам
Љубве силом подају се.

---

5. Љубав чини да нам сјају рајски дани. — 7. *премирисма* — силним мирисима; ову је реч јамачно сам Сима начинио. — 10. *сјем ње ками* — без ње камен. — 11. Осем што (срце) просто (механички) покреће крв. -- 13 и 14. Без љубави срце нема оне силе итд. — 19 и 20. Сила љубавна даје нам мудрости Соломунове.

Нит' се игда драже плаче
За млијеком миле мајке,
Нег' се пјева на криоцу
Милокрвне љубовнице.

Слађа л' ра́на ни небесна,
Него милост белих дојки,
Нег' ли будна успављиват'. —
Љубимо се док смо млади,

Спомињ'мо се у старости
Да смо и ми уживали
Богом дани прави живот! —
Тад се у гроб радо леже.

Вјечна радост, вишњи живот,
Сва л' анђелска чекају нас,
Млоге очи и криоца.
Поред бога сподобља се

Али цигло пра̑во звани
Младих шћери и синова,
Свêта извор, мили отац,
Радости ли чинилица...

Летопис, 108, 47—8.

2. *Вар.*: љуцки; 14. мислих; 26. доіких; 38. шћіерих и синоовах.

---

25. Није слађа итд. — 34. *сва л' анђелска* (по латинској и јелинској конструкцији) — и све анђелско. — 36—40. Али бога се удостоји само онај који се може с правом назвати милим оцем младих кћери и синова, извором свêта, или чинилицом радости (мајком?)... Последњи стихови ове песме, како су у »Летопису« штампани, са свим су неразумљиви. Овде је учињен оглед да се коликогод протумаче.

НЕПОЗНАТОЈ

(У СКЕЛИ ПОД ВИДИНОМ СМИШЉЕНА)

Чудна момо Влахињо,
Твога лица бијелог
И срдашца весела
У свем колу не бјеше.

Ал' ми жао остаде,
И жалићу до гроба,
Ђе ти очи не згледа
Образа ли јаготке:

Трепавице т' дугачке
Прекриле их румене;
Обрвам' си узвила
Кано млада Сарајка.

Вјеруј вјери: боли ме
Што те туђом виђох ја;
Већ ми ходи лијек дај,
С мном ли у гроб лијегај.

„Летопис“ 108, 48.

8. образах; 12. слаада *м*, млаада.

Натпис је овој песми узет из Симина прегледа његових песама у »Дневнику« (»Летопис«, 108, 40), а оно што је овде под натписом међу заградама натпис је самој песми у »Летопису« (108).

ОТПЈЕВ ПРЕДЊОЈ

Ништо хуђе нег' ли вехнут'
На срдашцу чамењем;
Ништо л' боље нег' ли радост
С дожељеном грлит' се!
Опет, вило, нос' стријелу', —
Гвозден мени име је;
Виђети те нећу више,
А камо ли служит' ти;
Адском муком ломи срце
Чије хоћеш од сада,
У мојем ти похот мјеста
Пуста л' жеља не има.

Летопис, 108, 49.

Ова је песма одговор (»отпев«) песми »Непознатој«, која је штампана на страни пред овом (»предњој«).

1 и 2. Најгоре је венути од чежње (*чамењем* — чамљењем, чезнућем, чежњом) у срцу. — 4. *дожељеном* — добивеном по жељи. — 5. Ипак, итд. — 9. *адском* — пакленом. — 11. *похот* — љубавна телесна жудња.

ОПШТА МАЈКА

Пјана крчмо — и отац и мајко,
Љеб и винце — сама бога т'јело,
Мен' бећару сваколика части!
Вами су ми кратки санци слатки,
Вами су ми тужни дневи лахки.
Вам' се истим' посред раја смјешћам,
Вам' ли главу више зв'језда попнем.
Вами мудрост по самоћи светој
С Југовићем, српским Соломоном,
Тражећ' нађем, пак и радост ону
Кôм небесни своју вјечност слâде.
Вам' се фали образ и поштење
Јунаштво ли игда учињено.
Само разлог, кô и свачем, вама;
Винко л' мјером, светог духа пѝћо!
Ти нам будиш успаване силе,
Ти нам пјевнеш и нијемим уст'ма,
Нас ли слабих а синова божјих
Биваш свагда вјерно предостојан.

Летопис, 108, 49.

5. дневни; 7. звијезда; 10. тражећи.

---

3. *бећар* — момак, човек нежењен. — 4, 5 итд. Ви ми сладите..., ви ми чините лаким..., ви ме исти смештате..., ви ми попнете..., ви учините да... нађем мудрост..., ви хвалите образ и поштење, јунаштво... (*Вама* и *вам'* — шести падеж као подмет). — 9. О Ивану Југовићу види опширније на крају књиге после песама. — 14. Али пићу и крчми треба да има мере, умерености. — 17. И не́ма уста у пићу пропевају.

РАЗВРАТ

Шта је слава и јунаштво,
Шта је образ и поштење
Шта ли спомен и пофала,
Шта л' по смрти празно име?
Власт и сила мало трају;
Рај нам шта је? ђе ли вјечност? —
Сва ишчезну с нашим т'јелом:
Смрт и рака — опште мјесто.
Тру̑д' се, књи̏жни, колик' хоћеш,
Пуни главу (а празноћом!): —
Људска знања сва су незнан.
Кости у прах, прах у ништо,
Душа — па̏ра, па̏ра — вјетар,
— Гле на чем је надежда нам
Свег живота основана!
Кам' блаженство у ваздуу?
Ђе ли свијет а под земљом?
С́еби живи на свијету,
Свету ради, не надај се:
Нема хвале по заслуги,
Нит' живота после ово̀г!

---

7. *сва ишчезну* (по лат. и јелин) — све ишчезне. — **9.** ***књижни*** — књижевни, који се о књизи бавиш. — 11. ***незнан-(ани)*** — незнање. — 17. А где ли је подземни свет? — 19. Ако за другога (»свету«) радиш, ничему се не надај, ништа не очекуј од њега.

Јести, пити — то је наше,
Испод дојки раја тражит',
Докле будеш пак и̑ пројеш.
Та̏ у гробу нејма добра, 25
Ни 'ма фајде и од њега: —
Све л' залуду, кад се умре.

Летопис, 109, 97.

23. дојких

26. Нити има каке користи од овакога или онакога гроба.

НЕНАД

Плава зора покаже ми доба,
Тице пјеснам' пробуде ме рано;
Ја на извор, да умијем лице,
Да разагнам премаљетне санке.
Ал' ту бела из планине вила,
Прије дошла, мјесто заузела:
Умила се, разастрла власе,
Низ рамена кошуљицу л' танку:
Орошена узабрала цвећа,
Ведра њедра накитила њиме,
Двјема ружам' племениту главу;
Небригом се хитила по трави,
Деспом се је поднимила руком:
Ђетешце јој више главе пало,
Оно држи пун стријела туљац,
Лук напрегло, љуту уметнуло,
Још нејако, али добро стражи.
Расвит ноћи и бијела дана
Први зраци вид му преузео:
Превари се, задријема младо.
Ја ти к њима прикучим се близу,

14—17 Сећање из класичне митологије: бог љубави (Јерот. Амор, Купидон), син Афродитин (Венерин) са стрелама, луком и тулцем (у чем носи стреле) — 16. *љуту*, тј. стрелу. — 19. *први зраци* — првим зрацима.

Жељне моје да насладим очи
О диботу прије невиђену.

Колико се ја прикрадем њима,
Добро могох обадвоје виђет'.
Ал' то мени учини се мало;
Виђу главом ђе дијете куња,
Она пуста у дубоки снови,
Обадвога л' клонула криоца:
Баш ћу, смислим, љубнути је красну,
Ил' ћу јунак пред њом умријети...
У пламену приступим ти вили,
Љубнем ти је међу једре дојке,
Она млада не припази тога!
Када ли је међу очи цмокну,
Прену ти се и протеже пуста
Али опет не отвори ока, —
Већ дијете, да од грома нађе,
Ђипи из сна: колико је слабо,
Разапету отиште стријелу!
Ни два скока одмакô нијесам,
Стиже ти ме и по срцу згоди.
Љуто рањен, одјекнем ти лавски,
Сва се брда и дрвета смрве,
Зимозелен у земљу се завре.

Тим и вила пробуди се клета
Пак ме стаде довикиват' себи
Танким грлом, махајући руком,
Чудни гласи, љубавни ли р'јечма,

---

27. *виђу* — видим. — 29 Обома клонула крила. — 39. *колико је слабо* — и ако је нејако. — 45 *зимозелен* — зимзелен. — 49. *чудни гласи, љубавни* ... — чудним гласима, љубавним...

Чак јестеству накнадила штету:
»Врат' се амо, младо занешено,
»Вјера моја, минуће те ра̏на!
»Други лијек не можеш јој наћи
»Већ да опет на истоме мјесту:
»На лађахну изворчићу љубве,
»Ком 'но си се потежио јунак«.
Ја ли рањен без обзира одем,
За живота опажајућ' бољу:
Вјере љубви не имадем више.

Грлица, I (1835), 127—9; и Летопис, 108, 44—5.

15. држа, »Летопис«; стриіеелах, »Летопис«; стріЄлах, 20. подаде се санку, »Грлица« и вар. у »Летопису«; 25. могах, »Грлица«; 36. клета, »Грлица« и вар. у »Летопису«; 38. бога, »Грлица«; 41. на два, »Летопис«; одмакао не бих, »Грлица« и вар. у »Летопису«; 49. љубавним ли речме, »Грлица«; 51. копно, »Летопис«.

---

50. *јестеству* — природи; овај стих, у осталом, није довољне јасан. — 51. *занешено* — занесено. — 56. *потежио се* — потрудио се, наканио се.

ПЛАВОЈЦИ

Милокрвна плавко,
Не ро̀пи-де, јатко,
Сузице!

Данак нам бијели,
Радосце дијели,
Веселко.

Хлад се крвци хоће
Ол' нек' греје с' што ће
Ватрице.

Зорица, 80.

---

2. *јатко* (»јадко«) — јаднице. — 5. *радосце* (»радостце«) мале радости (од мила); — 8. *Ол'* — оли, или.

ВРАНОЈЦИ

Нај ти груду снијега,
Враничице, —
Оба мушка образа,
Јадчице:
Калушавост рашчињај,
Хубавко;
Па жар окца чарног ти,
Миљанко,
Пољупцима расхлађуј
Драгога,
А казаће т' нутросца:
»Твојега«!

Зорица, 80—81.

---

4. *јадчице* — јадничице. — 5. *калушавост* — овца бела али црне главе или црна само око очију зове се »калуша«, те »калушавост« може бити исто што и гаравост. — 11. *нутрца* — унутрашњост, нутрина, душа.

РАДОЈУ

О јуначе — мио био, —
Мач свијетли отпаши-де
И обличје размршти-де,
Да б' нам игда рај видио!

Паче л' пусти густа брка,
Одапни-дер и мишице
И уздигни обрвице,
Да оцвјетиш јако струка!

Зорица, 81.

Песма је ова, рекло би се, намењена Радивоју Стратимировићу, о ком пева и друга Симина: »Тренутак« (види у овој збирци међу пригоднима).

3. *размршти-де* — уклони намрштеност (с лица), разведри. — 4. Тако икад раја видео! — 5. *паче л'* — шта више. — 8. *оцвјетиш* — окитиш цвећем.

СРПЧИЋА СВАДБА

Златокрила излегла се утва
Крај зелена у гори језера,
Крај језера под студеним кршом,
У шупљикам' страовите ст'јене,
Гдје 'но сјајног у по̑ дана сунца
Честе луче једва кад уникну,
Да разгнају хладност и мрачину.
Јошт' порасла маховина ситна
Уза ст'јену свуда ширимице,
По њојзи се бршљане припео,
Заклињат' јој помаже шупљике
И гњездашце својега житеља
Бор зелени уврх ст'јене нико̑,
У вис расте, гране раширује,
Свагда зелен сам се собом дичи:
У језеру вас дан се огледа,
Не може се нагледати себе,
Витка раста и поносна врха.
 Љепшег мјеста у св'јету је мучно.
Тишина му љепоту зачиња,
Хлад и заклон живот узвишава:
Самог бога, реко̂ би, су двори.
Што је дивно и самоту љуби

---

6. *луче* — зраци: *уникну* — проникну унутра, пробију — 12. *житеља* — становника

Навадно је на то мјесто доћи:
У прозорје из облака виле,
А у вече змају са планина.
Виле водом своја лица мију, —
Нек су бјеља од истога дана,
Да се жасне ил' занесе умом
Коме би се игда показала:
Нит' је шала небескиња моћна!
А змаји се у језеру купљу,
Хладном влагом жарка срца гасе.
Жарка срца, племенита крила
И громовне очију им стреле,
Да не згоде љубве огњем прије
Него ли се у криоца смјесте,
У криоца нероткињ-царица.

*

Љето: божја упекла је зв'језда
И сва гора хукат' престанула,
Само гдјешто још трепеће ноћник
Танком ивом и бршљана лишћем.
Соко птица слеће из небеса,
Починути од хитрога лова,
Од рвања л' с орлим' и облац'ма;
Право слеће под зелена бора
Наврх крша виш' језера тавна,
Те одатле жуто-бистрим оч'ма
Да он стреља птице у поднебју.

24. *навадно је* — навадило се, навикло се. — 29. *жасне* — ужасне, устраши. — 31. *небескиња* — вила. — 37--8. По многим народним песмама и причама змајеви обљубљују царице, види нп. песму »Царица Милица и змај од Јастрепца« (друга књига Вукова, стр. 246—251). — 40. Престало је кретање ваздуха у шуми. — 41. *ноћник* — ноћни ветар — 44. *починути* — да се одмори. — 49. *у поднебју* — под небом.

Истог дана дична и весела,
Одјачавши, утва, излежена
У гнијезду сама јединита,
Свог се лака добавила перја,
Лака перја — златосјајни̑ крила̂.
Измами се из скровишта давна,
Поизви се у неба ведрину,
Да огледа своја крила вита
Ѝ оштроту оба бистра окца.
Небо плавно учини јој с' уско, —
А сокола б' на лету згледала,
Измакла би њему на срамоту,
Смотривши га и разузнав свуда,
Кроз облаке као кроз горицу, —
Не зна млада да соколе вјешто
На стијену, не на дрво, пада,
Да увреба шта ће уловити:
Сив је соко а ст'јена је сиња, —
Мучно њега разликоват' от ње,
Истом утва у поносу била,
Вредноћом се својом поносила,
Надлетила над голетни камен,
Не спазила прилекша душмана
Што је мотри и за себе вреба;
Ал' њу спази соко са стијене —
Од милине штогод може писну,
А полеће правце у небеса.
Два пут крили јоште не макнуо,
И већ стиже и улови утву.
Рис шарени што је међ' звјеров'ма,
То је соко у пернату роду:

---

64. *соколе* (5 падеж м. 1) — соко. — 68. *от* — од. — 72. *прилекша* (»прилегша«) — прилегнулога, који је прилегао.

Лов спазити пак не добити га —
Тешка му се то срамота каже.
С утвом соко паде на стијену
Брже, него гром и муња с'јевну
Преко неба из облака густа;
Посади се благовати вољно.
Сад се утва виђе у невољи,
Није шале, није затезања:
Издаје се шта је и каква је:
»Пусти мене, соко птица сива,
»Доста лова и сјем мене за те;
»Остави ме воздухом дисати
»И драгога душом задајати, —
»Ја ти нисам утва златнокрилна,
»Већ сам млада на удају мома —
»Остружничка попа Марка ћерца«.
Кад разумје таку тајну соко
И од утве угледа девојку
Сатворену на његове очи:
»Ха!« повикâв, ситно перје стресе,
Преобрази с' и он према њојзи, —
Младо Српче Дољанчевић Ранко
Поста од њег' и остаде тако,
А дјевојке и љепоте ради.
Пак је узе за руку бијелу:
»Ајде, момо, да идемо дома,
»Да заједно вијек вјекујемо,

---

96. *остружничка* — остружничкога; Остружница је село на Сави близу Београда; у првој четврти овога века био је чувен остружнички протопоп Марко Дољанчевић (родом из крагујевачке нахије); јамачно овде Сима пева о његовој ћерци. — 102. Ранко Дољанчевић, јамачно од остружничких Дољанчевића (који дакле нису били од рода поп-Маркова) ваљда каки брат или синовац чувенога Радована, пријатеља Симина, кога он с хвалом спомиње у »Србијанци« (Ш. 101), ако не буде и сам Радован.

»Да се више не преображамо.
»Ти си моја, ја постајем твојим,
»Дом нам општи кано и узглавје, 110
»А свевишњем на свету прославје!«

У добри час они се шљубише,
Не растају с' до вијека свога:
Јамачно ће и у рају скупа!
Гдје л' је и рај изван љубве чисте?!... 115

Летопис, 33, 61—5.

3. студеномь; 25. вили; 33. и 34. серца; 36. згода; 45. храня; 65. дерво; 74. стѣне; 83. стѣну; 89. какна; 102. Далянчевић; 107. вѣкъ; 113. вѣка.

---

115. А и где ли је рај осем у чистој љубави?

II

ПЕСМЕ ПАТРИОТСКЕ И МОРАЛНЕ

ОД ДОБРА БОЉЕ

Ја тако ти бога великога,
Чуј, бијела у горици вило,
Зачув добро уразуми-де ме:
Изближег се неба мајке машаш,
Поизближег бога светост сматраш, —
Дај ми кажи, а по твојој души:
Што је управ на свијету добро,
Што л' је боље од истога добра?

»Му̏чи, жељан, нит' досађуј себи,
»Заклетва ти није од потребе;
»Посô ти је то свијету јављат'.
»И до сад сам често престављала,
»Ал' од скора не слуша ме нитко:
»Нејма старих Јелин', Римљанâ ли.
«Сад небесно заточено земним,
»Сваког уши свјетске хуке пуне,
»Неће чути из даљинâ гласа,
»А са горских овршина цвјетних,

---

3. *уразуми-де ме* — обавести ме, научи ме. — 4 и 5. У бољој си прилици да сазнаш. — 9. *мучи* — ћути. — 10 и 11. Није потреба да ме заклињеш, јер песнику је задатак бити гласник свету. — 12. *престављала* — приказивала, казивала. 14. *Јелин'* — Јелинâ (старих Грка). — 15. Сад материја (»земно«, материјално) држи заробљене идеале (»небеско«, идеално). — 18. *овршина* — врхова.

»Ливада̂ ли премудрости светлих.
»Тебе једва да ме питаш десих;
»Зато, жељни, на мом срцу читај,
»Ево добро на свијету овом:
»Сваки смртни за живота кратка
»Вјерно ра́ди, а у свјетску слогу,
»Уза свијет слоге платом проћи, —
»То је добро обичнијех душа,
»Ал' 'во боље од истога добра:
»Трудити се без икакве враће,
»Сам у себи л' накнађено наћи, —
»Јесу ђела особитих душа,
»Величином пренебесним' равних,
»Међ' које се сподобљају најзад«.

У Видину 1817 год.

Грлица, I, 134—5, и Летопис, 108, 50.

7 и 8. шта, »Грлица«; 12. представњала, »Грлица«; 14. Римліанах; 16. светске, »Грлица«; 17. даліинах; 18. оврשинах; 19. ливадах; светих, »Грлица«; 23. за живота л' кратка, »Грлица«; 26. обичниіе, »Летопис«; дуушах, »Летопис«; душах, »Грлица«; 27. ал' ев', »Грлица«; 28. врађіе, »Летопис«; 30. дуушах, »Летопис«; душах, »Грлица«.

---

24 и 25. Нека се стара проживети тражећи своје добро у узајамном добру с осталим људима. — 28. *враће* (од *враћа*) — онога што се враћа, враћања уздарја. — 29. *накнађено* — накнаду. — 32. *сподобљају* — удостојавају се, постају достојне (да ступе међу праве небесне).

КОМАДИЋ ИЗ ЧИТАВОГА

. . . .

»Црна Горо, утјециште старо
»Млада мога пошљедњега бана!
»Ту је моје потајено сунце,
»Отлен, жељо, мен' обасјај опет,
»Крај учини давном заточењу
»Нек'-де себи и ја једном дођем!«
Ој!
Херцеговац изговор вам неће,
Већ почетак истом од вас гледа,
А дочетком он ће вам се старат',
Он и Бошњак, два сокола сива.
Јоште кад се придружи им српски
Вепре дивљи, наоштрених зуба:
Готов ће вас чекат' посо̑ свуда,
Шалу ћете са душманом збијат',
Мудра глава тек думеном кре́ћи.

1 и 2. Сима сматра последњим старим српским владаоцем (»баном«) зетскога војводу Ивана Црнојевића, који је не могавши одбранити равну Зету од Османлија, пренео своју сто̀лицу у Црну Гору и тамо се склонио. — 4. *отлен* — одатле. — 8 и 9. Већ само очекује да почнете а он ће се бринути како ће довршити. — 12. У Симино време, а и доцније, мислило се да је у Србијину (управ Шумадијину) грбу главни знак глава дивљега вепра, па је дивљи вепар, овде, песничком сликом везан за ту земљу српску, те значи: Србин из Србије. — 15. Само нека мудар покретом управља; *думеном* — крмом, крмилом, корманом.

Не знате ли наћи отпочетак,
Послушајте свога брата вјешта,
Та мудрином и јунаштвом јавним
Окићена послана вам с неба

. . . .

У Видину 1817 год.

Грлица, I, 136.

12. зубах.

БУДНИ САН ЈЕДНЕ ТИХЕ НОЋИ У ВИДИНУ

Ој
Светли мјесец уфатио коло
Једну ноћцу на ведрини тихој,
Својом славом земљу обасјао.
Све звијезде заметнуле игре,
А у незнан влашићи му скачу:
Ситно трепте и срдашци своји;
Југ му свира умиљате танце,
А ноћници, његова ли дјеца,
Лахки крили свијају милине, —
Нек' је друштву потпуно весеље,
Мјесто сунца када мјесец стаде.
    Истом ти им потпуњене жеље,
Своју мјесец удесио вољу,
Небо. земљу заузео собом, —
Даница ли с истока се јави.
Застиди се према њојзи мјесец,
Муком сакри свога срца јаде,
Још посиђе на мекахну плавну,
А то снова нападе га туга,
Кад се плава поиздигну зора,

Овој је песми у Симину садржају »Дневника« његова оваки натпис: »Будни сан (надежда)«. То је дакле неко сањање на јави и надање. Алегориским је начином приказана пропаст умнога мрака пред светлошћу. Мраку је символ ноћ и месец (а овај јамачно означава турство).

7. Ситно треперећи својим срдашцима. — 8. *Југ* — јужни ветар; *танце* — игре. — 9. *ноћници* — ноћни ветрови. — 10. *лахки крили* — лаким крилима. — 12. Кад је месец заменио сунце; *стаде* — постаде, настаде. — 18. *муком* — с муком, једва. — 19. *посиђе* — поседе, сѐде мало; *плавну* — плаветнилу (небу).

Златним рукам', ружичним ли прсти
Пред сунашцем разатворит' исток,
Да се свијет ка животу буди.
Једва мјесец очима је згледо̑,
Празне руке к себи прикупио,
Репину ли подавио вучју.
Све звијезде разигране сташе
Невиђена нагледат' се чуда,
Ђе им коло без обзира црште,
Дични мјесец изблиједи лицем.
Ја кад ли ти сва небесна слава
Своје сјајно поуказа око,
Нудер тада погледајте само,
Ђе звијезде крају побјегоше,
Јадни мјесец на западу тражи
Свом кајању убјежиште мрачно,
Невиђелом да притаји фалу,
Тешку фалу малознатна срца,
Силну л' мишцу над влашићи слаби.
Мало га је сунце угледало,
Ал' је доста имао разумјет',
Кад му викну а небесним гласом;
»Стан', мјесече, и ту ћу те наћи!«
Пак истиште сјевера за њиме.
Југ се намах са свом дјецом својом
Брже боље домисли хитрини:
С мјеста паде пред сунашце сјајно,
Свете њега стопе цјеловао,
Росом ноћном набризгао земљу,
Из ње никло свакојако цвеће,

---

22. По класичној митологији Зора има ружичне прсте. — 23. *разатворит'* — да раствори, широм отвори. — 3. *сва небесна слава* — сунце. — 38. *невиђелом* – невиделом, мраком.

То мирис’ма и ноћници хладом
Милостиво ублаже сунашце,
Збаци мрве с ума поредника,
И сјевер се одма поутиша.
Тадај му је мјесец измакао,
Ал, залуду, проћи га се неће,
Већ га ћера преко свега неба,
Ниђе му се уставити не да,
Ни обазрет а камо ли стати.
Како га је ондај поћерало,
Тако ти га и дан данас гања,
И гониће г’ за вијека свога.

*

Чуј, безумје! теби припијевам:
Како месец од сунашца бјежи,
Како л’ глупост пред мудрином божјом,
Тако и ти без трага ћеш поћи,
Ал’ ћеш бјежат’, да изнесеш главу.
Побјегло би да имадеш куда:
Бешчест’ју ти дневи владе нејма,
Нема мјеста постојана ноћи
Пред свијетом пренебесне моћи!

У Видину 1817 год.

Грлица, I, 131—4, и Летопис, 109, 103—5.

22. ружнични, »Летопис«; 23. да затвори, »Летопис«; 45. пак ли стиште, »Летопис«; 46. нама, „Грлица«; намма, »Летопис«; 52. мириси, »Грлица«; 53. милостиви ублажи, »Грлица« 62. гоня, »Грлица«; 63. гонећи за віека, »Грлица«; 64. безумне, »Грлица«; 69. побѣг’о »Грлица«.

---

52. Цвеће (»то«) мирисима и ноћни ветрови хладовином. — 56. *тадај* — тада, — 68. *ал’* —или. — 69—71. Дању (»дневи«) не може владати твоја срамота (бешчашће), ноћ се не може одржати пред светлошћу чисте небеске силе.

ОТПЈЕВ НА ДАВИДОВО

»ГОСПОД ВОЗВОДИТ НИЗВЕРЖЕНИЈА...«

Колику л' ти, боже наш и оче,
Сва небеса славу јављају,
Млого већу само срце моје
Фалу теби вазда подноси!
Горко ти је правој страдат' души,
Дично л' јој је богом крепит' се!
Божју искру тад из себе јави,
Кад 'но пјесном свлада невољу.
Несретници, а без кривде своје,
Само управ бога познају,

Види у Даничићеву преводу псалтира псалам 146 и у њему стихове 5—10:

»Благо ономе којему је помоћник бог Јаковљев, којему »је надање у Господу, богу његову:

»који је створио небо и земљу, море и све што је у »њима, који држи вјеру увијек.

»чини суд онима којима се чини криво, даје храну глад»нима. Господ дријеши свезане;

»Господ отвара очи слијепцима, *подиже оборене* (Господь »возводитъ низвєржєнныѧ); Господ љуби праведнике.

»Господ чува дошљаке, помаже сироти и удовици; а пут »безбожнички превраћа.

»Господ је цар до вијека, бог твој, Сионе, од кољена »до кољена. Алилуја!«

7 и 8 Кад се душа излије у песму и тако олакша своје бреме, она тим покаже праву божанску особину (»божју искру«) у себи. — 9. Који су без кривице своје допали несреће.

Тјешећи се дневи ноћи њиме;
  Уздишаји м' срца потајни
Најближи су с вишњим разговори:
  Из њег', бога, срећа истиче, —
Вјечно л' траје када веће почне! 15

Летопис, 109, 94.

низвр.; 10. позналу.

---

11. *дневи ноћи* — и дању и ноћу. — 12. Потајни су уздисаји мога срца најближи, најнепосреднији разговор мој с богом.

ПРИЈАТЕЉСТВО
или
ДИЈАМАНТ

Земни рају, животе нам кратки,
Смрти грозне непознати часу,
Свјетино ли мамци окићена,
Чудно бити поклоником вашим!
Добра ваша на носове скачу,
Тешко ли ти присједају сваки
Просто живи среће залогаји:
Младу срцу жеља недомашна
Татула ли изумљења бива,
К женску љубав наске себе лиши,
Тај нас раје омахом исплати!
Муком живом пријатељство братско,

У Симину садржају песама у »Дневнику« овој је песми натпис: »Бесцјени камен« (»Летопис«, 108, 40).

1—4. Чудно је (бесмислено је) ценити овај кратки живот (земаљски рај) или саму смрт или свêт (»свјетину«) украшен мамцима. — 5—7. Свако светско добро на нос човеку искочи, свака му срећа приседне, као жив (несажвакан) залогај. — 8—9. Не могући добити што жели, младић изгуби свест као од татуле; *татула* — биљка (datura stramonium Linn) од које, по народном мишљењу, човек полуди, кад је поједе; *изумљења* — излажења из свести, умне оболелости. - 10—11. Љубав према женском (»к женску«) учини да нисмо више своји; тај нас рај на крају омане; *омахом* — преваром. — 12—14. Тешко (*муком живом* — с муком живом) стечено пријатељство обдари оне који су њему (пријатељима) верни утехом душевном готово (»близу«) вечном.

Себи вјерним, дарује нам неко
Утјешење близу вјечно души:
Ал' врлином све нам слађе бива.
Та нас води к отпочетку добра!

Летопис, 109, 94—5.

4. лити *м.* бити; 7. живим; 12. живо.

---

15 и 16. Пријатељство, гајено врлином, све нам слађе бива; врлина нас води извору добра.

ПРЕПОРУКА СВИЈЕТУ

Срцем добре отац неба надгледа:
Уздигнуте грдне главе снижује,
Смиренике собом вȏда кроз свијет,
Праведнику л' изненада притиче.
Очи светле никад ти му не трепћу,
Нит' му милост тражи какве поплате.
Тко ли му је игда може накнадит'?
Бога жеља, оца ли нам општега,
Сва је само: да будемо весели,
Још да, њиме дани, живот и свијет
Један другом добро чинећ' сладимо.
Његовој ли љубви зајам вративши
(Ни то њему, већ му сину — чоеку;
Свак је њиме свађешњијем братац наш)
Само л' добром синци бога бивамо.
Дјела наша и умисле узима
А у своје савршено прославје,
Правовјерним рајску вјечност дарива.

У Симину прегледу његових песама у »Дневнику« (»Летопис«, 108, 40) ова се песма зове: »Препорука свијету — Дух Исуса Христа«. То би дакле било песниково излагање духа Христова и његове науке.

2. *грдне* — »горде«, охоле; *снижује* — снизује, понижава. — 3. *смиренике* — смирене људе. — 6. *поплате* — накнаде, плате. — 13 и 14. И то не богу већ његову сину, човеку, јер богом (»свађешњијем« — који је на сваком месту; атрибут богу) бива човек човеку брат. — 16 и 17. Дела и намере (»умисле«) прима као своје прослављање, те дарива вечност итд.

Тко л' је? шта л' је? — о том сада не радим.
Шта ли ће г' за дангубицу постићи?
Спроћу неба, правдо, умом измјери:
Пред ким свијет и небеса трепећу,
Том да нетко царску силу помоли!
Или мравак нешто сламком учини
Пред њим, ком се адске муке клањају?
Чиј' ли језик замршај'ма с' оправда
Та пред њиме што је извор мудрости!
Ево л' савет напојена истијем:

Светост њега и доброту вавијек,
Људски роде, слаби собом, најволи!
То је само чим ћеш му се смиљети,
Тиме циглим освијетлит' образа
Милости л' се сподобити очине.

Летопис, 109, 95.

20. га.

---

19. Не испитујем сада ко је и шта је бог. — 20. Ко ли може бога појмити, разумети? Тежњу и рад да се проникне у тајне божјега бића песник, рекло би се, зове »дангубицом«. Него овај је стих, као и 21, у опште веома нејасан. — 21. *умом измјери* — процени. — 23. Пред тим (»томе«) да се неко усуди показати своју царску на земљи силу. — 26 и 27. Чији се језик може својим сплетеним речима (»замршајима«) оправдати пред богом, извором мудрости. — 28. Ево савет човека који је напојен богом. — 29 и 30. Увек (»вавијек«) човече, који си по својој природи слаб, највише цени и заволи божју светињу и доброту. — 31—33. Само ћеш му се тим умилити, тим јединим опоштенити се и удостојити се (»сподобити се«) милости божје.

НА ПИТАЊЕ, ШТА СВЕ САМ РАДИМ, ОДГОВОР

РАСВИТ САМОЋЕ ПРВИ

Кад ме једном запитао нетко
У Видину, а у турском граду,
Шта ли свагда у самоћи радим, —
Му́чањем сам одговор му дао.
Му̑к за собом вазда важно има,
Му̑ком оним ево исказано:

Са̑м кад год сам, у својем сам свету,
Собом слушам, собом заповедам,
Без насиља што год хоћу бива, —
Нема жалбе нема расправљања.
Цару л' боље икаквоме свјетском?
Ништа ти су преда мноме силни!
Ниско л' ти су под ногама мојим!
Часом глупе ја са стола збацам,
Ласно л' стављам, место го́рда, Нуму, —
Распла́кано нека тјеши људство.

---

4. *мучањем* -- ћутањем. — 5. Свако ћутање (»мук«) има нешто значајно у себи. — 6. Ево шта је ово ћутање значило. — 8. Сам слушам, сам заповедам. — 14 и 15. За час збацујем с престола (»стола«) глупе владаоце и, место ког охолог, постављам кога који је као Нума Помпилије, по легенди један од првих римских краљева (714—671 пре Христа), који је мудрошћу својом дао законе и уредбе Риму.

Од самоће ништа слађе нејма:
Већих душа у њојзи је нића,
У њој нађем што у вани не бих,
Чег 'но царе, а код свега, жели,
Нити миш'ца прибавит' му дӯгâ
Нити може купит' му га злато —
Мир унутри и познанство себе,
Задовољство л' с крајњим потребама.
Земна блага спрoћу тог су ништа.
Сва л' им праска ни за длаку оне
У самоћи питајуће сласти.

Кад ме годе ко затече сама,
Полу мене очима не нађе:
Душа л' моја невиђени крили
Дијели се, у небеса лети,
Облијеће сунце, мјесец, звезде,
Протитра се с влашићима ситним,
Изгрли се са сунчани зраци,
Пак разигра своје силе хитре
По небесном препространу плавну,
Тад се спушта ниже облацима,
Најтавније и најгушће она
Скроз пролети, тек да види шта је
И у њину густо-мрачну дробу.
Неће о лед та удари главом.
Гром и огањ кад-'но-кад је срета,

---

18. Веће душе налазе себи хране у самоћи. — 19. *У вани* — на пољу, у спољашњем свету. — 20 и 21. Оно што ни цар нема, поред свега свога обиља, нити му то може набавити његова сила. — 24. *с крајњим* — најпречим. — 25—7. Сва праска земаљских блага не вреди ни за длаку оне сласти која човека храни у његовој самоћи. — 29—31. Види само половину моје личности, јер се моја душа, невиђеним крилима, одвоји и одлети у небеса. — 36. *плавну* — плаветнилу. — 42. *кад-'но-кад* — кад и кад, по каткад.

Сн'јежна брда и летећа мора:
Ни то јој се успријети не мож', .—
Сва ти она: зиму и врућину,
Биће муњâ и стријеле грома
Петам' снаге та прегази своје.
Свуда ходи, свашто л' ново тражи,
Чему би се радовала више.
Кад ли нађе памучни облачак,
Или неки од вунице мрке,
Прокупа се капљицама росе,
Жутилом се приогрне дýге,
Немарно се на облачић сложи;
Проваљка се доклен отпочине,
Пак се диже опет на криоца
К даници ли милој други својој:
Прогрли се у чистоти с њоме,
Позабаљка с' њеним лицем сјајним,
Пољубе се, опросте се, пође...,
Још не доли, већ навише — к богу.

Нађе ти га насред њиве: ради!
Њиве су му сви свѝјети неба,
Сјеме људи он по њима сије,
Чисто л' зрно пожање ти себи,
А остало у гнојиште смеће. —
Како дође, приступи му руци.
Милим оком погледа је најпре,
Пак упита: »Како си ми, ћерце?
»Једа ли си одољела земним?«
»Скоро ли ћеш у њедарце оцу?

---

44. *успријети се* — одупрети се. — 45. *сва* — све. — 54. *сложи се* — легне. — 55. Проваља се малко, док се одмори. — 59. *позабаљка се* — малко се позабави. — 70. *земним* — додај: стварима, уживањима.

Њојзи радост из очију бризне:
»Твоју мене доста муче земна,
»Али руком добићу их твојом«.
Причести је свога духа пивом,
Ки̑м слободу понови јој прву,
Силно своје да̂ јој оружије,
Укрепи је против стра́сти̑ срца,
Рекав: »Памти да си моја ћерка;
»Огледај се о свог милог оца, —
»Свем ћеш земству успријет' се моћѝ!
»Досади л' ти већ се борит' с њиме,
»Право к мени́ уврх сунца ходи,
»И без звања добродошла оцу!«
За тим почне опет пословати,
Куда гледне све у натјеч ствара:
Шѝра неба, нове земље млоге,
У њи људе на четири ноге,
Какијех 'но и међ' нама доста
(Још је нама дуге уши дао
Ал' и вољу збацити их моћи).
Куда макне, око њег' и слава,
Намршти л' се, свéтови се тресу,
Све звијезде и сунашца стрепе,
Анђели се под стопе му свиру;
Муњам' шиба прегрдобе пакла,
Громовима сатѝре их у прах,
Длаком махне: проломе се бездне,
Своје у њи заточава кривце, —
Док је бога, нека онди јече.

---

73 и 74. Мене, која сам твоја, доста мучи земаљски свет с његовим добрима и злима (»земна«) али ћу га победити твојом помоћу. — 76. Којим (пићем) јој поврати првашњу храброст. — 86. *све у натјеч* — брзо све једно за другим. — 95. *свиру се* — стичу се, купе се.

Приказав се, јарост своју свлачи.
Одене се у божество свето;
Што му силе свјетови се страше,
Толико му благости се диве
Херувими, сви л' небесни чини.
Њега вољи сви пјевају лици.
Душам' гове препрославну собом,
Да их не би веће препадао.
Крв сунашца и тавнину збаце,
Из скровишта, из облака мрачних
Путем опет запливају својим,
Сјајна лица поданима јâве,
Горке труде свега-видцу шаљу.
Срцем желе не заходит' веће,
Вјечно би му посред неба сјала;
Ал' их оком до запада пошље:
С усердија он не квари закон
Наложени премудрости самом,
Када тајне свијех ствари гледа
Поизближе, нег' им срце знаде.

Тих чудеса нагледав се душа,
Препуни се пренебесног знања,
К мени с њиме, с најбогатîм даром,
Успавану шљезе, пробуди ме.
Ја се пренем из дубине снова: —
Пуна памет очевидних чуда,

---

103. Колико се светови плаше његове силе... — 106—107. Сви хорови (»лици«) небесни певају његовој вољи и својим душама угађају оном који је сам по себи »препрослављен«. — 112. *поданима јаве* — људима покажу. — 113. *свегавидцу* — оном који све види, богу. — 117 и 118. Због милостива срца бог не квари закон који је његова премудрост утврдила. — 120 *нег' им срце знаде* — него што њихово срце зна (тајне природне). — 124. *успавану шљезе* — сиђе (к мени) успаваном.

Обликова л' изумљивих сваких:
Ван је ништо при у себи свету!

РАСВИТ САМОЋЕ ДРУГИ.

Моја душа, кад се врати једном
А од даљна обосвјетског пута,
Овосвјетског и небеса горњих,
Прво време и садашње мјерећ',
Бога вољи крај и конац тражи.
Како л' г' нађе, посред двора сједа,
Пак се пружа на постељу мозга,
Намјести се мрве починути.
Робом рекне не шушкати ничим,
Сваки на свом да се стиша мјесту,
Да јој слатка не разбију санка,
Да л' јој свете не покваре ћуди.
Добри мудра ласно послушају,
Још ли лашње кад је мудри властан!
Мало прође, пак се од сна диже,
Превеликим засвијетли оком,
Двор јој сине кано од сунашца:
Све́ јој слуге на ноге се скачу
Радо примит' сваку заповијед;
Ал' све она опрема их надвор,
Само срце при себи задржи,
Пак му стане расказиват' давна
Свог вијека ђела и смишљења:

---

127. И свакојаких облика што се само могу замислити, изумети. — 128. Спољашњост није ништа према унутрашњем (духовном) свету. — — 2. *обосвјетског* — овога и онога (земаљскога и небескога) света. — 4. *прво време* — прошлост. — 8. *мрве починути* — малко да се одмори. — 9. *робом* (3. п. мн.) — робовима, органима тела. — 20. *надвор* — напоље. — 22 и 23. Као што се види по даљим стиховима до краја песме, песник узима

Ја сам, вели, што ми је и отац
Што је саздô видна и невидна,
Земљу, море и звијезде светле,
Дрвље, травке и пијеска неброј:
Мен' почетка кâ ни њему нема;
Ни свршетка нити умалења.
Њега воља у мојим је рукам',
Своје силе мени даровао,
Ја му радим а он само шета:
Што ли хоће, истом ти ми сазда,
Већ ти бриге дјеловањем нема,
Савршено само оком гледне,
Пак ти на ме осмјехне се мрвку, —
И то ти ме више обрадује,
Нег' ли праска сваколика свјетска,
Јер божеска нејма мјере милост,
Нити земно њену сладост чује.
Ђегођ дођем посô неки свиђет',
Ја се јавим, да ме знаду тко сам,
Нехотица да ми не згријеши,
Слуге л' нове да ме добро служе:
Није шала општег творца искра,
Незамјерна, али много силна!

по неким старим верама и философијама, међу њима и питагорској, да је душа божанскога порекла и да она — будући с тога вечна, — пошто човек умре, прелази у друге животе, те у разна времена живи у разним људима; *расказиват'* — приповедати. — 30. Песник, јамачно, мисли овде на слободну вољу у човјечјег духа. — 33—35. Чим ми штогод нареди, више се он не брине о том раду, само погледа већ извршен посао. — 39. *божеска* — божанска. — 40 *чује* — осећа. — 41. *посо свиђет'* — посао свршити — 43. *нехотица* — нехотичност, нехотични поступак; а можда би боље било читати: *нехотице*. — 46. *незамјерна* — који се не може опазити (због маленкости). —

Ја сам она што је прво перо
Мојсеовом заоштрила руком,
Те сам стâра мога оца дјела
И почетак незазнани свега
Њиме лили даровала просто,
Што се данас златних слова чита,
И за мудрост пренебесну држи.
Ја сам образ на земљици божји,
Ја ти живот и по смрти дајем.
Ја сам бога прослављала негда
Цар-Давида вјечногласним гуслам'
И гр̑оцем медоточних усан'.
Пред мном паде Соломона раскош,
К мудрости сам ја га упутила.
Колика л' је божја моја сила —
Сампсон срцем, Мојсеј жезлом свједок.
Ахилесу владала сам миш'цом,
Одисеју знањем и оружјем, —
Њина л' дјела мном су опјевана.
Мном је Исус син се божји прозвô;
Ја сам ти га с богом упознала,
Више царство испросила у дар,

47—55. Дух је пером исписао просто на лили (танком' хартијастом, слоју брезове или трешњеве коре) стара дела божја и несазнани почетак (створење) света; то је Мојсијева књига »Постање« која се данас, као златна слова, чита и сматра за чисту небесну мудрост. — 55. Дух преживљује човека и после смрти. — 57—58. Дух је славио бога уз харфу Давидову и на уста његова. — 61 и 62. Величину божанске силе духовне сведочи својим јунаштвом Самсон, силни народни јунак у јеврејској борби с Филистејима, и својим вођством (»жезлом« — штапом, владалачким или заповедничким) Мојсије, вођа и законодавац јеврејски. — 63. Ахил — највећи јунак у грчкој војсци која је опсађивала и освојила Троју, остао је тип јелинскога јунака. — 64. Одисије — међу кнежевима и јунацима грчким под Тројом најумнији и најлукавији. — 65. Ахил и Одисије опевани су у многим песничким списима, а особито Ахил у »Илијади« а Одисије у »Одисеји«.

Моје л' њему постојанство дала,
Те је ногам' погазио земну,
У небесну л' подиго̂ се славу,
Поред мене и обог нам оца.
Шта сам јоште починила чуда
Елинима у прослављу првим,
Римљанима л' свијет разорившим,
Разорившим пак га сазидавшим,
А познанством и управом мојом!
Ја сам вишња свештоможна сила,
Ништа без мен' нит' би̂ нити би̂ва!
Из Катона на небеса пођем
Тога фалу поднијети оцу;
Он ме опет Кастриоту пошље,
Њиме владат', њему припомоћи
Бранит' земно, да би стеко̂ небо.
Истом дане што Кастриот сврши,
С дјелима ме пред судију посла,
Да му образ освијетлим славом, —
Ал' ме отац још на путу срета,
Прими труде пак ме врати опет
Тебе чекат', с тобом ли се наћи,
Снашавши се шљубити се смртно,

---

69. *моје* — духовно. — 72. *обог нам оца* — оца Христова и мога. — 74—7. Прослављајући прве Јелине или Римљане који срушише све државе старога доба и на развалинама њиховим подигоше с необичном државничком мудрошћу своју царевину, свој свет. — 78. *свештоможна* — која све може. — 80. Катон — можда писац мисли на Марка Порција Катона Старијега (234—149 год. пре Христа), римскога ценсора и државника, чувенога по честитости и оштрини морала према себи и другима; али ће приличније бити да песник овде мисли на његова праунука: Марка Порција, прозванога Утички или Млађи (95—45 пре Христа), знатног такође по стоичком поштењу и смрти. — 82—4. О Кастриоту види песме Симине и тумачења на стр. 50—52 ове књиге; *бранит' земно* итд. — да брани отаџбину и тим стече небесни живот. — 86. *судију* — бога. — 91. *снашавши се* — пошто нађемо једно друго.

Свету вољу тобом извршиват',
Њега л' име препоновит' свету.
Бог је могућ оцарити црва
И нијемим гласно пропјевати!
Та ти смјерно, мој и његов престо,
Истом вла́ди пошљедуј ми вјерно,
Нит' се старај и о чему даље, —
Моја брига а твоји су ради;
Само нек си дневи ноћи будан:
Кад те зовнем — да се не устежеш,
Док ти речем — да је посô свршен!
Бог од тебе особито нешто
Ал' што иштȇ — то ти казат' не смем;
Већ ме слушај, — ет' толико т' јављам
Јал' ћу т' радит' одговорит' твојој
Славних труда богомилој жељи.
Увјери се да је ретка душа
У тебе се водворила сретног;
То сад узнај од све жеље твоје, —
Изненада л' слађа бива радост.

Летопис, 109, 97—103.

А. — 18. дуушах; 19. би; 41. нећће; 43. блетећіа моора; 46 мууніах; 64. ліудих; 78. страстих; 89. кикие; 93. свеетови; 110. скровиишштах, облаках; 114. вече; 119. свие; 120. срца; 121. чудеесах; 123. шніиме; 125. сноовах; 126. чудах; 127. обликоовах.

Б. — 3. обосвіетског; 6. га; 52. слоовах; 54. божиі; 58. устан; 70. землу; 73. чуудах; 107. труудах.

---

92. Да свету (божју) вољу ја тобом (твојом личношћу) извршујем. — 93. *препоновит'* — учинити као да је ново, на ново објавити. — 96—97. А ти, смерно (срце и тело моје), у ком сѐдӣ бог и његов (које си »мој и његов престо«), само слушај онако, како ја владам (управљам) тобом. — 106—7. А ја ћу се старати да задовољим твоју, богу милу, жељу за радовима који славу доносе. — 108. *увјери се* — веруј. — 109. *водворила се* — уселила се, настанила се.

КАСТРИОТУ

Из зле среће до̏бра̂ тече,
Из мудрине л' овјеченост;
Јунаштвом ли несравњеним,
Враз'ма зва̀ни Скендербеже,
И врлином сваке струке
Превазишô с' одавнашњост,
Своје доба с' заштитио,
Напредашњост удивљаваш.
Јединствени свога рода,
Величање твом и сјену,
А од Српства сад, за вазда,
Ка̂ од мене и незнатна,
Свезаслужво примај чисто.

Из рукописа.

Ову је песму Сима намењивао да се штампа под сликом Скендербеговом, за то је ставио као натпис: „Овдо, испод лика Кастриотовога ово ваља ставити“. У овом издању стављен је горњи натпис према садржини песме.

Ђурађ Кастриот Скендербег (1403—68). знаменити владалац и народни јунак арбанаски, који је средином XV. века (у време српскога деспота Ђурђа Смедеревца) био јуначку и славну борбу с Османлијама.

2. Мудрост доноси вечитост; *овјеченост* — добиће вечности. — 3. *несравњеним* — беспримерним. — 4. Кад су Кастриота Османлије потурчили у детињству, назвали су га они (*врази* — непријатељи) Скендербегом, па му је то име, у осталом, и у историји остало. — 6. *одавнашњост* — давнину, давну прошлост. 8. *напредашњост* — потоња времена (будућност). — 9. Кастриот је доиста јединствена, усамљена, појава у целој историји арбанаскога народа, који све до данас није, осем њега, дао друге значајне историске личности. — 10—13. Примај слављење твоје сени сад, и увек, од српскога народа, а тако и од мене незнатнога.

ПИСЦУ ИСТОРИЈЕ „ЂОРЂА КАСТРИОТА СКЕНДЕРБЕГА“

НА ДАР

Нај ми, срце, успавај се за се,
Душо м', дела извиј се на крила,
Та на свилу твога свађебића,
Снађи ми се с тужећом ти другом
Прериједтком, скендербешка рода,
Исте л' моћи, витештва ли равног,
Што бијетам' свима на крај стаја,
Несреће ли трпи до сад мучем.
Крај имаде свим врлинам' људским;
Нешто ми јој јакодушје клону —
Страданија рада је умекшат',
Ол' је мучи незнатности своја, —
Бојат' јој се да им се не преда.
Нек' ли с' нађе још ко на свијету —
Други л' нико, измеђ' Срба ико, —
Чувствовања да јој слакша иштo,
Утјешење л' приложи јој јавом,

---

2. *душо м'* — душо моја. — 3. *свађебића* — »вездјебитија« (објашњење у рукопису). — 5. *скендербешка рода* — арбанаском (душом). — 8. *мучем* — муком, ћутке. 10. *јакодушје* — душевна снага. — 12. Арбанаски је народ један од најмањих и најнезнатнијих у свој Јевропи; *ол'* — или. — 13—17. Да се Арбанаси клонувши духом, не би са свим предали својим невољама, треба да им прискочи когод у помоћ — ако нико други, когод од Срба, — да им олакша бреме с душе (*чуствовања* — осећања) и да их утеши саучешћем (*јавом* — јављањем, изјављивањем саучешћа).

Рекав: »Још си, у мен' барем циглог,
«Она иста, величином прва,
»У праоца кршним прста бивша;
»Ал' времена настадоше друга.
»Шта је људства — сваком је играти —
»То премислив чекати је реда«.

Из рукописа.

---

20. Овде има јамачно нека писарска погрешка. Стих би се могао и овако исправити: *у праоцâ кршних прва бивша.* — 22—23. У мноштву народâ у човечанству, сваки народ треба да »одигра своју улогу«; имајући то на уму, остали треба да чекају свој ред. Тако песник теши Арбанасе за незнатност у коју су пали.

ПРИЈАТЕЉСТВО ПРИЈАТЕЉСТВУ

Од истока и запада,
Са сјевера и с југа,
Сусретнула с' овди сада
Неколико судруга.
Славско с'јело,
Славско п'јело,
Славско т'јело
Од искона
Иста ј' спона,
Ко̂ и она
Љубва вјечнога
Бесконечца благога.

Славска браћа и посада
Састављала с' и друкуд,
Да их слога свêта влада
Ко̂ ев' овде и свукуд.
Слога ј' славска,
Слога ј' братска,
Слога ј' својска!
Слав за Слава
Жизан дава,
Своја ј' глава.

---

12. *бесконечца* — бога. — 13. *посада* — од сада. — 21. *жизан* — живот.

То су јунаци,
То су само рођаци!

О враг Славства, уклањај се,
За крај свјета утјецај,
Пак и тамо скамењај се, —
Та ни живцем не стрецај.
Тко мож' погнат',
Мож' и догнат',
У тле сагнат'
Свог злобника,
Свог крвника,
Свим кужника.
Туђ мир према свом
Славјану је ваљатном.

Слав и Слава, пак и славче
Од настања расте свим,
Што ј' мудрије, што ли јаче
Постиже се радо њим.
Име Слâвâ
Јест' од *слȁва*,
Дјел'ма сјава!
Слȁва ј' Богу
Слâвâ рогу,
Слај нек' врагу!...
Слава ј' вјечита:
»Славска ј' дружба честита!«

Артонова Србска Новина, 1838, бр. 88.

---

25. *о враг* — враже, непријатељу. — 26. *утјецај* — бежи

СРБИМА ПРОСЛАВЈЕ

Славна дико, вјечита прилико,
Срб-Никола од Прерадовића!
Херка нам те роди началног
А Херак те подиже витежна,
Сјеверка те донадоји вила
Сваког знања и вјештине млеком,
Твоја глава допрославља Слава.
Сверосији свег си пожњô себе,
Свечеститог цар те њезин воли
И грли те и уза се држи,

Ова песма слави Николу Прерадовића, Србина у Русији, који је у Петрограду братски дочекао и увео у руско високо друштво српске посланике Аврама Петронијевића и Цветка Рајовића. Њих је 1830 године послао кнез Милош цару Николи I (1825—55), да захвале на његовој заштити и заузимању што те године донеше Србији да јој султан, познатим хатишерифима, призна права која је дотле залуду тражила све од почетка овога века. Прерадовић је у то доба био славан коњички ђенерал и заповедник I резервнога (гардискога) корпуса коњичкога, пошто се одликовао још од времена Катарине II у ратовима с Османлијама, Пољацима и особито, с Наполеоном. — У Русију се преселио још његов дед Рајко (1752) из Ћесаровине, а био је ваљда Херцеговац пореклом.

2. *од* — предлог којим су старији писци, по угледу на туђе језике, означавали племство које породице; тако су и Прерадовићи употребљавали латинско или талијанско »de«, па су се с тога звали и »Депрерадовићи«. — 3. *Херка* — Херцеговка. — 4. *Херак* — Херцеговац. — 7. Твој ум прославља потпунце Словенина, Словене. — 8. *Сверосија* — Русија.

Кање старца громовног ударца;
Ал' се Српства чак уздиже душа
У небесног воздајања сласти,
Те с' олтаром свевишњег открива,
Гдје с' приносе крјепковјерја жртве
И врлине истином хваљивне
Тобом једним и, с тог, цигловетним.

Кад 'но прије, што ми давно није,
Собом узе, а по б'јеле руке,
Књаз-Милоша младе посланике,
Срб-Аврама духом великога
И Срб-Цвјетка срцем поштенога,
Те кроз друштво великаша руски
Њих проведе, овако зборећи:
»О господо сва највећа руска,
»Истину ђу и радост ви казат':
»Ови странци моји су земљаци,
»У Русију српски су послан'ци.
»Срб — Славјан је вјером и дјелањем!
»Но и ту му не забуд'мо службу.
»Сам бог хоће и наш дух нам вели
»Сваким добром да га предсретамо,
»Како за се да му израдимо.
»Правда ј' Русу и чест и светиња,
»Од искона л' узајам се живи«.

13—17. У сласти небеских награда (*воздајања* — плате) које даје (»те открива«) олтар свевишњега, где му ти, једини и цигли, приносиш, као жртву, сталну веру и похвалне врлине. — 15. *крјепковјера* — крепке, сталне вере, верности. — 16. *хваљивне* — похвалне, које се хвале. — 19. *по б'јеле руке* — за беле руке. — 20. Петронијевићу је тада било 29 година, а другоме 37. — 23—4. Ти су српски посланици веома лепо дочекани у петроградским господским круговима. — 30. *забуд'мо* — заборавимо. — 35. Јамачно мисли на узајамне услуге рускога и српскога народа.

Не залуд си свог љубимче цара,
Не имењак залуд божјег свеца
Што је вјерним свагда помоћниче!
Српска пјесна тебе прослављала
Ти колик' се Србаљством дичио,
Млога нам ти љета и годишта!
Све ти сретно и честито било
У твом дому што се находило!
Амин, боже, — све с' у тебе може!

У Голупцу, у очи четвртка око поноћи 1835 године ноемврија к 14 дану.

Арнотова Српска новина, 1838, бр. 94.

2. Прорадовића; 12 Сербства; 15. крѣпковѣра жертве; 21. Серб-Аврама; — четвертка.

---

37. *божјег свеца* — самога цара Николе.

ЗБИЉА

Санак заспах у по дана љетна,
Санак тврди кô боравак смртни,
И у томе ја пренем се санку,
И угледим на сам себи крила:
Порасла ми кано и соколска,
Та и кано у анђела неба.
Сад ја летнем тамо и овамо,
Огледим ји, увјештим се њима,
Пак наумим невиђива виђет',
Свуд приступит' ђе доселе нитко.
И тако се, како 'но и орле,
Ја извијам најпре у небеса,
Па кружујем кроз сунчане зраке.
Од милине ту ме и ноћ нађе.
Све л' одозго гледам и разматрам
Куда ли ћу, на коју ли страну,
К чем' најприје шљести, приступити,
Чег' ли с' више надивљати збиља
У свемоћца твари̑ бесконечју.
Ал' упазим у дољанку пусту,
Где ј' тишина свој престол уздигла:
Све обрасло вјечним зеленилом
И павитњак све преплео собом,

Песма жали за Ђорђем Димитријевићем Рабаџијом, Новосађанином, др. права и адвокатом, књижевником и Симиним познаником, који је умр̑о $^{18}/_{19}$ априла 1837 године.

9. *невиђива* — невидљиво, које се не може видети. — 13. *кружујем* — кружим. — 19. У бесконачности божјих предмета. — 20. *дољанак* — мала доља.

Так' природни чадор начинио, —
Но и опет кроз густину чѐсте
Назиркају с' лица и свјећице.
Подражну ми окце и срдашце,
Да се спустим у то чудно друштво:
А то туна уз јасику виту
Вињага је од искона никла
И мјестом се и земљицом слатком
Окр'јепила и упитомила
До ријетке снаге и дичности,
Ластар'ма је умложила гране,
Лишћа л' њена крове на све стране
Полу дола свег је прекрилио.
  Свети ужас из хлатка јој ди́ха,
И опета рад уљезем тамо,
Него кругом обзирућ' се свуда.
Ту допазим оно исто друштво,
И покојног Срб-владику светог,
Новосадска бивша Гедеона
У окруту кô на Божић сами.
Ал' сви сузе лију низ образе,
У мрку се све о̀дјело ризу,
Црна с' ноћца топрв од њи црни;
Тек још да им огњевите сузе
Кроз мрак ђешто не свјеткају зрак'ма
Кô и звјездке над смурним облак'ма,
Не б' ја ништа, не б' никог видио,
А чут' могô не би ни толико:

---

27. *подражну* — подраже малко. — 35. Кров од вињагина лишћа итд. — 27. *диха* — дише, излази. — 41 и 42. Гедеон Петровић (1770—1832), бачки владика (од 1807), веома заслужан за цркву и просвету. — 43. *окруту* — владичанској одежди са свим осталим у чем јепископ служи. — 45. Сви се у мрко одело обукли. — 48. *свјеткају* — светлуцају. — 49 *звјездке* — звездице.

Све је мукло ка̂ у гробу вјечну.
Него, срећом ил' несрећом својом,
Ја све прођем и к сриједи дођем,
До у срце истог покојишта.
Но и туна шта ти друго нађе?
Пренадох се и одлетнут' пођо,
И тек што сам одвојио с' с тала,
Изнад глава њима с' уздигнуо,
А то ми се сва уроже крила,
Те с' уставим станут' на воздуху,
И нехотке кано и хотице.
Сад ми с' ока устостручи зрака,
Те угледах чем се и ненадах
За вијека, за живота свога,
Ни на јави, то л' у тиху санку:
Обучени све у врано ђаци,
Са рипидам' и са свештницима,
Око једног кругом стоје гроба,
Свети Боже поју прежалосно.
Ал' је гробе већ примио своје,
Над њим плоча од мермера тавна,
Тек натписом испуњена ј' златним.
Ал' ми поглед одмакне с' друкуда,
И не згледах шта је у натпису.
  До и тамо удивим се само:
Крст велики од челична стопка
Виш' плоче је дижен и усађен,
Кано да је ту и поникнуо.
У врху му мјесто ј' за кандилце,

---

58. *одвојио с' с тала* — одвојио се са тла, од земље. — 60. *уроже* — стврдну као рог. — 62 *нехотке* — нехотице; *хотице* — хотимично. — 68. *свештницима* — свећњацима. — 77. *стопка* — од »стопак«, лив, »Guss« (објашњење Симино). — 78. *дижен* — дигнут.

И Неофит сад га припаљује,
И Захарич уља му досипа,
Свак њи стојећ', а са своје стране
Ронећ' сузе око тога крста,
На ком слов'ма и то испуљеним
Још на жалост и на тужњу моју
Читнем ово: »Ђоки Рабаџији
»Срб и Српство, кано род и сродство!
»Тек млад љет'ма, скри с' живота цв'јет'ма«.
Бризну и мен' сад из оч'ју сузе,
Те кâ роса и прољетна киш'ца
Све натопнем плочу и натписа...
Ал' ту никне сад цвијеће разно
По свој плочи, па и око гроба:
Мирисом се округ задахнуо.
Но и тим се и ја пробуднуо,
Узглавје ми нађем покврашено,
Па сјетим се шта сам у сну снио,
Те и топрв својски просузио.
Ни данас ми сузе непрестају
А за Србом новосадским гробом;
Та и нигда ја г' прежалит' нећу,
Ко ни свога брата јединога!

Арнотова Српска Новина, 1838, бр. 103—4.

1. заспа; 2. твердый; 41. Серб-владыку; 80. верху; 88. Сербъ и Сербство; 101. Сербомъ; гербомъ.

---

81. *Неофит* — Неофитовић Димитрије, медицинар и први асистент у једној грађанској болници (бр 4) у Пешти, умро је наскоро (30 јануара 1839) у Пешти у својој 23 години. — 82. *Захарич* — Андреја Захарић, заклети мађарских права адвокат у Пешти. — 83. *свак њи* — сваки од њих. — 85. *тужњу* — тугу, туговање. — 88. *скри с' живота цв'јет'ма* — уклони се од цвећа у животу. — 94. *округ* — околина. — 89. И тек тада се својски заплачем.

ИСТИДАРУ

Вилац вилски Радиша
Кô да мучан и брижан
Прам зори се укани,
Троја крила надјену:
Једно — крила ватрена,
Друго — крила пламена,
Треће — крила жаравна.
Ватреним је ватрио,
Пламеним је пламтио,
А жаравним жарио;
Док се изви уз гору
К најстаријем свом двору,
На планину највишу.
Пак се био спустио
На пољану Облику,
Под зелену јелику,
Ђе ј' баучко бавиште,
И ђе вилско сајмиште, —
Ту је вилца двор и кров.
О тле ногом трупнуо,
И свим крил'ма лупнуо,

---

1. *вилац* — реч начињена од »вила«, као да значи мушко биће као вила. — 3. *прам зори се укани* — са зором се диже. — 17. *баучко бавиште* — место где се баве бауци. — 18. *сајмиште* — место за сајам, скупове.

Па Радиша кликнуо:
»Ам'-те ов' час, виле све,
»С кима сам се пиљкао,
»И цвјетиће биркао,
»Све радости дјетињске
»За највеће дршкао!
»Ам'-те сад све у коло,
»На планину највишу,
»Под јелику зелену.
»Ам' што год је све мири,
»Ам' нас не гла̂ смртни свак,
»До нас друштва виловска!
»Снијег, иње и росу
»Ја сам бичем стреснуо
»С грања стрма јелова,
»Под њи сунца свео луч,
»Ту је празник, ту је сјај,
»Но свак видјет' овди с' дај!«

Свану јутро, наста дан,
Свој природи диже стан,
Прасну пупље пролетно,
Сва се травца пробуђа
Од зимишта својега.
Па кад виле још летну
Све и брже на позив,
Небу с' најпре сад јасном
До зе̂мљице поклоне,
Тад и неба мјеснику,

---

24. *пиљкао се* — играо се пињака. — 27. *дршкао* — држао. — 31. Што год је све мирише (»мири«). — 32. *гла̂* — гледа. — 37. *луч* — светлост. — 42. *пупље* — пупољци. — 43. *пробуђа* — буди. — 44. *зимиште* — зимовиште, зимовник. — 49. *мјеснику* — оном који је на место некога, заменику.

Свекрасноме власнику,
Вилском вилцу Радиши.
Пружи руке дружбовлад
На стране им обје свим':
»Виле, вилци, браћо сви,
»Радо, здраво дошли ми!
»Једну игру играјмо,
»Једну пјесну пјевајмо,
»Хајом једним хâјмо сви,
»Наш је први то посô!
»Та у вишњег свемоћца
»Први јесте пошљедни,
»И пошљедак зачедак...
»Но камо нам Драгиша,
»Понајмлађи браће брат,
»И камо је Милица,
»Сестра наша дјевица,
»Да узајам и тајом
»Друг за друга не чезну?
»Тко л' ће љубав не љубит'?
»Бог је творац твари свој,
»И њем' љуба природа,
»Ето чӣј' смо пород ми!
»Ам' то двоје у коло,
»Да ји нашки свјенчамо,
»И да сложно признамо:
»Браћа наша и сестре
»Љубави су достојне
»И животу пристојне,
»Зрак љепоте растиру,

---

52. *дружбовлад* — који влада друштвом. — 58. *хајом* — хајањем, маром, бригом. — 67. *узајам* — узајамно, једно за другим. — 74. *нашки* — по нашем обичају. — 78. *растиру* — разастиру.

„Још множају добра род“.

Тек што ситно скакутат’
И у колу с’ обртат’
Оно двоје стадоше,
Ал’ Радиша покликну:
»Већ ајд’-мо-те сада сви,
»Свак од наске на свој крај,
»У свој нови завичај!
»А то двоје остај ту
»Мом у двору прађедском
»И у њину братинском:
»Наша блага њина су,
»Њина срећа наша је.«

Он’ час летну куд које,
Ту тек оста то двоје:
Што вољели добили,
Па што хтели чинили, —
И ни о чем брижили...

*

Прошло доба некол’ко,
Љето зима минула,
Опет настô благи дан
Кад се скупља вилски стан.
Сад их срета Драгиша,
Поредо му Милица,
Њој на руци Милоје.
Обрадова с’ дружба сва,
Понајвише Радиша,
Па кликнуше сви у глас:

---

80. *множају* — умножавају. — 97. *брижили* — бринули се.

»Здрав и честит на свијета оба,
»Живкарио нам у вјечна доба,
»Истидаре, Србу свети жаре!
»Устовао мудрост од истине,
»Почовљао своје-братске сине, —
»Ето т' благо све што небу драго!
»То ти пјесна од срдашца чесна.
»Кô и врлост и род умложио,
»Свемогући још ти приложио,
»Што никоме досле самртноме...«

Голубица, II (1840), 200—4.

109. Сербу.

---

100. *живкирио* — глагол учестане и умањене радње: живео. — 111. *устовао* — казивео, проповедао (?). — 112. *почовљао* — чинио људима (правим). — 114. *чесна* — часна.

СПОМЕН СА ГОРСКОГА ИЗВОРА

Извор чува момче нежењено
У далекој земљи прекоморској
Гдје змајеви с вилама другују
И у бајки за Марком тугују.
Извор чува, јер његује смиље,
Па пре сунца водом га залива;
Па кад би га самог оставило,
Не би воду змајеви испили,
Нит' би виле купком га смутиле,
Већ би Ката овце дотјерала
Па на јањце воду испљускала —
Лепа Ката, љепша од Фатиме,
А милија и од Анђелије.
Извор чува момче нежењено,
Нит' га пије, нит' се с њега храни:
Равијојла пјесмом посестрима,
Од искона што пјеснике доји,
И њега је из њедара своји
Белом дојком — пјесмом задојила
А са муњом с неба напојила,
Па сад пјесма из њега избија,
Муњевина са срца склицива:
Зато му је пушка омилила
Ко Милутин ил' ко Анђелија.

9. *купком* — купањем, купајући се. — 12. *Фатима* — туркиња девојка у коју је Сима био заљубљен. — 13 и 24. *Анђелија* — мати песникова. — 20. *са муњом* — муњом. — 22. *склицива* — искри, баца искре(?). — 24 *Милутин* — отац песников.

Док је пушки адски млаз на усти
И ситнијех склица под кременом,
Док је момку својте сарајевске
И познанства биоградских ага,
Неће јадно, смиље заливати,
Нит', неуко, босиљак копати,
Нит' сирити за Катом чобанком,
Да му шаком извор не испљуска, —
Већ ће с пушком у јуначкој руци
Загрмјети у земљи шчезнутој.
Као вихор што је потресао
На Јордану маслинову грану,
Потрешће се од вапаја тога
Адске але и гладне аждаје.

Босанска вила, 1892, 305.

3. где; 5. негује; 10. дотерала; 12. лепша; 16. Равијола песмом; 17. песнике; 19. песмом; 21. песма; 27. И докле је момк итд.; 34. загрмети.

---

25. *адски* — паклени. — 26. *склица* — варница(?). — 31. *сирити* — можда би требало читати: *вирити*, мотрити стражарити. — 34. *шчезнутој* — зажељеној.

СРБИНУ ОД СРБИНА

Амин, боже,
Који како може!
Но, Србине,
Ти јуначки сине,
Тркимице
Твори узданице.
Све ми пјевај,
А боговски дјелај.
Твоја мајка
Честита је Славка:
Што л' је славно
Тек је Богу својно;
Вјечно живи
Који Славу живи.
Та природа
Српска је свакада,
Срб што рече
Нитко не порече.

У Ибраилу на пароходу „Арпаду“
13 јулија 1846.

Из рукописа.

---

5. *тркимице* — трком. — 9—12. Србину је Словенство мајка, а што је »славно« (игра речи са »словенско«, према ондашњем мишљењу да је име *Славенин* постало од речи *слава)* само је богу род.

Док је пушки адски млаз на усти
И ситнијех склица под кременом,
Док је момку својте сарајевске
И познанства биоградских ага,
Неће јадно, смиље заливати,
Нит', неуко, босиљак копати,
Нит' сирити за Катом чобанком,
Да му шаком извор не испљуска, —
Већ ће с пушком у јуначкој руци
Загрмјети у земљи шчезнутој.
Као вихор што је потресао
На Јордану маслинову грану,
Потрешће се од вапаја тога
Адске але и гладне аждаје.

Босанска вила, 1892, 305.

3. где; 5. негује; 10. дотерала; 12. лепша; 16. Равијола песмом; 17. песнике; 19. песмом; 21. песма; 27. И докле је момк итд.; 34. загрмети.

---

25. *адски* — паклени. — 26. *склица* — варница(?). — 31. *сирити* — можда би требало читати: *вирити*, мотрити стражарити. — 34. *шчезнутој* — зажељеној.

СРБИНУ ОД СРБИНА

Амин, боже,
Који како може!
Но, Србине,
Ти јуначки сине,
Тркимице
Твори узданице.
Све ми пјевај,
А боговски дјелај.
Твоја мајка
Честита је Славка:
Што л' је славно
Тек је Богу својно;
Вјечно живи
Који Славу живи.
Та природа
Српска је свакада,
Срб што рече
Нитко не порече.

У Ибраилу на пароходу „Арпаду“
13 јулија 1846.

Из рукописа.

---

5. *тркимице* — трком. — 9—12. Србину је Словенство мајка, а што је »славно« (игра речи са »словенско«, према ондашњем мишљењу да је име *Славенин* постало од речи *слава)* само је богу род.

III

ПЕСМЕ О ВРЕМЕНУ СРПСКОГА УСТАНКА

ОПЈЕВКА МЛАДОГ СРПСКОГ ПЛЕМИЋА СИМЕ АЛЕКСИЋА

ПОГИНУВША 1815 НА ДУБЉУ У МАЧВИ

ВИЛА:

Ej, Ваљево украј Колубаре
И под кулом Витковића славна —
Осмјешљиво, чисменито мјесце
И у зиму а камо ли љети,
Кад ливаде и узорне луге

Сима Алексић Ненадовић, најмлађи син тамнавскога кнеза Алексе Ненадовића и брат проте Матије (о овој породици види више у 9 књизи Срп. Књ. Задруге: у »Мемоарима проте Матије Ненадовића«, а о кнезу Алекси још у овој Симиној збирци песму »Обојици«, стр. 88—92), рођен 1793 у ваљевској Тамнави у селу Бранковини, а погинуо је 14 јула 1815 на Дубљу у боју у ком је војвода Милош Обреновић потукао турке под Али-пашом Марјашем. О боју на Дубљу види више у додатку на крају ове књиге, после песама.

1. *Ваљево* је глава некадањој нахији а садашњем округу ваљевском, шири се с обе стране реке Колубаре, на месту где Градац утиче у њу, оно је после Шапца прво место у свој северозападној Србији; *Колубара* је, осем Дрине и Саве које теку границом, највећа река у северозападној Србији; њене воде теку готово све ваљевским округом. — 2. На самом утоку Граца у Колубару била је кула Витковића Јефте, знаменитога Ваљевца у време ћесарових ратова под принцем Јевђенијем Савојским с Османлијама; поставши ћесарским капетаном, Витковић се одликовао у том рату и тако погинуо на Ваљеву 1718 године: његова је кула доцније порушена. — 3 Пострадавши у ратовању за време устанка у овом веку, Ваљево је, у време кад је Мулутиновић ово певао, било мало место (»местце«) са близу 200 кућа, али због лепога места и околине »осмешљиво« а по пажљивости становника »чисменито« (сад Ваљево има преко 6000 душа). — 5. *узорне луге* — лепе гајеве близу саме вароши.

И пристранке преукраси цвеће
Сваке боје и мириса љупка,
Особито љубичице обје
И милодух перја воњејнога,
Кад се дрвље заођене листом,
И кад врући југ развије пупке
Дрена, глога и јагодâ ранй, —
Дај ми кажи: што си тавно стало,
Рухо на се обукло плачевно?
Тко ми те је и чим уцв'јелио?
Ол' красоту дивну своју плачеш
И господство над окружјем својим,
Спаљено л' те ражаљело стање?
Ил' си, тужно, скоро потопљено
Колубаром плаховитом р'јеком
Која носи кладе и грмове
И заноси куће и мостове?
Ол' ми те је болест раселила,
Страшна болест — чума неумитна
Што раставља од милога драгу,
Ситну дјецу од рођени мајки,
Браћу дичну од сестрица жаљни,
Без милошће и без призирања?

ВАЉЕВО:

Да чујеш ли, Посавкињо вило,
По прилици млада Купиновко;
На те гледећ', врло ти је стало

---

9. *воњејнога* — мирисногa. — 11. *пупке* — пупољке. — 18. Или ти се ражалило што си било спаљено (у самом почетку устанка 1804). — 24. *чума* — куга. — 29—30. На постављено питање Ваљево одговара вили Посавкањи и домишља се да ће то бити вила Купиновка; из Купинова је била млада жена Симе Ненадовића кога песма опева.

Што сам данас ја ожалошћено.
Нужда мени а теби је туга.
Но у ког је и камено срце,
Ил' нека је чвршће од лавскога,
Мене згледав процв'јелит' му ваља!
Од како сам овде савијено,
Тê жалости дочекало нисам: —
Једном рано у нејљепше доба
Од године и љетнога дана
Бранковина, мјесто помалено,
Омалено него знаменито
Јунацима и по избор син'ма,
Срећом својом опило се било
Пак не могло фали одољети,
Већ запјева своје даворије:

»Дурмитор је прије без снијега,
»Без снијега и шњежника црва,
»А ја, дивно, нигда без јунака
»Од својега двора и огранка,
»Кô ни ст'јена без бршљана сиња,
«Ни горица без мркога вука«.

Не спомиње своје важне претке,
Ни то слави нове витезове
Што га својом заклањају главом,
Русом главом и животом својим,
Кâ и трнци поноситу ружу,
Кô и оци своја чада мила,

---

33. *нужда* — невоља. — 46. *даворије* — песме. — 48. *шњежника црва* — на великим летњим врућинама снег се по Дурмитору (високој херцеговачкој планини, у Црној Гори) топи и остане само по »наметима« и с њим многи смет са отопљенога снега, па ту буде и много црвй и другога гада. — 58. *чада* — чеда, децу.

Кано л' дуга земљу од потопа,
Не тек њега но сву околину
С Дрине плахе до Мораве мутне,
До Мораве те чак до Тимока,
А од сваке власти неприличне,
Од турскога надм'јерна зулума,
Који бјеше свуда додијао,
У чоештву срце расплакао,
Тер пишташе посисано млеко
Зачеђено и у мајци д'јете.
Већ то пјева, образом се фали:

»Са мноме се нитко не поређуј!
»Ej, Станболе, од свијета главо,
»Твоја слава звијезде је прешла,
»Али моје није домашила!
»Још, Паризу, ти се и не јављај
»С Французима, званим јунацима,
»Пад' ничице уза ме погледај:
»На срамоту теби и Станболу,
»За чудило свету осталоме
»И на дику правом ришћанину,
»Штит сам живи ја родило себи,
»Бранитеља свога окружаја
»Та вјернога од Српкиње Срба
»По имену млада Симеуна,
»Крвног сина кнез-Алексе бла́га,

---

60. *не тек* — не само — 64. *надм'јерна* — прекомерна. — 68. И дете зачеђено у мајци. — 69. *образом* — чашћу, почашћу. — 74. У време републичиних и Наполеонових ратова Французи су се огласили као најбољи јунаци на свету; а како се њихна тадашња политика често слагала с турском, песник их везује заједно. — 76. Падни (*пад'* — падши, наднувши) ничице па из низине гледај на мене узвишену. — 78. *чудило* — чудо, предмет чуђења. — 81. *окружаја* — округа.

»Најмлађега од седамнêст браће.
»Кнез Алексу сам је царе знао,
»Осим цара од Беча цесаре,
»У натјеч га даривали дар'ма
»И милости чинили му радо.
»Старином је из Ерцеговине,
»Оклен извор и подрекло право
»Сваког Срба давна и давнашња,
»Што и вода тече нам отуда.
»Стари су му до у Бирач шљегли,
»И звали се бирчанским Бошњац'ма,
»Док он исти са својијем оцем
»Са свом кућом и родбином ближом
»Шљегô живјет из врлетна Бирча
»У питомо селце Бранковину.
»Озго шљезли, ту се населили,
»Населив се и народили се,
»Док и Симу зачедила мајка,
»Зачедила, сретно донијела
»До времена и рођења свога.

85. *браће* — управ: браће и сестара. — 86. *царе* — султан. — 87—89. Види о тим везама кнез-Алексиним више у протиним »Мемоарима«, 7—17 и 33—5; у то је време био цар Јосиф II (1780-90); *у натјеч* — надмећући се један с другим. — 90. Управо са црногорске границе (»Мемоари«, 6), иза Никшића (др. Ј. Хаџић у »Даници«, 1860, 225). — 91—93. У народној се пословици вели како »Херцеговина цео свет насели...« па и Сима каже да су све српске породице пореклом из ње, помишљајући јамачно, осем других, не само на Ненадовиће него и на своју породицу. Слично томе, додаје песник, многе реке српске теку од херцеговачке стране (из Херцеговине, као Дрина, или са њене границе, као неке босанске реке). — 94—99. Бирач је крај у Босни више Зворника, око садашње вароши Власенице. По њему су се Ненадовићи могли звати »бирчанским Бошњацима« тек по преласку на десну страну Дрине. За сеобу из Бирча у Бранковину види напомене под песмом »Обојици« (стр. 88—92 ове књиге). — 94 и 100. *шљегли* и *шљезли* — сишли.

»Симо, рођен, пао је на ноге
»И у мајку најпре погледао,
»Још и сисе поискао брже:
»»Дој ме јако, моја мила мајко,
»»Сину т' ваља одрашћати нагло:
»»Теби грози старост и слабошћа,
»»Селу нашем, њивам' и стогов'ма
»»Плахи огањ и Пожари силни,
»»Пак свом' роду и српском народу
»»Бич живота, свирјепост варварска;
»»Већ ме крми, његуј и подижи,
»»Да се својим у невољи нађем,
»»Да заклоним својим груд'ма друга,
»»Да погинем за дом и завичај,
»»Да погинем бранећ' и тјешећ' их,
»»Ол, да живим у свем српском роду
»»Као досле у срдашцу твоме!«
»Слободно је окце показао,
»И у миш'ци мача изнесао,
»С оног тавна на свијет бијели,
«А прађедска, у Косову бивша,
»Тај појена душманина крвју,
»Појенога но ненапојена;
»Паче л' глава прадједа му знатна
»Њим довољно јошт неосвећена!
»У бога је дакле исплакô се
«И достајô с' јавит' на свијету,

---

109. *одрашћати* — одрастати. — 110. *слабошћа* — слабост. — 115. *крми* — храни. — 123—29. Песничком слободом Сарајлија пева да је млади Ненадовић донео с онога света косовски мач, осветнички и жедан крви, јер ни глава знатнога му прадеда (кога му песник замишља) није њим још довољно освећена. — 130—31. Тај је мач плачем бога умолио и удостојио се итд.

»А у младој но у крјепкој миш’ци
»Свог негдашња госе потомчета —
»Надежнога Симе Алексина.
»Јуначкијем ј’ он задојен млеком,
»Јуначкијем а матере српске,
»Што ’но знаде синове рађати,
»А синови за утјеху своју
»И на радост кô на обранење.
»Пак сријемске Карловкиње виле
»Одгаје га премудрости плодом,
»Духу људску још придаду божјег,
»Те га спреме за свог одређења«.

Али једном, сваком изненада,
Те милине Бранковина своје
Промијени — та превијат’ стане! —
На плач горки и јадике’ гласе.
Ледну мене и не смједо питат’,
Да је тиме већма не огорчим,
Већ с ужасом боријах се тако,
Док зачујем сињу кукавицу,
Виш’ ње тужне на сувоме расту,
Како худна и пêрјице чупа,
Још и главом о гранчицу бије
А панџама своје очи вади.
Мислим шта је, ал’ се не домишљам,
Тек се чудим шта би тицу снашло:
Зимно доба — већ јој није време;

---

134. *надежнога* — пунога наде. — 139. *обранење* — одбрану. — 140—44. Младога Симу Ненадовића послао је, после очине му смрти мученичке, стриц Јаков у Срем, најпре у Купиново, па у Карловце, у гимназију; *за свог одређења* — за оно за шта је одређен, за оно шта му је досуђено. — 155. *панџама* — канџама, чапцима.

Добро видим ђе јој је невоља,
Али каква, тко б' се осјетио?
Док јадница изв'јести ме сама,
Зар на срцу да јој штогод лахне:
Од жалости људски пробесједи,
Глас већ тичји она преобрну,
Осим њена рода перн̂атога
Нек' разбере когод и од људи
Шта је чуда унутри јој туче.
Још да има своју реч као ми
Ол' травица ситна зеленика,
Та б' и њојзи пројадила худна,
На свијету да је разумије
И ђе ишто може чувствовати,
Горкост и скорб е толика ј' њена!
То не била сиња кукавица
Него мајка Симе Алексића!
Како чујем, и познам јој гласак,
Од старости саме смалаксао,
И што могô, плачућ', промукнуо:
Плаче мајка свога Симу синка,
А мезимца по синова шеснêст.
Од њега се свак надао млого,
Понајвише остарјела мајка,
А Ваљево и од исте више,
Те кољено старог заштитника
Да нада мном опет владикује.

167. Колика страхота, чудо, њу у души (унутри јој«) бије. — 168—72. Или кад би се ситна трава зелена могла разговарати, као што људи могу, јадна би се кукавица и њој стала јадати, да је разуме све што игде на свету може осећати (»чувствовати«). — 173. Толика је њена невоља и туга. — 175. Мајка је Симина била Јована од Ђелмашевића из села Гвозденовића у ваљевској Тамнави. — 180. *синова* — управо: синова и кћери. — 184. *старог заштитника* — Алексе Ненадовића. — 185. *владикује* — влада.

Тек ште мо је јучер оставило,
Данаске се већ на мени знаде,
И знаће се на мојему лицу
За вијека и до издишаја.

По Црноме до двије године,
По новоме л' српску паденију
Уз Крајину другу Срба скору
А на зулум паше Сулејмана,
Милош други од косовска боја,
Истог духа ког му имењаче,
Сам је собом народ уздигао,
Да накаже зарбалије турке
И да скине јарам са чоештва.
У то јато завјерене браће
Допаднуо притајени соко,
Та соколчић Алексићу Симо
Из Сријема старог убјежишта
Српска рода у несрећам' крајним.
Још ми стару не обишô мајку,
Ни браћицу, ни пак Бранковину
Ђе је најпре свијет угледао, —

---

189. *издишаја* — издисаја. — 190 и 191. Близу две године после Карађорђа и пропасти првога српскога устанка. — 192. За време другога српскога устанка (»крајина« — ратовање) који поче брзо после првога. — 193. Сулејман-паша Скопљак, везир београдски, с краја 1813 до пред крај 1815 године, изазвао је својим насиљима таковски српски устанак. — 194. Први је историски Милош — Обилић у време боја косовскога, па други — Обреновић у Симино време, обојица велике личности српске. — 198. *накаже* — казни; *зорбалије* — насилнике, зулумске. — 202 и 203. У Срем су се Срби склањали од турске силе и у старо време, после пропасти српске деспотовине (у другој поли XV и почетком XVI века) и у новије (у XVIII веку и почетком XIX), пошто је Срем најпре једним делом (1699) па сав ослобођен од султанове власти (1781).

Оде с војском да одбрани Мачву,
А војводство негдашње Чупића,
Што тад Чупић имо други посла.

Ту је паша од Никшића града,
Од Никшића према Гори црној,
Са избраним својим витезов'ма
Шљегô био и утврдио се,
А у Дубљу изобилну селу,
Што је пупче плодоносне Мачве,
Са сви страна Срби га облете,
И Милош им сам приспјео на бој,
Сложно с' удри на шарампов исти,
Развале га Србљи на грудима,
Све по њему своје враге смлате,
Тек пашу им што удрже жива
И његове нешто тевабије.
Ал' од Србаљ тко ће погинути?
Тко је први у ту битку био?
Милић Дринчић и Алексе Симо!
Братац тужна ваљевскога проте,
Млађан, лијеп, кô румена ружа
Кад пупољак тек развије зором,
Да мирисом ваздух испуњава,

---

207. *Мачва* — у XIX веку једна књежина шабачке нахије (сада срез подринскога округа), а захвата сав овај кључ између Дрине и Саве. — 208. Стојан Чупић, чувени »Змај од Ноћаја«, био је у време Карађорђево војвода над Мачвом. — 210 и 211. Али-паша Марјаш из Никшића, старога Оногошта, херцеговачкога града, у оно време на црногорској граници, а од 1878 године у Црној гори. — 215 *пупче* — пупак, средина. — 218. *шарампов* — врста утврђења, шанца. — 221. *удрже* — очувају. — 222. *тевабија* — пратња. — 225. *Милић Дринчић* — рођен у селу Теочину у рудничком округу, један од знатних јунака у српском устанку, постао је и војвода 1811 године. — 226. *ваљевскога проте* — Матије Ненадовића

Окол' себе људе ублажава.
На јунаштво сав од срца бјеше,
Из оч'ју му луча свијетљаше,
Њом зенице заслêпљаше врага,
Не мараше што тог пушка пуца,
Што ли картач из топова брише:
Чисто с' чине шљевене му груди
Од челика ил' од туча тврда,
Од шта 'но су и топине слите.
Па истаче с' на својему хату,
Само викну: »Тко је Србу за мном!«
А потеже кубурлију пушку,
Над шарампов турски се залеће,
Њом душмана уврх главе згађа.
Још му пушка не издала гласа,
Друга пуче на њег' из Турака:
Немило је њега погодила
По злу мјесту, по јуначком срцу,
Кроза живот, кроз пазуха оба.
Без душе је на земљицу пао,
Кано једном удунута свећа.
Тек за сабљу приватио с' био,
С њом у миш'ци јунак окончао.

Ето што сам јадно расплакано! —
Симо храбри, ра̂на моја вјечна!
Глава ми је с тобом откинута,
Срце моје с тобом укопано,
Нигда тебе заборавит' нећу!
А како ћу и да хоћу тужна,

---

232. *луча* — зрак. — 236. *шљевене* — сливене. — 238. *топине слите* — топови велики сливени. — 241. *кубурлију пушку* — малу пушку што се носи у кубурама (кубурлуцима) на седлу.

Кад 'во за ме таквог цв'јетка нејма,
Ни челенка, нити перјаница,
Ја чим би се дично закитила!
Све несреће и страдања моја,
Од некада до данашњег данка,
Заборављам, и по свему ништа
Спроћу ове садашње жалости
У груд'ма ми што се нагн'јездила.
Јамачно ће са мном вјековати,
Ол' ме у гроб спратит' пораније,
Симеоне л', моја штето вјечна,
И бесцјена и ненакнађива:
Ал' ти с' био за ме и за људство!

ЗАПЈЕВКА КУПИНОВКЕ:

Шта је? шта л' то уши ми раздире?
Што л' ми чупа из мене утробу?
Тко л' ме живу грози укопати?
Гром небесни срце ми је пронзô,
Погибô ми Алексићу млади,
Мени дражи од зеница моји;
Симеоне, мој животе цигли! —

О варварство, бог те укинуо,
Нестало ти трага у свијету!
Ти свирјепост и чрезмјерје рађаш,
Ти намећеш јарам на човјека
Што не гмиже него дупке хода,

---

264. *ништа* — додај: не ценим, не сматрам. — **272. итд.** Чувши од Ваљева тужни глас о Симиној погибији, Симина жена (»Купиновка«) запева за њим. — 275. *пронзô* — пробô. — 281. *чрезмјерје* — необузданост. 283. Који не пузи већ поносито иде.

Тебе згажа, звездама се диви,
Све презире што је непоштено!

О, ја худна, шта би сад чинила?!
Створ' ме, боже, у студени камен!
Он је вјечан — свему одол'јева:
Ал' ми само сузâ не украти!
Ставићу се крај царева пута,
Ту ћу сузе росом избијати,
Ко год прође нек' очима види
Како жалим ја драгана мога.

Ах, што ли ће, кад би тако било,
Њим зачето у мајци јуна̀че?
Нит' бих могла живјет' ни умр'јети:
Мени ваља њега породити,
Породити, тугом одгајити:
Кад узрасте, осветиће мајку
И својега незазната оца.

Доста ми је, шта ће ми се више?
Осињена, ето утјешена, —
А мој драги смрћу стекô славу
Вјечитију нег' и моји јади;
Већ ја узми Симе полубрата,
Он ће мене својим називати,
А трпит' ме да му плачем побра. —

---

284. *згажа* — гази (ногом). — 302. Кад сам стекла сина, утешена сам; *осињена* — она која је добила сина. — 305. А ја ћу узети (»ја узми«) покојникова побратима (»пулубрата«; Милутиновић је мислио да *побратим* значи: пô брата, на пола брат): самога песника. — 307. *плачем побра* — оплакујем побратима.

Тко ћ' сретнији тад од мене бити,
Симу плачућ' а тјешећ' се Симом!...
Предајем се ја судбини мојој:
Несрећном ме љубав учинила,
Љубав ће ме собом разблажити,
Те ћу живот подносити моћи,
Који за ме већ иначе није.

ПОЛУБРАТКА:

Слатка ти је на мејдану смрца,
Збиља слађа од мајчина' млека,
Од нектара, боговскога пића,
Малвасије и од амвросије!
Најслађа је правоме јунаку!
Ал' врлину што 'но строго љуби,
Кô вјечиту без порока славу,
Људства ради свој жртвује живот,
Опасност'ма радује се грозним,
Ђе јунаштво може показати,
И усрдје своје за општицу,
Дух велики дјела му јављају,
Кйм у веће смјешава се људе,
Опокојни но и овјенчени!
Да л' ми ниси полубратом кô си,
Вјера моја, би ти завидио

---

309. Оплакујући Симу Ненадовића а примајући братске утехе од Симе Милутиновића. — 315 итд. Свршетак песме прихвата од своје стране песник, побратим (»полубратка« вила) погинулога јунака. — 317. *нектара* — пића које су пили грчки богови на Олимпу. — 318. *малвасије* — врсте слаткога вина из јужне Грчке; *амвросије* — хране богова на Олимпу. — 325. *општицу* — општу заједницу. — 327 и 328. Велики дух увршћује међу велике људе онога који живот изгуби (»опокојнога«) али се и славом увенчао (»овјенченога«). — 329. *кô си* — као што јеси.

Славној твојој пред свијетом смрти.
Њом си стекô ти јунака име,
Свету ти је славу присвојила,
Те за твоју вјечна св'јета љубу;
Сваки Србин огледа се о те,
Твојим пашти с' духом испунити,
Ал' ријетки с успоређа с тобом!
Давор побро име поносито,
Поносито и честито вазда!...

Летопис, 10, 68—79.

*

НАДГРОБНО СИМИ АЛЕКСИЋУ

Побри побро, ма да четврт в'јека,
Гроб сузама заљева својскима.
Срба вјера свог обнављај цветка:
Бог да прости Алексића Сима!

Летопис, 42, 130.

9. вонѣйвога; 20. Кулубаром; 31. гледаћ; 34. серце; 39. найлепше; 68. диете; 70. сатноме; непорeђуе; 75. ти званти; 110. слабошђа; 120. даживши; Сербском; 133. тосе потом чета; 135. їе; 140. виче; 141. од га е; 142. божїег'; 144. а и едног; 152. туже; 172. шито; 200. пританѣни; 216. Серби; 221. удже; 232. очїю; 243. у вр; 275. серце; 282. човeка; 296. би; 297. вала; 322. жертвуе; 324. ће *м.* ђе; 325. усерд'ѣ; 340. четвертъ; 342. Серба. — *Речи:* вила *(пред стихом 1) и* Ваљево *(пред стихом 29) додане су у овом издању.*

---

334. За твоју љубу (другу) у вечности. — 338. *давор!* — узвик ужалости. — 340—43. Једанаест година пошто је штампана »Опевка« Симе Ненадовића, штампао је Сарајлија у »Летопису« ово »Надгробно«, жалећи се том приликом што му уз прву песму није штампано оно »надгробно« које је тада послао, а и што је сама песма изашла с многим штампарским грешкама, па и без самога имена његова. Списатељ је, вели он, »за свој производ свуда и свакада и одговарати дужан; но и то коме и како би, кад га не зна нитко?« (с. 129). — 340. *ма до четврт в'јека* — управо двадесет и три године (1815—38).

ОБОЈИЦИ

Бирач Босне, јунац'ма поносне
Родио си кнеза соколскога:
По званију Бирчанин-Илију,
У Србију на кнештво спремио
Сиротињу бранит' од зулума!.
Један сâм је кô да га и није,
Ма и чуда нарадио свуда,
Нег' онај ти, што све може вјечно,
Смисли, р'јеши, па одма и сврши:
Још у Бирчу, њедру витешкоме,
Нађе слеме, а и под њим племе,
Ненадово то што Стеваново,
К Ваљеву га мјесту саселио,
Бранковину њиме населио,
А да туна и роди одгаји

Песма пева Илију Бирчанина и Алексу Ненадовића; они беху обојица кнежеви у ваљевској нахији (први у Подгорици а други у Тамнави) крајем прошлога и почетком овога века, обојица пореклом из босанскога Бирча, обојица угледне старешине народне, па обојица падоше као »прве жртве« даиске једнога дана на једноме месту. О свему што се у овој песми пева види лепо приповедање у »Мемоари« проте Ненадовића (С. К. З., књ. 9).

1—4. Бирчанин — није сам рођен у Бирчу него у селу Суводању под Медведником (у округу ваљевском), око 1764 године; *соколскога* — као сокола; *по званију* — по имену.
6 и 7. Један човек није сам довољан, као год да нема ни њега (»један као ниједан« вели народ), па да све сама чуда ради; а Бирчанин је доиста, како пева Вишњићева песма (четврта књига Вукова, стр. 126), показивао права чуда од храбрости. — 8. Али бог... — 10—18. Ни Ненадовић није сам рођен у Бирчу, као ни Бирчанин, него у Бранковини (види више о томе на стр. 77 ове збирке); *слеме* — кућу; *Ненадово* (племе) *то што Стеваново* — кнез Алекса се по оцу звао Стевановић, а породично му је презиме: Ненадовић.

Свем окружју достојна главара —
Кнез-Алексу собом ријеткога.
Но кад било што се учинило,
Уз ћесара, њемачкога цара,
Срби млоги, све јунаци строги,
Војевали, па тако сазнали
Шта је рате, шта и турски хате.
Још кад вољност цркве и правице
Тад окусе браћа Србадија,
Још када им Хаџи-Мустај паша
Све одобри, све собом подјемчи
И оружје и свог-труда плоде,
Почем цара пазе царевину,
Клањају се и служе довлету, —
Цар и царске даде им берате:
Да су они у Српству кнезови,
Зато што су правдом витезови.
Јањичарлак нам дахије роди,
Пак дахије у царства нахије

19. За време последњега ћесарева рата са султаном 1788—90, који је у Срба запамћен понајвише као »Кочина крајина«, пристали су многи Срби уз ћесаровце и тако саставили нарочиту војску: фрајкор пуковника Михаила Михаљевића, па је ту и Алекса Ненадовић био официр (»обрлајтнант«) — 21. итд. Српско ратовање уз ћесаровце и блага владавина Хаџи-Мустај-пашина доиста су дигли у народа нашега храброст и спремили га духовно за устанак за ослобођење. Тако о српским добровољцима пева Сарајлија и у »Србијанци«: »Полза *(корист)* фрајкорства« (I, стр. 71—31. — 23. *вољност* — слободу — 25. *Хаџи-Мустај-паша* — везир београдски (1794—1801); због своје благе управе прозван »српском мајком«; о његовим везама и раду с Алексом Ненадовићем види у противним мемоарима, стр. 19—55. — 26—27. Мустај-паша је Србе био заштитио од свакога насиља јаничарскога, допустио им да носе оружје, обезбедио им имање. — 29. *довлету* — султанову двору (влади). — 30 и 31. Ненадовић и Бирчанин имали су од цара берате на кнештво, као и многи други кнежеви »бератлије«. — 33. итд. Превратом који 1801 године извршише у Београду јаничари (јањичарлак' — јаничарство). убивши Мустај-пашу и

Сташе себе сами намјештати,
Власт и народ себи прѝсвојати:
А цар царско тек да име носа,
И доста му сарај и хануме.
Али цару јоште бог помаже:
Опазио ране за врѐмена,
Што дахије, што ли јањичари
Намјерају и предузимају,
Паќ шушнуо чрѐз тајнике своје
Свуд народу, својој раји вјерној,
Да оружје дитне на дахије:
Цар јој даје свој благослов на то.
То чу и Срб сваки одабрани,
Особѝто главити кнезови:
Кнез Алекса и кнеже Илија,
Пак пустише свуд у̓ своје круге
Своје људе и своје науке,
Да се оштри нож и кремен сваки,
Срб да бије зулумћаре турке
Од субаше злога и опака
До дахије и грдног спахије,
И све царске паше и везире
Који год су дјел'ма јањичари:

приграбивши власт у своје руке, основана је даиска влада у београдском пашалуку (северним и западним крајевима садашње краљевине); вође преврата, даије, владаху без икака обзира на султана. — 38. *хануме* — госпође. — 43—6. У почетку устанка српске су вође народу говориле да се на даије устаје по поруци коју су добили од цара преко његових повереника (»чрез тајнике«); а у ствари су пред устанак српски, дакле мало раније, турске спахије и њихове присталице у Цариграду, као даиски противници, радиле на покрету и на збацивању даија. — 50. *круге* — кнежине. — 51, *науке* — упутства. — 54. *субаше* — нижег старешине јаничарскога; по један је субаша седео под даијама у сваком селу, у нарочитом хану, и био извршилац власти даиске и својих и њихових ћуди.

Јањичарство цару је доглавство,
Ал' највише и досађа цару,
Потреса му трон и царевину,
Те одмеће све од цара среће. —
Тако су нам и дахије српске
Преузеле власт и царовање,
Сву Србију на своју ђунију,
Ал' убивши пашу царевога,
Пак пашалук разд'јеливши ц'јели
Четворица кâ четири брата,
И тим рату отворише врата,
Да се с царем бију и закрве,
Док размакну на сабљама царство.
И јамачно то би се згодило,
Да дахије, кâ силне лудије,
Не дигну се тефтишити рају,
А тефтишећ' убијат' главаре,
Све кнезови и српске бољаре,

58. У Симиној »Историји троје годишњој Србије« има ово тумачење: »Јањичарлак, то је било гвардејство или доглавство султана«, па опет: »доглавство, које значи гвардију илити доглавно воинство« (с. 447 и 482). — 59 и 60. И ако су јаничари били десна рука султанима све до почетка XIX века, они су дотле постали и сталним извором нереда и метежа, како ово у београдском пашалуку, тако и по осталој царевини, те су на послетку укинути и уништени почетком XIX века. — 61 И чине немогућним цару сваки напредак (»све среће«). — 64 *на своју ђунију* — по својој вољи — 65. *пашу* — Мустај-пашу. — 66 и 67. Четири »велике даије«; Аганлија, Кучур-Алија, Мехмед Фочић и Мула-Јусуф, поделили су били пашалук на четири дела. — 70. *размакну* — разнесу, разграбе. — 71. *лудије* — лудаци. — 73. *тефтишити* — у турско време тефтишило се особито после ратова кад се појаве многи хајдуци: за тѐфтӣш одређени Турци изиђу у народ пак се наместе на једноме месту и онде сабију сав народ у оборе, као стоку, и мучећи га и уцењујући ишту да им се издаду хајдуци; на тефтишима се губе осим хајдука и други људи који се нађу да су криви, а глобљавају се готово сви *(Вук* у »Рјечнику«). — 74–78. То је позната даиска сеча кнезова српских у другој поли јануара 1804 године.

Да о једном прикр'јепе себе,
А да узгред народ сав ослабе,
Да је залуд на њ уздат' се цару.
Тако паде и најпре погибе
У Ваљеву насред Колубаре
Кнез Алекса и кнез Бирчанине,
Кад на Дрини кнеже Радосаве
И Станоје из Зеока кнеже
Београдске ниже Колубаре.
Ал' Никола зам'јенио стрица
Оног часа и оног минутка:
И ако је тек шипарац био,
Усред куће крвника убио
Што Станоју ос'јецао главу;
Пак да не би харамбаша Ћурто
Завјернике своје осветио, —
Јунаштво би он обрукô своје,
Кад би своје завјерце презрео,
Брезосветно да су сахрањени.

Из рукописа.

20. не надаво то што Стеваново.

79—81. Оба кнеза ваљевска, Бирчанина и Ненадовића, погубио је даија Мехмед-ага Фочић 23 јануара 1804 пред вече (види више у противним »Мемоарима«, стр. 64—7). — 82. О овоме кнезу види више у песми на стр. 99—100: »Јадранскоме кнезу Радосаву«. — 83.—89. Станоја Михаиловића, кнеза београдске Колубаре, убили су послани Фочићеви момци у његовој кући у Зеокама, па је убицу саставио са земљом кнежев млади синовац Никола Станојевић или Кнежевић (види о томе догођају опширније у »Мемоарима«, стр. 67—8, а у Симиној »Србијанци«, I, 84—6). — 90. *харамбаша Ћурто* — чувени Ђорђе Ћурчија, о ком види песму на стр 103—4 ове књиге. — 91 и 93. *завјернике* и *завјерце* — даиска су насиља, још пре ове сече кнезова, изазвала била главније Србе да се договарају за устанак, те су се многи од њих били заверили да почну буну на пролеће 1804 године.

ЧАРАПИЋИ

I

Ој ми сине, предраги Србине,
Ах дјетешце, мајчино напршче,
У оклопу што т' родила мајка,
И у гробу да потресеш мајку,
Ол' да цвили, ол' да се весели,
Какви си ми сада на очима!
Да л' те итко још таквог имаде?
Да л' те видје? да л' и чу икаде?
Сав ми сјајеш кâ и сунце јарко,
И, рекли би, сложен си цијели
Све из росни капљица једнаки,
Капце т' сјају, ал' се не стапају,
Нит стапају, нит' се сагарају.
  Ох, предрага мајко Анђелијо,
Мајке чујство и у гробу живи,

Чарапићи су чувена породица у Србији за последњих сто година, пореклом из Кучâ, племена у зетским Брдима (сад у Црној гори). Песма пева два Чарапића: у првом делу Марка Јованова а у другом Васу Иванова, браћу од стричева, знатне почетком овога века. Задруга је њихова живела у селу Белом потоку, под Авалом, на домак и на поглед Београду.

1—13. Мајка песникова говори из гроба јединцу свом, а он јој у даљим стиховима (14—61) одговара. — 2 *напршче* — дете које још сиса. — 13. *сагарају* — сагоревају. — 15. Мајка и у гробу осећа; *чујство* — осећање.

Оживљава чак и смртног сина,
Те га види, сама невиђавна,
Прекраснога, управ чудеснога;
Но то док ти с' не изрида сине:
Моја сјајност, предрага ми мајко,
Одсјај ти је големе радости, —
Та постȏ је Марко Чарапићу,
Постануо кнезом окружија
Авалскога ол' београдскога
Ал' свакако свега грочанскога.
Зулумћари, пусти л' јањичари,
Из млоштва га собом изабрали,
Па окружју кнезом га ставили;
А међ' људма мудрим и врлима
Трон и скиптар допао би Марку
Оли шарац и буздохан тешки
Негдашњега сина краљевога
И посинство цара честитога,
А тек цара да не поглâ мрко.
  Зазорцу је страх дијете родно,
У њему се њиме зачеђава,
Слабостима гаји га својима.
Нај-дахија Фочић Мехмед-ага

---

18. *невиђавна* — невидљива. — 19. *изрида се* — исплаче се јаучући. — 22—8. По »Поменику« М. Ђ. Милићевића (с. 812 и 822) изабрао је народ нахије грочанске за кнеза Васу а не Марка Чарапића, па су тај избор и турци примили; грочанска је нахија ушла после у састав београдског (сада дунавскога) округа. — 31—4. Можда и због једнакога имена у Чара́пића и у Марка Краљевића, песник се сећа овога, његова Шарцȁ и топуза, те како га је султан од страха синио. — 35—37. Човек немирне савести (»зазорац« — који завире) сам себе поплаши (он »зачеди« и »роди« страх као дете своје) па му плашњу повећавају његове слабости. — 38. *нај-дахија* — реч коју је Сима начинио: највећи даија, главни даија; о даијама и њиховим неделима види нешто више на стр. 89—92 ове књиге.

За новог је држан Ђерзелеза,
Но и такви не смједе обићи,
А још мање живог оставити
Нова кнеза Марка Чарапића,
Тек ни јавно на њ'га ударити,
Него тајно, и то изненадно,
Кад на свадби у Пећани био
Код својега кума давнашњега.
Злу и горем дахија с' домишља:
Неке момке из хиљаде бира,
Пак их м'јеша у сватове кнешке,
Тако лакше да га упрежају.
Марко смрти не надô се овда,
Но пјевао, винце испијао,
Кâ остала браће и сватови.
Ту и тако погибе ми Марко,
Кнеже Марко, Чарапића брајко,
Најстарији од све браће своје!
За њим сам се у сузе стопио,
Сузе сјају док ми јади трају,
А трајаће до последњег данка;
Сузе ми се у лед претварају,
И то у лед кру̏пе дијамантне. —

39. *држан је* — сматра се; *Ђерзелев* — велики јунак турски, био је санџак-бег у Смедереву од пада његова у турске руке (1459) до 1493 године; о њему Срби турскога закона певају и приповедају као год православни Срби о Краљевићу Марку. — 40 итд. Међу људима од којих су даије највише зазирале те одлучиле да их уклоне себи с пута била су оба Чарапића, али су они били осетили шта им се спрема и чували се: нарочито су се у Авалу склањали, чим би се даиски момци примакли њиховој кући. — 44—53. Смрт Маркову прича друкчије Милићевић у »Поменику« (стр. 822—3). — 45. *Пећани* — мало селанце више села Остружнице (недалеко од Београда). — 50. *упрежају* — увребају. — 60 и 61. По стиховима 9 - 13 у почетку песме, мајка је угледала сина засута сјајним капљицама које се не стапаху нити сагореваху, сад син казује

II

Ој ми сине, предраги Србине,
Ах, мој синче, мајчино јединче,
И у гробу што потресаш мајку,
Оживљаш је сам својим животом,
Ол' да цвили, ол' да се весели,
Какви си ми сада у очима,
Да таквог те нитко не видио!
Сав си мене красота прољећа,
Румениш се кô румена ружа,
Божура се румен застидјела,
И мѝриш ми кâ и света душа
Која 'но је угодила богу, —
Чини ми се, нит' ми двоуми се:
Тек у рају нам' се исте дају! —
И ја грешна тобом сам утјешна.
Ох, предрага мајко Анђелијо,
Мајке срце ѝ у сину живи,
Оживљава свог живота нова,
Те глâш сина, сама невиђавна,
Таковога, управ чудеснога,
Но док ти се не изрида сине,
Док излије притајно што ти је!

По смртије Марка Чарапића
Брат му Васо брата заступио,

да су те капље — његове сузе слеђене (претворене у лед) у зрна ситнога грâда од дијаманата.

1—15 Опет мајка, као и у првој песми, говори сину, а он јој одговара остатком песме. — 8. Сав си ми (»мене«) као пролетња красота — 11. *мириш* — миришеш. — 15. А мене грешну ти си утешио. — 19. *глаш* — гледаш. — 22. Док ти каже оно што је теби скривено (»притајно«), незнано.

Доњегашњи брат га зам'јенио,
На јуначке поскочио ноге,
Па сподбио шару огњевиту,
Припасао ханџар и пиштоље?
О бедри му табан-сабља бритка,
Што и кости кâ и репу сјецка;
О појасу наоколо свуда
Тетрељике — потребе војничке
Свакојаке, злу му не требале,
Још опанке Васо притегао;
Оде тражит' пријатеља Ђорђа
Што га и бог у потаји чува.
Јунак ласно наљезе јунака,
Јунаштво га к њему напућава.
Но кад су се оба састанула
У планини, у зеленој гори,
Ту сједоше те пробесједише,
Заклеше се узајамке оба
Један другом, а пред самим богом,
Да се хо̀ће заратит' турцима,
И ратити, нигда оставити,
Докле своју не освете браћу,
И очеве, и своје стричеве,
И дједове пак и прадједове.
Од Косова до истога днева:
Та зулуму и турскоме куму

---

25. *доњегашњи* — који је, по годинама, одмах до њега. — 29. *табан-сабља* — јамачно сабља којој је надо (»челик«, ишарано на начин дамаштански (из Дамаска), јер се »табан-пушка« каже за пушку те врсте. — 32. *тетрељике* — титренке дрангулије. — 35. *пријатеља Ђорђа* — Карађорђа, који је, вијан даиским потерама, већ давно био уговорио с многим завереницима да се на пролеће диже устанак, а дотле се склањао од даиских потера. — 37. *наљезе* — наиђе, срете. — 38. *напућава* — упућује.

Да и трага нестане у земљи,
И тек тако да утјеше своје,
И тек тако да зам'јене себе,
Задобивши миш'цом на мејдану
Мир, слободу и сву људску згоду 55
Свему Српству кано т' сродну људству.

Из рукописа.

53. Васа је Чарапић погинуо на београдској Стамбол-капији, кад су Срби 1806 године освојили београдску варош.

ЈАДРАНСКОМ КНЕЗУ РАДОСАВУ

Вила памтје побратимско друштво,
Дике вјере све спомиње Српство,
Пак и Јадар својега витеза —
Радосава Калабића кнеза!
Мудрим умом он поспрема своје
За побједске и слободе поје;
Чврстим срцем прегалачке воље
Мученичко презре избјећ' коље,
Спасу л' да је он сличнији своме.
Спас га шљуби спутнику једноме
Који душе, по објету спаса,
Све христјанске прати у небеса.
Поп је Вилип друг достојни кнеза,
Син је Срба, сав од српска среза.

О кнезу Радосаву Калабићу ништа историја није забележила. Његова је кнежина Јадар на реци Јадру који утиче у Дрину с десне стране. Она није била под влашћу даиском, јер је припадала зворничкој нахији босанскога пашалука. Јадар је данас срез подринскога округа

1. Песник по свој прилици мисли на спомен који је песма сачувала о побратимима косовскога доба: Милошу Обилићу, Ивану Косанчићу, Милану Топлици и друговима. — 5. и 6. Мудро је припремио народ своје кнежине за догађаје и песме (»поје«) о слободи и победама српским што насташе с устанком народним. — 8. По овоме се види да је кнез Радосав погинуо на коцу. — 9. *спасу своме* — Исусу. — 10—12. Бог га тесно удружи с једним сапутником: попом Вилипом, који, као свештеник, испраћа (опелом) умрле хришћане на небо; *објету* — обећању. — 13. Ни о попу Вилипу ништа ближе није познато. — 14 *сав од српска* (м. *српскога) среза* — прави Србин, душом и телом.

Срб свак' тако Српству српствовао,
Пак тим двама равно с' прослављао,
Док је в'јека, док и фале срца,
И док божјег осунчење лица!
Амин, браћо, сви кликујмо на то:
Јунаци су тек небесно јато!

У Београду априла 1847.

Из рукописа.

2. вјера; 8. избећ'.

---

18. И док божје лице сја као сунце.

ЈАДРАНСКОМ БУЉУБАШИ

О богатим српским дус'ма Јадре,
Чотре саме што ти ваљадоше!
Ал' не забуд' ни Бојновић-Срба,
Теодора четовођу свога,
Већ постави још и њега дивна
Там' у славно Срб-војникâ јато!
Светињу је свог бранио Српства,
За тог правду сав се жртвовао,
Јунак био међу јунацима,
Спроћу спреми слава њег' прославља.
Он ратаром јесте се родио,

О Тодору Бојиновићу, јадранском буљубаши, види нешто више у додатку, на крају ове књиге, после песама.

1. У време Симино изишли су, осем Бојиновића, на глас ови јадрански Срби: Стеван Јовановић, архимандрит троношки (који је умро мученички 1799 године); Антоније Богићевић, војвода; Јевта Савић Чотрић, саветник, и Вук Караџић, а осем тога Сима је бројио у Јадране и Ђорђа Ћурчију (о ком види песму после ове). — 2. Чотре или Чотрићи, надимак породици Савића. Били су рођаци Караџићеви; између њих Јевта Савић био је један од најугледнијих радника на административном и дипломатском пољу у време оба устанка; он је Јадру обезбедио потпуни мир од краја 1804 до 1807 године уговором с Мехмед-капетаном Видајићем, за тим је у име своје нахије био члан »Правитељствујушчега совјета«, па члан више српских посланстава. — 3. *забуд'* — заборави. — 10. Бојиновић је био један од оних Срба који су у Михаљевићеву фрајкору, за време Кочине крајине, научили начин војевања и ред што тада владаху у стајаћим војскама јевропским. Том својом лепом спремом, којом се он успешно умео користити на бојишту, заслужио је славу своју.

Ал' ратником јесте поживио,
Пак и умро достојником Српства,
Свременога Карађорђу људства, —
Оправдô је име Божидара.

1847.

Из рукописа.

---

13 и 14. Па умро достојан осталих Срба Карађорђева времена; *свременога* — савременога. — 15. »Тодор« је име грчко и значи српски: божји дар.

ЈАДРАНСКОМ ЋУРЧИЈИ АРАМБАШИ

Зависник ти одсјекô је главу,
Ал' ти није угасио славу,
О војводо и витеже Српства,
Завјерниче правде и слободе,
Мали растом — Ћурчија извјесни,
Ал' велики душманине турски,
А озбиљски браниtelju српски!
Дост' си добра и утјехе силне
С мало друштва и у време кратко
Починио угњетену Српству,
С народњима сложив се кнезима
Одмах с првог намига њихова:
Заиста је више од онога
Свег живота што почини свога
Онај исти што те утукао,

Ђорђе Обрадовић Ћурчија био је у очи устанка српскога под Карађорђем најчувенији хајдучки поглавица у целом Подрињу. Чим се устанак почео, он се одмах придружио народу и постао један од најугледнијих људи у крајевима данашњега подринскога округа.

1. Ћурчију је погубио на превару, већ прве године устанка (1804), ваљевски војвода Јаков Ненадовић, да тако он остане сам старешина свој Србији од Колубаре до Дрине. — 4. *завјерниче* — заверениче. — 8—12. Чим је планула Шумадија и ваљевска нахија, Ћурчија је одмах на дани му знак (»намиг«), кидисао на турке, те се састао с Јаковом Ненадовићем и пошао с њим на Шабац, после је био с великом војском која је опсађивала дахије у Београду, па је био на освајању Пожаревца и за тим је сам за кратко време очистио од турака сав садашњи подрински округ.

Тим не слишљô дух уцвелит' брата,
Који Ћурту знаде и поштова.
Кад ће вражда, кад завида л' смртна
Срба худног срце оставити?
Исте слогу зачедит' не дају,
Српства живот и крв уништају,
Исте племе Душана затиру,
Нову славу одозго потпиру
Храброг Српства и бољега људства. —
  Дичан спомен ти си народности,
И блажен си и там' у вјечности;
Јадранка те мајка је родила,
Ал' те Српства побратими вила;
Бога правда све ублажа свагда
Покој душе Ћурте арамбаше,
Да га свуда пјевају Србаци
А спомињу за приклад јунаци,
Како с' ради, ал' да се уради!

Из рукописа.

Песма је ова, по смрти песниковој, већ једном објављена у „Световиду“ (1854, бр. 15), али тај лист није био приступан при приређивању овога издавања.

* * *

16 и 17. Убица Ћурчијин није помишљао да ће својим поступком уцвелити свога мртвога брата, кнеза Алексу, који је с Ћурчијом имао веза, спремајући устанак: упореди у песми »Обојици« стихове 90—94, на стр. 92. две збирке; *Ћурту* — тако су звали Ћурчију. — 18. *вражда* — крвна завада. — 20. »Вражда« и завист не дају да се зачне слога међу Србима. — 23. Као што се каже да »подупире кућу с горње стране« онај који ради да је обори, тако песник пева да нову славу српску обарају »потпирући је озго«. — 25 и итд. Песник се опет враћа Ћурчији. — 27. По М. Ђ. Милићевићу (»Поменик«, с. 861) Ћурчија је рођен у Срему, у селу Босуту, али је у Србију прешао још као дете, и живео је у Крупњу, док се није похајдучио. — 32. *приклад* — пример.

IV

ПЕСМЕ ПРИГОДНЕ

ОСНОВА КАРЛОВАЧКИХ ШКОЛА

Под Чератом украј Ашиковца,
На цвијетну Воросовску луку,
Истом сунце у недарца мајци,
Пуни мјесец ведрим плавном ступи,
Пребијеле л' сврх звијезда виле
Јатом слете, окићене чудно,
Посред врта Стратимира Срба,
Буд је сретан, туд' још нек' је вјечан
Походама тог небеског друштва.
Љубав рода уврх чела сјела,
Бледим лицем к истоку сунашца,
Свима л' другим владати се види.

---

1. *Черат* — брег више сремских Карловаца; *Ашиковац* — у Карловцима извор и долина иза патријаршиске баште, према Стражилову (обичније се каже: »Ешиковац«) — 2. *Воросовска лука* — место у Карловцима. Сад је Воросово (има ту и Воросовска чесма) одмах иза гимназијске зграде на лево идући патријаршиској башти. — 4. *плавном* — плаветнилом, небом. — 7. *Стратимира* — Стеван Стратимировић, рођен 1757 у Кулпину, од 1786 године владика будимски па 1790—1836 архијепископ и митрополит карловачки. Даром карловачкога грађанина Димитрија Анастасијевића и Стратимировићевим старањем основана је српска гимназија у Карловцима (1791), прва у нашему народу. За тим је још основао богословију и »благодејање« за сиромашне ђаке. — 10 и 12. Љубав према српском народу била је главна врлина која је мисао Стратимировићеву водила и владала над свим другим особинама његовим.

Редом сјеле наоколо дру̏ге,
Како која својом душом вољна.
Све облачке скинуле су с лицâ,
Нек' им свијем то на диље гра̏нê;
Једна с' друге превљепоти диви.
Домаћа ли жива жеља у дну
Ноћи чадор разапела њима,
Нутар њега зв'јездам' искитила,
Добру вољу изнијела пред њи,
Тиху л' радост, да им жеђу гаси:
Њёга душâ и то само рајских.
Мало време за тим постајало,
Пак уздахну прим'кнувша се к ништу,
Огњене су њој потекле сузе;
Чарну земљу наквасиле крви —
Брже свакој по дијете никло,
Некој неко за питомче стало,
Да с' одоји просладости самом. —
Бризну ревност из вилињих груди,
Луда ђеца дом'коше се рâста,
Књижни живот љубит' започеше:
Сама радост тог је до вијека!

---

14. Свака по својој вољи. — 16. Да сјај врлина (њихова лица) допре што даље (»диље«) може бити. — 18. итд. »Домаћа жива жеља и њено старање око осталих вила као да значи тежњу Стратимировићеву да просвети српској свије домаће гнездо оснивањем карловачких школа, да се не би, као дотле, морало ради школовања ићи по туђини. — 20. Изнутра га искитила звездама. — 23. Добра воља и тиха радост њега су душама, али само рајскима. — 24 итд. Мало после гимнасије и богословије основао је Стратимировић »благодејање« у коме се хране сиромашни гимнасисти и богословци; та је установа, до сад, омогућила школовање хиљадама српске деце и младића. — 25. *прим'кнувша се к ништу* — вила која се примакнула к сиромаху. — 26. *крви* — крвљу. — 32. *дом'коше се раста* — дохватише се узраста, дорастоше.

Сни занешен у ноћњикâ стране,
То сам чудо умом догледао,
Нашему га ја свијету јављам,
Нек' у вјечност преселење нађе,
По јестеству мудрујући своме.

Летопис, 108, 45—6.

карлов. школах; 5. свр звиіездах; 15. лицах; 17. с диви; 18. *вар.*: светта желіа; 23 душах; 30. грудих: 34. ноћініиках.

---

34. Сновима занесен у крајеве ноћникâ (ноћних духова?) — 37 и 38. Завршна два стиха нису довољно јасна. Рекло би се да, у вези с ранијима, значе: виђено чудо јављам Србима онако како сам га схватио својим песничким умом (умујући по своме »јестеству«, природи), да бих га тим овековечио (»преселио у вечност«).

УТЈЕХА МОЈИМ РОДИТЕЉИМА

У ЈЕДНОМ ПИСМУ ИЗ ВИДИНА У ВЕСАРАВИЈУ

Страданијам' пречишћени!

Нема ноћи нити санка
Кад се с вама не састајем,
Кад вас душом не загрљам,
Тугу л' вашу не дијелим.
Обје руке оца љубим,
Обје л' ноге сузам' мијем;
Срце своје мајци пружам,
К прсима је ја пригрљам
Као негда она мене,
Не би ли је утјешио.

Мили боже, а на јави
Божјој вољи слепо следим,
Љубвом вашом сва зачињам
Дјела моја и мишљења,
Надање вам вршећ' тијем.

У какој је прилици ова песма спевана, види у предговору.
13. *следим* — идем у стопу, пратим кога, слушам. — 16. Испуњавајући тако оно чему сте се од мене надали.

То л' блаженство срца ваша
Нек' вам јавно к гробу мами:
С надеждом је слатка смрца!
Чисте л' душе бог принима 20
А у нови рајски живот.

Летопис, 109, 96—7.

---

19. **Ко се** нада, радо умире. — 20. *принима* — **прима.**

ЧЕСТИТАЊЕ ЛУКИЈАНУ МУШИЦКОМ ВЛАДИЧЕСТВА.

Град царица, град српска Милица,
Град градила за четири љета,
Не могла му темеља ставити,
Камо л' дићи у небеса куле
И размаћи на све стране платно,
Да јој ђеца мирно се играју,
Да с играју игре свакојаке
А највише сламчице фатања,
По свем граду ка̂ у њену двору.
Ђе је земља ту су и усјеви,
Ђе усјеви ту нам и плодови,
И желе би младе жњетварице,
Све би жале, докле не би пале
У хладовник на зелену траву,
И узнако, прохладит' се малко.

Цин Пексијан, ока јединога,
На дну чела виш' самог му носа,
Једноок је и лакома духа.

Кад је 1828 године чувени српски родољуб и песник Лукијан Мушицки (1777—1837), после многих сметња, посвећен за владику горњо-карловачкога, српски су родољуби били веома обрадовани тиме; сматрали су то као велику добит народну, јер је Мушицки, управљајући од 1823 године том јепархијом, много био урадио у тамошњем народу. С тога и Сима, познаник владичин, честитао тај радосни догађај, опевајући му значај алегориским начином. Оглед да се ухвати смисао алегорији ове песме види на стр. 138–40 ове књиге.

12. *жњетварице* — жетелице. — 15. *узнако* — на узнак.

Капце росе, свакојаке красе
Скамењене, обвијати златом
Досади му, и буде му мало;
Но дигне се сам у пусте степи,
Да изброји Азије пијеске,
Да уради штогод особито,
Чрезвичајно и тек себ' достојно.
Али пухну вјетре ледењаче,
Са снијегом све пијеске диже,
Затрпа га и погребе жива, —
Малоумју и беспосличењу
Кâ страшилу да ни трага нејма.
   А кад љето и врућина дође,
Слеђена му потекла је крвца,
Оживље је помамљиви јаде
Црне жучи, пријек усмртиве,
Кô сви жалци да скорпијâ боцну.
Жуч препуче: усхита се крвца,
И сунашце што игда припекло!
Ал' умјесто ускрсит' га себи,
Дроб му прште:ројеви посукћу
Скакаваца, кâ димови пакла,
Кано л' паче тмушна облачина
Свуд испуни површину земну,
И роје се отле брез престанка,
(Па доклен ће не зна им се рока?).
Доиспуне и Косова поље,

---

19. *красе* — украсе. 22. *степи* — степе, врсту пустињâ по Азији и јужној Русији. — 25 *чрезвичајно* — необично. — 33—35. Оживе је (крв слеђену) помамни отров (»јад«) црне жучи која преку смрт доноси (прêко усмртиве«) као год убоди жаоцем свих скорпија, да се скупе — 36. *усхита се* — ужурба се, узбурка се. — 38. *ускрсит' га себи* — васкрснути га, повратити га к себи. — 41. *тмушна* — тамна. — 45. *доиспуне* — испуне до краја, прекриле.

Ал' га празна и свег пуста нађу:
Од крви се коњске и јуначке
Ту већ био тресет учинио,
Из ког ништа понићи не могло,
До стабљика циглог сунцокрета
Јако била вршак помолила.
Млож и хитња скакавачка рода
И спазив га оставили туна,
Похићели крушевачкој Жупи.
Ту све нађу по њивама жито,
На њ навале, обрсте га свега,
Голо зрно проспе се по равни —
Ал' житнице празне остануле —
Па скакавци Жупу оставили.
Тад царица забрину с' Милица:
Зидари јој брез хљеба ће бити!
Она уста, у хљебнице пође,
Ту пекара пита за житаре,
И житаре у житницам' нађе;
Упита их, и вјерно јој кажу:
»Срећа, има још лањскога жита,
»Биће нам га до другога нова,
»И да нас је још ев' 'лико, госпо!«
Госпа пође рада и весела,
Она пође и град зидат' зађе,

---

48. *тресет* — на подводну месту земља која се улеже, па и провали, кад се на њу стане. — 52. *млож и хитња* — мноштво које хита. — 54. *крушевачка Жупа* — по Симиним речима (»Историја тројегодишња Србије«, 450): »предјел од Кожетина и Коварца до Јастрепца и Сталаћа«; Жупа је у почетку XIX века била обична кнежина лесковачке нахије а сада је срез крушевачкога округа, граду Крушевцу на југозападу; али песник овде јамачно мисли на целу крушевачку област: на земље које су после боја косовскога остале кнезу и деспоту Стевану Лазаревићу (1389—1427). — 62. *хљебнице* — хлѐбаре, собе где се држи хлеб. — 68. *ев' 'лико* — ево оволико.

Ал' не онди, ђе почела бјеше,
Већ напртља све из из ризниц' благо
А све крену из житница жито,
Там' отиђе ка Дунав-ријеци,
На острво Бабакај високи,
Да замакне пак да се не боји
Ту никога ни самог оплава
Плахе дажде из неба и земље,
Брез све сметње да о граду ради.
На пошљедњем кад било конаку
К прозорју је Госпођина дневи,
Мајка спасу када се родила,
Ал' ту ништа до ризнице благо;
Нејма жита, нејма пексимита —
Празна кола, шљухнуле се вреће!
Миш и стахор и гушави хрчци
Об ноћ дошли, све изјели тајом.
На Дунаву не било им трага,
И планине тко би раскопао,
Сјем онога ко их уздигао,
Тко ли хака зна и миш'ма доћи!
У то свану и сунашце грану,
Ал' царица јошт' плаче Милица,
Не мјести се нити весели се.
Докле стаде сузе утирати
И мајсторе своје сазивати,
Пак им сјела она бјеседити:
»О мајстори, дјецо моја драга,

---

72. *напртља* — натовари. – 75. *Бабакај* — велика стена у Дунаву више Голупца. — 77 и 78 *оплава плахе дажде* — поплаве од плахе кише. — 85. *шљухнуле се* — шљохнуле се, спласнуле. — 86. *стахор* — пацов — 90 и 91. Осем бога јединога; *хака доћи* — дохакати, доћи некоме хака главе, упропастити. — 94. *мјести се* — помера се.

»Слушате ме као своју госпу,
»Пазите ме колик' своју мајку;
»Ал' је мени пошла сад нёрŷка:
»Све пропаде, ми тек остадосмо,
»С нам' још нешто залуднога блага.
»Но́ дела-те: рудо растапајте,
»Сребро, злато, бисер и блиставце
»Све у једно стопив смијешајте,
»Једно срудло из свега учин'те,
»Један ступац од свега салијте
»На прилику обелиска ума;
»Постав'те га на Оточац-гору,
»Нек' се види на четири стране
»Свег свијета и земнога жића,
»Па нек' об дан очи забљештава,
»Забљештајућ' хладак узрокује,
»Хлад и заклон од погоде тешке,
»А по ноћи да у небо тиче,
»Кажипутом нек' је заблудшему.
»То су м́јере наше с́рпске вјере!«
Брж' мајстори кâ рођени сини,
Што се рекло већ се не порекло:
Све стопише, тај још ступац слише,
Ставише га ђе им указано;
Ста ту диком, ста вјештине ликом,
Док и славом и Божића фалом!

*

101. *мени је пошла нерука* — почела ме бити несрећа, не испада ми за руком. — 104. *рудо* — руду. — 105. *блиставце* — драго камење. — 107. *срудло* — смеша од више руда. — 109. *обелиска* — високога четвртастога стуба који се од дна к врху сужава; по угледу на старе Мисирце постављају и у новије време обелиске као споменике на јавним местима. — — 110. *Оточац-гору* — мисли се гора код вароши Оточца у Хрватској, где је у близини био Плашки, столица горњо-карловачкога владике. — 117. *заблудшему* — ономе који залута.

Кожухарче неко л' Сарајевче
Ловит' пошло звијер у планини,
Ал' га виле там' слећеле биле
Својим играм', пјевкам' и забав'ма.
Опчине га, санахна успављу;
А кад ноћи буде од поноћи,
Понесу га, у Оточца луку,
Под ноге га дивном ступцу ставе:
Нека види, кад 'но се пробуди
Ступ какав је и на њему шта је.
Кад ал' ти се брзо сабудио,
Вилâ није, св'јет сунашце лије,
Зраци сунца и ступ описали, —
Сав се сјаје, кâ од огња да је,
И безјачећ' ал' се натпис чита:
»Срб Лукијан преосвештениче
»Ступ је Српству и виши и дражи,
»Што је штитом и сам своме храму
»Богу жрецем, што спасу кандилцем.
»За њега је само бесмртије,
»Радост рајска и весеље неба.
»Он се душом душам преподаје,
»Посуђује ближњем срце своје! —
»Те ко чита нека за њег' пита,
»У натпис'ма свуд ће њега наћи,
»Сја му словце кô истине окце.

125. *кожухарче* — момче кожухарско, крзнарско. — 135. *сабудио* — пробудио. — 136. *св'јет* — светлост. — 139. *безјачећ'* — не знајући, незналички, невешто. — 140. *преосвештениче* (5. пад. м. 1) — »преосвештени«, овако се каже из почасти владици. — 142. Јер сам штити своју цркву, приноси жртве (»жрец« — »жарац«, приносилац жртава паљеница) богу, гори као кандило пред Христом. — 146 Он се душом својом предаје душама других људи. — 147. *посуђује* — узаимље. — 149 и 150. Песник јамачно овде мисли на књижевни, особито162 песнички, рад Мушицкога, а поименце на његове »Натписе на српско књижевство«.

»Здрав нам био, за дуго живио,
»Лукијане Србине Мушицки;
»Учинио све што с' наумио:
»Срба Србу опет повратио!
»Ватикана духом унизио!
»Бог и свеци теби помоћници!«

На Цетињу, у Црној Гори.
10 Јулија 1828 год.

Јавор, 1885, 833—38.

1. сербска; 45. до испуне; 73. житницахъ; 136. вилахъ; 140. Серб; 141. Сербству; 154. Серба Сербу; 155. Ват....а (*у рукопису текста, а цела је́ реч само у напомени једној*).

При штампању ове песме имао се из рукописа Симиних препис њен руком г. Др. С. Милутиновића. Тај се препис разликује од штампанога текста у овом издању у овим речима:

5. размакнут; 15. ал узнако; 17. више сама носа; 18. једног' ока; 21. мало му буде; 26. сјевер ледењаче; 27. те снијегом пијескове; 29. брезпосличењу; 31. но кад љето; 35. скорпијах; 40. скакаваца ка' димови огња; 43. без; 44. а доклен; 45. до испуне и Косовско; 50. сунцокрета; 52. множ; 55. све ту; 61. брез; 62. пак устаде; 63. хљебаре; 73. житницах; 74. оде тамо; 76. па; 78. дажди; 79. без; 82. спасу мајка; 83. кад ал' ништа; 87. тајом поизели; 80. и; 91. тко л' зна мнима како хака дођи; 104. руде; 107. рудо из свег учините; 110. поставите на; 116. у небо тицавши; 117. заблудшему нек' је кажипутом; 120. како с'; 121. ступацде салише; 123 и 124. Стаде диком и вјештине фалом, док и славом и Божића пјесном; 126. звијер ловит' очло у планину; 127. ту га виле облећеле бише; 129. опчине, радосна успавају; 130. а кад' к' зори у прозорје било; 132. дивну ступу; 133. када се; 135. кад али се; 136. вилах није тек дивота ступца; 137. сунца зрацма бјеше исписано; 139. ал' читаше натпис; 141 Српства; 143. кано и кандилцем; 147. своје срце ближњем посуђује; 149. свуд натписе његове ће наћи; 150. кâ истине лице; 153. учинио што је наумио; 156. њему. *Осем свега тога рукопис нема ових стихова:* 118, 138, 152.

153—5. За владиковања Лукијанова претходника, Мојсија Миоковића, огледала је унијатска пропаганда да неке православне Србе у Крајини, као што је у то време покушала то исто и у Далмацији, отргне од православља и преведе у крило уније с Римом, па је и успела била, разним средствима, у једном, и ако непознатом, делу народа. У сузбијању тога рада, показао је Мушицки већ као администратор јепархиски и такта и успеха, те су се патриоте надале да ће он сузбијати све таке даље покушаје, и доиста се нису преварили.

ОПЛАЧ, БЕЗ ЈАУКА Й СУЗА, СВОГ СВОЈКА СВОЈСКИ

Шта ћеш? докле л' тако истоветно
Све ужасно и све уцвељено,
Адска вољо, ти све грозна судбо,
Негледавно л' чудовиште смрти,
Неумитном твојом косетином
Поткидати по избору Србе
Прије рока и последњег данка?
Сестра брата жалит' не престала,
Мајка топрв јединца закопа,
Ујца сестрић оплакује тужни,
Стриц синовца још не прегорио,
Заручника плаче вјереница,
Пак и вјерни друг својега друга,

Песма оплакује смрт Димитрија Давидовића, знаменитога српскога новинара, заслужнога секретара и помоћника кнеза Милоша Обреновића и мудрога и срећнога његова дипломате. Рођен у Земуну 12 октобру 1789 године, свршио је гимнасију и учио четири године медицину, кад прекиде школовање и са другом Д. Фрушићем стаде уређивати »Новине српске« у Бечу (3813—29). Тим је засновао српско новинарство. После пређе у Србију и постане кнежев секретар, а то је, ондашњим језиком, било више него што је данас поједини стручни министар. Он поста десна рука кнежева, како у уређивању земље тако у добивању њених права од султана, те је три пут ишао у Цариград као посланик. Он је и у Србији засновао новинарство својим »Новинама српским« (1834). За књижевност стекао је лепих заслуга својим »Забавницима«, а можда још више што је у својим бечким новинама дао поља за рад Вуку и другим ондашњим књижевницима. Умр̏о је у Смедереву 25. марта 1838 године.

4. *негледавно* — невиђено. — 9. *топрв* — исто̀м, мало ча̑с.

Та свог друга, свог живота круга!
Ев' сузе га за њим утопиле.
Вид очију с грлом изгубио;
Од печаље свијет оставио,
Та у гору и у тмину пошо̂,
У пустињу бескрајна простора,
Где ј' ни мртвеж а то ли је живеж.
Дружбе страдма и безмјерним јад'ма
Там' пустио мах и узду посве,
Те г' и амо јоште начујамо:

»Димитрије Давидовић Србе,
»Прежалит' се нећеш Српством нигда,
»Нећеш Српством, па не ни Словенством!
»Већ смирен си, та спокојен вечно;
»Ал' те зналац не мож' прегорјети,
»Што не живје Несторова љета,
»У живота л' најважније доба,
»Кад 'но ј' мозак свим зрелост'ма цватак
»Кад искуство бесцјено ј' имућтво,
»Та кад сваком и свима с' полезно
»Живјет' мого̂, бар колик' си јоште,
»Да осрећаш свог народа срећу,

---

16. Упореди у натпису: »оплач без јаука и суза̂«. — 17. *печаље* — жалости. — 20. Где нема баш ничега, тако да нема ни мртвих а камо ли живих створова. 21. *дружбе страд'ма* — другарским страдањима, боловима. — 23. *начујамо* — трајни глагол према »начујемо (начути). — 26. *ни Словенством* — и преко српских граница био је Давидовић цењена личност у Словенству: још док је у Бечу био, постао је 1820 године члан »Ученога друштва« у Кракову, а 1833 године добио је, као признање од рускога цара Николе I, орден светога Владимира IV реда. — 27. Јамачно песник мисли на бурни и доста мучни живот Давпдовићев. — 29. Међу кнежевима грчким под Тројом био је Нестор, кнез пилски, најстарији и најразумнији; по грчким предањима доживео је необичну старост. Давидовић је умр̑о у 49 години. — 33. *полезно* — корисно.

»Да ов'јенчаш и свог Српства в'јенца,
»Да заслужаш почест у туђина,
»Да изнуђаш љубав душманина
»Свом народцу, та свољности Српства.
»Ах баш за те сузе м' дотрајаше,
»Та ни за ким већ не бризле м' нигда!
»Ал' ћу стати више твога гроба,
»Створићу се у тучева кипа,
»Штит и копље у по рукам' држат',
»Тим и тако теб' вјечито чуват'
»Кано дику и кô славе слику«.

Српски народни лист, 1838, бр. 16.

6. и 25. Сербе; 26, 27, 37 и 40. Серпством.

36. *осрећаш* — усрећаваш. — 37. *почест* — почаст; јамачно мисли на почасти које су му у Цариграду указиване као посланику српском. — 38 и 39. Као посланик кнеза Милоша за време преговора да се Србима признају права на слободан живот, Давидовић је успео да од владе султанове изради за то и преко њене воље Србији познате хатишерифе 1830 и 1833 године; *свољности* — права, повластице. 41. — *бризле* — бризнуле. — 43. *у тучева кипа* — кип од туча.

ТРЕНУТАК

Ево тако, а да како,
Срби, браћо драга?!
Зар тек тѐжа̂к да ј’ расцјевак
Свог живота блага?
Бољар, племић још је Српчић,
Нек’ и пером с’ дичи,
И у руци и у струци
Разног сочинења,
Што ј’ Милици, ол’ Љубици
Свог му изражења.
Нов и живи, вјечно-први
Примјер вама ево,
О господо Срб-честита!
Радивоје синке

Овом се песмом пропраћа, као напоменом (под звездицом) у Арнотову листу, песма »Љуби« Радивоја Стратимировића (упореди и стр. 18 ове књиге). Овај пријатељ Симин био је од породице племића Кулпинских. Штампао је у оно време неке своје песме, после је био адвокат и чиновник варошки у Новом Саду, где је и умр̏о (1860). Писао је још о стручним правним питањима и преводио с маџарскога.

3 и 4. Зар само ратар да пева (»распевак« — песник) свој благи живот, а не и племић. — 5. И племић је Србин. — 8. *сочинења* — састављања, књижевнога рада. — 9 и 10. Што има (у књижевним саставима) да искаже Милици или Љубици.

Српска мајка нам рађала, 15
Свака појединке,
Како 'но је исто младо
Стратимирче Радо!

Арнотова **Српска новина**, 1838, бр. 76.

2. Сербы; 5. Сербчићъ; 13. Серб-честита; 15. Сербска.

КАО НА ДАН РОЂЕЊА ЕМИЛА ДИМИЋА

Јунак духом
И муж срцем
Емиле ми био,
Пак живота
Враг никакви
Теби не удио!
Таква жеља
Пријатеља
Успјевала тобом,
Родитеље
Прослављао
И за мрачним гробом!

У Будиму
29 септембра 1838.

Из рукописа.

---

2. *муж* — према латинској речи vir, која значи и *муж* и *човек*, и Сарајлија, као и многи други књижевници употребљава реч *муж* у овом другом смислу.

ОПОМЕН

Ој!
Стари знанче, мили пријатељу,
Господару Мићићу Јоване,
Дȍбра̂ воља завјерена срца
Тебе тражи, вазда л' с тобом живи,
Смрт јој тв̑рђу погазити неће.
Ако случај присађује пелин,
Ако трње у здрав табан боде, —
Нек' безумје проигра се с људством,
Нек' ли вјетар по мом мозгу хучи
Све ће доспјет', прић' ћу и ја крају;

Ова је песма песничко писмо неком пријатељу. Тога пријатеља обележава песник у 3 стиху оригиналнога текста ове песме речима: »Господару М.. Јо...« По домишљању приређивача овога издања, та би личност понајпре могла бити *господар* Јован Мићић, чувени рујански сердар и Симин савременик. У тој претпоставци испуњен је сам текст горе у песми. Како се из даљих стихова види, песма опомиње на чврстину њихових пријатељских веза, које су нечим биле поремећене. Јамачно је свему узрок био Симин прелазак на страну кнез-Милошевих противника »уставобранитеља« (1838—42), којима је Мићић. као веран присталица дома Обреновићâ, био љути непријатељ. Што се ово схватање противи усвојеном мишљењу да је цела збирка Симиних песама у »Летопису«, св. 108 и 109, спевана у Видину 1817 године, не смета ни мало, јер се, по многим и несумњивим знацима на тим песмама, види јасно да су многе од њих постале доцније, јамачно у разним приликама.

4. Љубав (»добра воља«) срца које је задало веру. — 6. *тврђу* — чврстину, сталност (вере). 7 и 8. Ако се случајно ремете наше везе; *присађује пелин* — сади пелен међу друго цвеће. — 11. Ипак ће све престати, доћи ћу и ја где треба.

Још сам једним прегледао оч’ма,
Врх сазрења назрео сам веће,
Једа бога те ме како спасе!
Немогућност иструхнути мора,
А од росе повећега духа!
Доћ’ ће време кад ћу и ја пјевнут’,
Богу фала на страдањ’ма мојим!
Бог зна кад сам намјерио гусле,
Ал’ сам скоро удесио струње:
Гудим, кликћем, поднебје се ори,
Па се чуде заглушени краји;
Муком до сад, од сада ћу јавом.
Кад ми шкрипа гудала занеми,
Света уши испуниђу пјеснам’,
Можда сад сам умро пријатељству,
Ал’ се уздам васкрснут’ му вјечно.

Летопис, 109, 93—4.

21. хори; 22. та, *а можда би боље било овако исправити:* да.

---

13. *врх сазрења* — врх са кога се нешто сазре (сагледа, види), вршак сазнања.

СМРТ ИГЊАТА ВАСИЉЕВИЋА

Радовање
Самртнима
Све и свакад рано је;
Та плакање
Тим истима
Од искона дано је.

Ој Дунаве, тија водо хладна;
Одреци се свог имена складна!
Одреци се, већ за тебе није
Што је било и од в'јека прије.
Сам благослов' свим' си странам' лио,
Кудагод си ти до селе плио:
У зелен си горе огртао,
А у жито равни обртао;
Све лађаре као и рибаре,
С влагом воде што се дружит' маре,
Забављô си, но и богатио,
А никоме злобом теготио.
Пак и рашта упвијели Српство,
Твоје давно и свесрдно људство?!
Уграби му те прождрије сина
Каквог мајка родила једина!
Ах Игњате, сваког Срба брате!
Тек што с' јави бесмртије за те,
Да свим ползам' и свим честитост'ма

Види о догађају који песма пева белешку на стр. 140 ове књиге.

12. *плио* — пловио, текао. — 20. *твоје људство* — људе који на твојим обалама живе. — 25. *ползим'* — користима.

Српском роду, како и врлост'ма
Жив уздижеш паметник духовни,
Што га нејмо̂ ни Олимп врховни, —
Ал' Дунава слап те страшногласни
Себи за цв'јет ускиде прекрасни
Да му дичиш вјечито калпака,
Ка̂ и крило ријѐтког јунака.
    Ох жалости за толиком диком!
Да ненадна случаја приликом!
Ах, Игњате, свим Србима брате!...

    Она оба бог прожив-де гроба,
Међу Србе вра̂ти нам ји с' неба.
Отац Живко и Маријо мајко,
Нам' и св'јету Игња даровавши
Пак му славу још не дочекавши,
Све близанце такве нарађајте,
Сваком Србу себе суопшћајте,
Да с' умложа сјеме човечнога,
Да с' одржа̂ и луч обзрачнога!
У самртству, та у нашем Српству,
Ваше нека вјечно име траје.
Родитељâ чест подобни̑ сјаје,
И то нигда ослепљавајући

---

26. *врлост'ма* — врлинама. — 27. *паметник* — споменик. — 28. *Олимп врховни* — Олимп који је највиши и најугледнији; Олимп је планина у Тесалији, у старој Грчкој, а данас у турској граници: на њему је по грчкој митологији било станиште боговско. — 29. *слап* — брзица, брзак. — 30. *ускиде* — узабра. — 32. Као што би дичио груди (»крило«) реткога јунака, који би се тобом закитио. — 36. Нека бог оживи оба мртва родитеља Игњатова. — 42. *себе суопшћајте* — своје особине предајите. — 43 *умложа* — множи. 44 И да се одржава светлост (»луч«) онога који је осветљен или који светли зрацима (»обзрачнога«). — 45. *самртству* — самртнима, људима. — 47. Част таких родитеља сјаје.

Но и враз'ма очи давајући,
Кроза живот и кроз гробне мраке
Да и снове свуд имаду лахке.
Тâ и диже плуга и ратара
Гор' у неба бесмртног звјездара,
А да отуд сва блаженства вишња
Овд' на земљу за племена ближња
Возовима свози па дарива,
Кô за чудо вјечитога њива.

Та Игњате, свим ближњима брате,
Све је твоје што те игда срете!
Тко ли чује, тко л' год видне својске
Тебе плакат' и жалит' данаске,
Рећ' имаде: «Ал' ти с' упамћају,
«Ал' ти с' ови не заборављају!
»Игње истог што га знанци́ жале
»Сузе кажу и цјену и фале!«
Сви ће Срби јауке здружити,
Све лелеке људства приложити,
Још себ' и нас не утјешит' када,
Прије вјечног св'јету свем' запада,
Та и прије раја и в'јечишта,
Но и посл'је божја судилишта.

Голубица II., 153—5.

19. Сербство: 23. Серба; 24. безсмертіє; 26 Сербском; 28. верховный; 35. Сербима; 37. Сербе; 42. Сербу; 45. Сербству.

---

56 и 57. Шта песник мисли под »њивом вјечитога« (божјом) и под оним »возовима«, види се у песми »На питање, шта све радим, одговор« у стиховима 62—66 (с. 42 ове књиге). — 60. *својске* — своје, својту и пријатеље. — 62—65. Рећи ће: Ала се памте, ала се не заборављају! Сузе и жалост познаника Игњатових најбоље казују његову вредност. — 68. *не утјешит' када* — икада, никада не утешити.

ДОДАТАК ТУМАЧЕЊИМА

I. Иван Југовић

(види стр. 10)

Иван Југовић, правим именом Јован Савић, рођен око 1775 године у Сомбору у Бачкој, најпре је био гимнасиски професор у Карловцима, па владичин секретар у Вршцу. 1805 године пређе у Србију и постане писар па (1807) секретар „Правитељствујушчега совјета.“ Доцније (1808) отвори познату Велику школу у Београду

Већ 1807 отпремљен је Југовић као посланик у Русију, а после је ишао у разним посланствима: 1809 у Букурешт, у руски главни стан; 1810 у Беч цару Фрањи I[1]. Због тих путовања Југовић преда другоме (Миљку Радоњићу) Велику школу, а сам доби за председника београдском суду, по смрти пак Доситијевој (21 марта 1811) постане министар просвете.

Познато је како су се у време целога првога устанка у ослобођеној Србији укрштали разни спољашњи утицаји: руски аустриски и француски, и како је међу вођима народним било више струја како да се најбоље Србија обезбеди: или наслоном на Русију или на Аустрију или, у једно време, на Француску. Међу представницима тих разних струја, који су и без тога имали доста својих повода за неслогу, трајала је, с краћим прекидима, час јавна час притајена борба. У те је раздоре рано ушао и Југовић. Он није био од људи најпреданијих Русији, а у земљи се понајтешње држао Карађорђа и моћнога председника саветскога Младена Миловановића, којима је он био од велике помоћи својим саветима. У тим је раздорима Југовић већ крајем 1807 године уклоњен био из службе, али не за дуго, па опет на крају 1812, пошто је и Карађорђе био са свим подлегао руском утицају. Мало доцније побегне Југовић из Србије; у брзо по том умро је у Бечкереку (1813). Тада му још није било четрдесет година.

---

[1] По Павла Јовановића »Историји најважнији догађаја у Србији од год. 1459 до $^{19}|_{20}$ Септембра 1813« (Нови сад, 1847, с. 95) Југовић је 1811 године ишао цару Александру I у Петроград, а по Милићевићеву »Поменику« (с. 218), где се о томе посланству у Русији ништа не говори, ишао је он 1812 године у Цариград к руском посланику Италиском

Савременици су га сматрали за једнога од најученијих а уједно и најпаметнијих људи онога времена, а то се потпуно потврђује свим што знамо о њему. Сима Милутиновић био је велики његов поштовалац. Као год што га у песми (стих 9) зове „српским Соломоном“, исто га тако у једном писму Вуку (фебруара 1826) зове „српским Питом“[1]. С њим се Сима јамачно познао као писар у савету. Пошто је Југовић оставио Велику школу, Милутиновић је у њој неко време (1813) предавао (види о томе и у предговору овој књизи, стр. XI).

О Југовићу и Вук — који је њега, као његов ђак, веома поштовао, и који на оно поређење с Питом одговара Сими: „Имаш право“ — потврђује оно што Сима (стих 8—11) пева да су заједно тражили сласти у пићу. Вук приповеда да је Југовић много пио: пре подне шљивовицу а после подне црно неготинско вино, и — вели он — може бити да му је то прекратило живот[1].

---

[1] Уиљем Пит Млађи (1759—1806), знаменити инглиски државник. Кад му је било 24 године постао је министар председник (1783), те је за развиће Инглиске стекао необичних заслуга. У време велике француске револуције истакао се као њен непомирљиви противник. Његовим настојавањем склопљене су три коалиције јевропских држава противу Француске. Он се сматра једним од најдаровитијих инглиских државника и од највећих светских беседника.

II. Бој на Дубљу

(види стр. 82—83)

Речи на Такову: „Ево мене, и ево вам рата с Турцима!“ обновиле су борбу за ослобођење народно, а срећни бојеви од Цвети па до средине јула дали су српским устаницима коначну и потпуну победу над војском београдскога везира, Сулејман-паше Скопљака, и целога његова пашалука. Турци су се држали још свега у неколико градова. Али сад дође ред на осталу, широку царевину и на њену силу. Она се доиста примицала с две стране: од Ниша к Јагодини, и из Босне к Шапцу. Обема је циљ био Београд.

Босанска војска под Куршид-пашом скупљала се на левој страни дрине, спрам Бадовинаца. У предводницу те војске одређен је Никшић Али-паша Марјаш. С њим је било триста Никшића и хиљаду Бошњака (међу њима триста Јањаца и Бељинаца под неким Хасом Дрвеницом).

Та предводница пређе Дрину и дође у сред Мачве, у село Дубље, и ту начини шанац. На глас о томе, стане се прибирати на тај крај и српска војска. 13 јула стигне близу и Милош Обреновић. Сад је ту била рудничка и ваљевска нахија, нешто крагујевачке, нешто слободнијих Мачванаца и Поцераца, и знатан број „голих синова“ или „голаћа“ (тако су се на Дрини звали добровољци; они су били војска засебна од осталога народа под оружјем). Тога дана дигне се после подне војвода Петар Николајевић Молер са свом коњицом и с једним делом пешака, те у вече нападну на Турке и стерају их у шанац, али више не могоше ништа урадити.

---

[1] Ко зна је ли Сима, називајући Југовића српским Питом, помишљао и на ову сличност између обојице: Питу, слабом од рођења, преписали су у детињству лекари да пије доброга вина, и он се на вино тако навикао, да га је пио у великим количинама; у осталом ретко би се десило да подлегне његовој сили.

Види о Југовићу у Павла Јовановића »Историји најважнији догађаја у Србији« (94—6), у Вуковим „Животима српских поглавица нашега времена«, XI (»Историски и етнографски списи«, I, 268—82) и у Милићевићеву »Поменику« (216—9).

Како је било сутра, пресуднога 14 јула 1815, нека приповеда Милутиновић сам, који је ту био с голаћима. Његово казивање преписујем готово од речи до речи:

Зором дође ту и Милош с осталом војском и најпрво нареди да се позову Турци на предају. Нег' они не хтедну се предавати, док их један траје. А овај онда заповеди начињати домузарабе[1], и, осем војника који ће се о томе бавити, да сваки други и пешак изабере себи по добар проштац који ће пред собом носити против шанцу, а да други пешак иза њега, како из бусије, може једнако у Турке пуцати, док се уза шанац прислоне и од једном у њ ускоче.

Ово до подне буде све готово, и тада се разреде од куда ће ко ударити, па заузме сваки свој крај и место, и само очекиваху од Милоша знак, који је био: да облети велики српски барјак, који је Паштрмац носио и сада, с коњицом око свега турскога шанца, чаркајући понеком кубуром у турке, пак, обигравши до на прво место, један општи плотун да обори пут шанца, и тако пешак српски од свих страна да јуриш предузме.

Учини дакле тако коњаник, и пешак од свуда пришпичи шанцу и мазгале му затвори својим пушкама или прошћем. А голаћи почну преко браника у шанац одмах и ускакивати, како ти што је одмах ускочио Тешан Подруг (или Подруговић), Петар Чарко и Шарић Бошњо. Тако ти је и Милић Дринчић управо на једна врата од шанца ударио, и њих тај час освојио и запречио собом, да дочекује једног по једног турчина под своју мишицу и сабљу.

---

[1] На двоколицама приковане даске, тако да неколика човека могу пред собом терати те двоколице заклонивши се за даске.

Али ваљевска нахија узбечи се и застане, те одмах не приступи к шанцу самом. На то излети пред њих храбри војвода Сима Алексић на зеленку хату, и повиче им: „Напред! и за-мном-те, браћо! ако бога знате!“ Па потргне кубуру и залети се, те је преко браника скреше у шанац међу турке; тако и другу. А за њиме само једини ваљевске вароши капетан Милислав, а нико више! Њих обојицу турци, у косоме повратку од шанца, погоде плотунима из мазгала и оборе на то место мртве, устреливши Милислава с десне сисе на плеће лево, а Симу с деснога пазуха на пазухо друго.

И опета не удари та злосретна ваљевска војска још! докле год их не стане Молер с нешто коњика, сабљама бијући, нагонити. И кад угледају на бранику Србље од свуда где прескачу у шанац и пошто већ турска пушка неколико умукне а вика „медет!“ отпочне, — тад ударе једва и они. Него већ сад и спољашњу страну браника грудима поравна, те се помеша Срб и турчин, и почну се од ножева, топрв како ваља, коврљати главе, док и турци надру, као вучад с лежишта, кроза Србе куд ко, а да само главу когод њих отале изнесе.

Дринчић међу то једнако их је на оним вратима дочекивао и пресецао и огумак од лешева начинио, док и њега зрно, у затиок (по свој прилици а нехотицом, српско) зврчивши, преметне на то место без духа као и она оба (Симу и Милислава).

Овда већ поиспразнивши шанац турци прсну где који по трну и лугу, а Срби за њима и коњик и пешак, те их удри дотамањуј и хватај живе, који кога може! („Историја тројегодишња Србије“, 324—6.)

Живих турака пало је Србима у руке свега око седамдесет душа; још их се мање спасло преко Дрине; Вук каже свега осамнаест. Остало је све изгинуло.

Али-паша је био међу заробљенима, са двојицом рођака својих; међу посеченима познао је, по свршеном боју и покољу, сина и осам рођака. И њему самоме беше са свим случајно остала глава на раменима.

Али је победа ова била још значајнија по политичким последицама: склонила је оба царева везира да почну преговоре с Милошем, а ти су преговори донели прекид рату и непријатељствима па онда ону широку и умну радњу великога Милоша која створи нову државу српску.

III. О годинама Николе Станојевића

(види стр. 92)

У песми „Обојици“ (стих 87) Сарајлија пева да је Никола, синовац кнеза Станоја из Зеока, кад је турском главом заменио стричеву, био „тек шипарац«. То исто, али још одређеније, каже он и у „Србијанци«, I, у песми „Начало устанка Сербов«, (с. 80—9). Ту, пошто је испевао како је кнез Станоје убијен из пушке баш при прагу кућном (убица је пуцао скрај огњишта), наставља овако:

»*Мали*, згледав свога распрострта
Благодјеја, а второг му оца,
И да турчин већ одсеца главу.
Тркне брже, итд.«

Опевавши у даљим стиховима како је Никола на месту крвника убио па хитро умакао у грабик до куће, додаје:

»Најпрви тад он турчина уби
Уз начало принуждена бунта[1],
А било му до дванаест љета«.

Прота Матија у „Мемоарима“ (с. 68) пише: „...Турчин повади нож и почне Станоју главу сећи;

---

[1] *Уз начало принуждена бунта* — у почетку силом изазване побуне.

„а Никола, синовац Станојев, *који није ни 20 година* „„*имао*, како види то, утрчи у вајат, узме кнежеву „пишану и повиче: „Нећеш ти, турчине ни твоје „„изнети!" опали и покрај Станоја обали турчина". Исто тако и породично предање у потомака Николиних памти да му је било 18—20 година. Да Никола није доиста био дете „до дванаест година", види се по пажњи с којом су сами турци тада на њега гледали, како сам прота даље прича: „Она друга два турчина затворе „се у кућу, и кад сељаци, Зеочани, дотрче, а они из „куће почну викати: „Агина је заповест, агина је „„заповест, умирите се, рајо! Крв за крв нека иде". И, „*да би се синовац кнежев уверио да је турчин* „*ваисти убијен*, отворе врата они турци, и избаце турчина „на поље... *Сељаци стишају кнежева синовца* „*Николу, који је хтео и оне друге турке да убије*, и „одбију једног за другог, а оне друге турке испрате „до хана". И ово, што сељаци раде, не би имало смисла радити према оноликом детету.

Све то необично звони и за момчића „који — како прота вели, — није ни 20 година имао". Доиста камен на гробу самога Николе у селу Барошевцу, близу Зеока, казује да му је било и више од тога. Натпис се почиње:

> »Ова стена покрива кости Николе Станојевића из села »Зеока, *рођенога 1779.* Кад Черни Георгије воста против да»хија, тада зде лежашчи први у Србији турчина уби и отмести »убијенога од турака кнеза Станоја«.

По томе је Николи од рођења (1779) до тога догађаја (1804) било 24—25 година. Натпис је тај штампао М. Ђ. Милићевић у свом „Поменику" (с. 669—70), а у тачност његова преписа не може бити сумње. Нов један препис, који је с гроба учињен а на моју молбу, потврдио ми је да је на њему доиста она година Николина рођења.

Баталака у својој „Историји српског устанка" (I, 42—3) не говори ништа о годинама Николиним, али његово, доста опширно, причање о свему што је овај радио на дан стричеве погибије даје јасан утисак да је Никола био свакојако већ одрастао човек.

IV. Тодор Бојиновић

(види стр. 101—102)

Тодор Бојиновић, јунак у првом устанку, родом из Горњега Добрића у Јадру, одликовао се већ у време Кочине крајине као буљубашица над фрајкорима. А кад је 1804 године Ђорђе Ћурчија одметнуо Јадар и Рађевину од Турака (о чем види на стр. 103 ове књиге), постави он Бојиновића буљубашом над свом десном страном Јадра. Од тада је остао првак војнички у Јадру, док 1807 године не постане у Јадру војводом Анта Богићевић. Бојиновић је и после јуначки војевао.

1813 године, у општој пропасти, ухвате га Турци и обесе у Зворнику[1].

V. Алегорија честитке Лукијану Мушицком

(види стр. 112—118)

Да се одгонене алегорија ове песме можда треба поћи од народне песме „Зидање Раванице“[2] и од онога што, по тој песми, ради царица Милица.

Она се тамо брине о задужбини: трајном споменику који кнез Лазар треба да остави после себе, и она налази да му треба цркву зидати. Милица је у тој песми нама тумач и представница црквене политике старих Немањића и њихових прејамника. И Сарајлина царица Милица као да је представница те српске државне политике ако не и саме старе државе српске. Она хоће да озида град за мирну и слободну игру својој деци. Град је тај, како се види из доцнијих стихова (52 и даље), српска православна црква. — Али би се могло изнети и друго тумачење: да је царица Милица — српска православна црква (и ако би веза ових појмова била малко неприродна), а град који она гради — духовно „сазидавање“ (неговање, подизање) народности српске.

---

[1] Види Вукове »Животе најзнатнијих српских поглавица нашега времена«, VI, »Историски и етнографски списи«, I, 251—3).

[2] Друга књига Вукова, стр. 190.

Миличин рад поремећен је изненада спољашњом навалом.

Цин Пексијан, који се у песми јавља стихом 16, приказује ислам (турску веру)[1]. Оно што се о њему у песми пева (стих 19—41) можда би се могло овако протумачити: Ислам се под Арапима кренуо на освојење Азије, али је његово напредовање устављено. Ничим ближе не наговештава песма кака је то сметња била, ко ли је тај „ветар ледењак“, те се не зна сме ли се узети да су то западно-јевропски крсташи (који су крајем XI века почели борбу за ослобођење Христова гроба), или је песник мислио на кога другога (нп. на Карла Мартела или на средњоазиске Туркмене).

После некога времена, на рушевинама арапскога исламства подиже се *турска*, а поименце османлиска, сила која присвоји првенство у мухамеданском свету. То су „скакавци“ који излећу из дроба Пексијанова[2].

Најезда османлиска на српску земљу онемогућила је опстанак српске цркве (српскога духовнога рада) на земљишту старе српске државе, и она се исељава одатле. Ту јамачно треба замишљати прелазак патријарха Арсенија III Чарнојевића и других црквених поглавица из

---

[1] На тако тумачење упућује нас сам песник овим објашњењем речи *пексијан* у »Историји тројегодишњој Србије« (с. 468): »Пексијан,ријеч српска, нег' од исте турске, (*пексин* — не́чист) начињена, и значи у нас што у турака *ђаур*, чиме Србин турчина обично именује“. У ваљевском округу и данас *пексијан* исто значи.

[2] Као што Сарајлија Османлије приказује као скакавце, тако их је и Његош доцније (у »Горском вијенцу«) звао »јатима проклетога кота«, која иду »да опусте земљу свуколику, ка скакавац што поља опусти«. Исту фигуру имају и стари српски књижевници. Тако Костантин Философ у животу деспота Стевана Лазаревића пише за Османлије да »се као неки скакавци на нас излише«.

Пећи и из границâ старе српске државе у Ћесаровину, коју овде у песми приказује Бабакај. Разочарање које су српски народ и његова православна црква доживели у новој постојбини на средњем Дунаву приказано је стиховима 80—94. Ни ту се град српској деци није могао оградити. Царица Милица диже већ руке од тога посла; али још једна нада остаје.

Не могавши дати српскоме народу оно што је желела, Милица подиже високи ступ, саливен од свега најскупоценијега што је Српству остало. Тај стуб на далеко сија, и дању и ноћу, а уједно је заклон од тешке непогоде. Прави је таки стуб, и још бољи од њега, нови владика Лукијан...

VI О смрти Игњата Васиљевића

(види стр. 127—129)

У београдским службеним „Новинама српским“ онога времена има податак који је без сумње у вези с овом Сарајлином песмом.

У њихову 20 броју 1839 године има глас из Будима да се 14 маја те године утопила на Ђердапу лађа „Иштван“ и да се том приликом удавило 9 путника. После неколико месеца, 3 број истих новина 1840 године бележи да је начелство округа крајинскога јавило у Београд како су Текијанци нашли тројицу од тих утопљеника и да се дознало да је једном од њих презиме *Васиљевић*. Његово је тело било, и тада, прилично одржано, хаљине остале „целе и здраве«, тако да су у шпагу сачувале 43 дуката у злату и нешто ситнога новца. — Јамачно је то био Симин Игњат.

Љ. Ј.

КРАЈ

ДОДАТАК

ПРАВИЛА

СРПСКЕ КЊИЖЕВНЕ ЗАДРУГЕ

1.

У намери да потпомогне правилније ширење одабраних дела из лепе књижевности и из опште-корисне поуке и тако да ствара књижницу за све редове народа, оснива се друштво, које ће се звати: „Српска Књижевна Задруга“ са седиштем у Београду.

2.

Српска Књижевна Задруга стараће се:

да критички приређује издања старијих и новијих књижевника српских;

да издаје одабранија дела из савремене лепе и опште-корисне књижевности;

да предњачи избором у превођењу и позајмици из словенских, иностраних и класичких књижевности;

да уопште припомогне ширем развићу народне књижевности, олакшавајући издање и ширење књига свима средствима, која јој буду на расположењу.

3.

Српска Књижевна Задруга вршиће свој задатак издајући сваке године по једно коло књига према својим средствима. Једногодишње коло ипак не може обухватити мање од шест књига ни мање од шесет штампаних табака.

4.

Друштвена су средства: улози чланова оснивача и улагача, добит од проданих књига, поклони и завештања, на то одређени, и камата од сталнога капитала.

Али се од свега овога, одређенога за годишњи трошак, одбија 5 од сто и прилаже сталном капиталу.

5.

Стални друштвени капитал чине: улози чланова добротвора и поклони и завештања, на то одређени.

6.

Задруга ће примити и нарочита завештања, намењена на издање дела појединога српскога књижевника или на издавање какве засебне врсте корисних књига, које у њен задатак спадају.

7.

Друштвена су издања: *редовна*, по чл. 3., и *засебна*, по чл. 6. и по нарочитим одлукама управиним.

8.

Задруга има чланове:

почасне (чл. 17. ових правила);

добротворе, који плаћају најмање сто и педесет динара једном за свагда, или седамдесет и пет форината;

осниваче, који плаћају десет динара на годину, или пет форината;

улагаче, који дају годишњи улог од шест динара или три форинте.

Правна тела (школе, општине, друштва итд.) могу бити само чланови добротвори или оснивачи без права у члану 9.

9.

Оснивачи, који за двадесет година без прекида на време буду полагали свој улог, преводе се у добротворе и престају даље улагати.

Чланови почасни, добротвори и они оснивачи, који су после двадесетогодишњега беспрекиднога улагања постали добротвори, добивају друштвену повељу, и њихова ће се имена објављивати на друштвеним издањима.

10.

Сви чланови добивају сва редовна друштвена издања.

Чланови, који дају годишњи улог, не могу добити књиге за ту годину издане, ако своју обавезу не испуне до дана, који ће управа одређивати.

11.

У управу може бити изабран члан добротвор или оснивач.

Управу састављају десет одборника, који између себе бирају: председника, потпредседника, књижничара, тајника и благајника.

За тајника и благајника може управа узети и задругаре, који нису чланови управе.

12.

Управа се, према књижевним и економним потребама Српске Књижевне Задруге, може делити на одсеке.

13.

Знатнија се питања расправљају у седници целокупне управе.

14.

Сваке године иступају из управе по реду избора два члана, а њихова се места попуњују скупштинским избором.

15.

Свако, у течају изборне периоде, упражњено место у управи попуњује сама управа.

16.

Управа бира у народу друштвене повееренике, преко којих стоји у вези са члановима, шаље књиге, прима улоге итд. Повереници не плаћају никакав улог, а добивају сва редовна друштвена издања и 2 од сто од новца који прикупе, у име трошкова преписке. Имена се повереника објављују преко новина и на друштвеним издањима.

17.

Управа може поједине поверенике, који се буду за дуже време живље заузимали за Задругу, предложити годишњој скупштини за одликовање особитим признањем или избором за чланове добротворе (без обавезе у чл. 8.).

Управа може поједине књижевнике, заслужне за напредак Српске Књижевне Задруге, одликовати избором за почасне чланове Задругине (чл. 8.).

18.

Управа одлучује о престанку права и дужности појединих повереника.

19.

Скупштина се Српске Књижевне Задруге састаје редовно сваке године о Ђурђеву дне. На скупштину долазе и одлучују чланови добротвори и оснивачи. Управа је дужна објавити сазив скупштине двадесет дана раније.

20.

На скупштини се врше ови послови: управа подноси извештај о свом књижевном раду и имовном друштвеном стању за минулу годину заједно са извештајем раније изабраних прегледача; бирају се два члана за преглед друштвених рачуна у текућој години; попуњује се управа; бирају се на предлог управе друштвени повереници за чланове добротворе; одлучује се о измени ових правила на предлог управе или педесет чланова добротвора и оснивача; одлучује се о поднесеним предлозима.

21.

Предлози за скупштину редовно се подносе управи тридесет дана пре скупштине, и управа их на дневни ред ставља. Преко овога правила на самој скупштини учињени предлози примиће се на претрес само онда, ако тако одлучи две трећине присутних чланова. Предлози за промену правила објављују се у дневном реду у целини.

22.

Друштвена је рачунска година од првога јануара до тридесет првога декембра.

Управа ће прописати за свој рад пословник и одредити пословне дужности својим члановима, одсецима и друштвеним повереницима, а тако исто и сталну или привремену годишњу награду тајнику, благајнику и њиховим помоћницима.

23.

Ако би се Српска Књижевна Задруга растурила, њено се имање поверава на чување Српској Краљевској Академији, а она ће бити дужна предати га оном друштву, које буде радило на задатку, на коме је Српска Књижевна Задруга радила.

24.

Потписатих седамнаест основалаца објавиће ова правила по прописима чл. 37. закона о јавним зборовима и удружењима, и започеће купити Српску Књижевну Задругу по њеним правилима. Они ће, по истим правилима вршити дужност управе до прве редовне скупштине.

У Београду, шеснаестог априла 1892.

Основаоци:

Андра Гавриловић, д-р В. Бакић, Дан. А. Живаљевић, Жив. Живановић, д-р Јован Јовановић-Змај, Јован Ђорђевић, Љ. Ковачевић, Љубомир Јовановић, Љуб. Стојановић, М. Ђ. Милићевић, д-р М. Јовановић-Батут, д-р Милан Јовановић, П. П. Ђорђевић, Свет. Вуловић, Свет. Николајевић, Стојан Новаковић, Урош Благојевић.

Да су на другој и четвртој годишњој скупштини основна правила Српске Књижевне Задруге овако измењена и допуњена у чл. 7., 8., 9., 11., 12., 14., 17. и 22., као што су ова правила, тврде

27. априла 1897. год.
у Београду.

Председник
Српске Књижевне Задруге
Љ. Ковачевић

Тајник
Х. Лилер

ИЗВОД

ИЗ

ПОСЛОВНИКА СРПСКЕ КЊИЖЕВНЕ ЗАДРУГЕ

О ПРАВИМА И ДУЖНОСТИМА ПОВЕРЕНИЧКИМ

Повереницима су дужности:

а) прикупљати, по позиву Управину, улоге од задругара, старајући се увек да придобију што више добротвора и оснивача, и да увек очувају старе задругаре, а придобију и што више нових;

б) послати Управи на крају сваког месеца све прикупљене улоге са два једнака азбучна списка задругара, који су те улоге положили, од којих један остаје Задрузи, а други потписан враћа благајник повērенику;

в) извештавати Управу о кретању и пресељавању код њих уписаних задругара, како би се о експедицији књиге могле послати одсељеним задругарима у оно место, у које су се одселили;

г) извештавати Управу куда су се одселили прошле године код њих уписани задругари, које за ту годину нису могли уписати;

д) старати се да ни једна школа у њиховој околини не остане неуписана ни на једно коло Задругиних књига (које морају набављати по распису г. министра просвете од 23. септембра 1895. године ПБр. 16462);

ђ) по списку Задругине администрације, по коме приме књиге, одмах по пријему раздати књиге свима задругарима, за које се пошљу преко њих;

е) јављати Управи све сметње, које у њиховој околини стоје на путу Задругину раду и чинити предлоге за уклањање истих и за боље напредовање Задругино;

ж) извештавати где и ко би се у њиховој околини ближој или даљој, могао још поставити за повереника;

з) известити Задругу кад се сами преместе у које друго место и предложити какво згодно и поуздано лице за свога заменика у повереничкој дужности.

Повереници за свој труд имају:

а) 2°|₀ од покупљених улога и претплате (чл. 16 Задругиних правила);

б) накнаду подвозних трошкова за књиге од станице до свога стана, ако их буде било;

в) по један примерак свих оних издања за се *бесплатно*, за које скупе и пошљу улог од 7—19 задругара, и бесплатно корице за ванредна издања;

г) по један примерак свих оних издања за се *бесплатно у лепом повезу*, за које скупе и пошљу улог од 20—40 задругара или *два* обична примерка (по њихову избору);

д) по један примерак свих оних издања за се *бесплатно у елегантноме, влатом шараном повезу*, за које скупе и пошљу улог за 40 задругара, или *три* обична примерка (по њихову избору);

ђ) јавно признање зборско, ако за три године узастопце скупе и пошљу улоге за педесет чланова просечно годишње;

е) избор за *добротвора*, ако бар пет година узастопце скупе и пошљу улоге за 50 чланова просечно годишње.

Управа може, уважавајући велики труд и заузимљивост повереника у малим местима и мучним приликама, олакшати погодбе признања под в) и ђ)

◆

ИМЕНИК
ДОБРОТВОРА СРПСКЕ КЊИЖЕВНЕ ЗАДРУГЕ

1. ЊЕГОВО ВЕЛИЧАНСТВО КРАЉ СРБИЈЕ АЛЕКСАНДАР I

* * *

2. Његово Височанство Књаз наследник Црне Горе Данило

* * *

I.

Добротвори који су уплатили цео улог:

Уписали се 1892 године.

3.	† Ђенерал Коста Протић, краљевски намесник — Београд	150 д.
4.	Г. Милош В. Валожић, књижар — Београд	150 д.
5.	† Јован Ристић, краљ. намесник у пензији — Београд	150 д.
6.	Г. Андра Николић, члан Држ. Сав. у пензији — Београд	150 д.
7.	Архимандрит г. Никифор Дучић — Београд	150 д.
8.	† др. Лаза Ђ. Докић, председник Државнога Савета — Београд	150 д.
9.	Г-ђа Мица Косте Протића — Београд	150 д.
10.	Г. Сава М. Новаковић, трговац — Беч	150 к.
11.	Г. Филип Р. Вујић, књиг. Упр. Монопола — Београд	150 д.
12.	Г. Живојин П. Симић, професор — Београд	150 д.
13.	Г. др. Лаза Илић, окр. лекар у пензији — Зајечар	150 д.
14.	Г. Милутин Ј. Марковић, пређ. члан Касационога Суда — Београд	150 д.
15.	Главни Школски Одбор — Београд	150 д.
16.	Ђенерал г. Јован Мишковић, министар војни у пензији — Београд	150 д.
17.	Г. Драгутин Плајел, директор у пензији — Београд	150 д.
18.	Г. др. Владан Ђорђевић, председник министарскога савета — Београд	150 д.
19.	Г. Јосиф Чечелски, апотекар — Пожаревац	150 д.

20.	Г. Вељко Ђ. Рајковић, председник првостепеног суда у пензији — Крагујевац	150 д.
21.	Његово Преосвештенство Епископ Жички Господин Сава — Чакак	150 д.
22.	Г.Г. Кнежевић и Радовановић, трговци — Краљево	150 д.
23.	Г. Сава Ж. Обрадовић, трговац — В. Градиште	150 д.
24.	Г.Г. Јевта М. Павловић и Компанија, трговци — Београд	150 д.
25.	† др. Љубомир Радивојевић — Каменица	150 к.
26.	Срез Јадрански Округа Подринскога	150 д.
27.	Срез Ресавски Округа Моравскога	150 д.
28.	Ђенерал г. Сава Грујић, пређашњи председник министарскога савета — Београд	150 д. 150 д.
29.	Његово Високопреосвештенство г. Хаџи Сава Косановић, сарајевски митрополит у оставци — Уцињ	150 д.
30.	Срез Јасенички Округа Подунавскога	300 д.
31.	Г. др. Тоша Недељковић, адвокат — Земун	150 д.
32.	Г.Г. Браћа Малићи, трговци — Босанска Градишка	150 д.
33.	Г. Никола П. Пашић, пређашњи председник министарскога савета — Београд	150 д.
34.	Г. Сима Р. Обрадовић, трговац — Београд	150 д.
35.	Г. Драгомир Петра Арамбашића — Београд	150 д.
36.	Г. др. Илија Вучетић, адвокат — Нови Сад	150 к.
37.	Г. др. Мика Кондорош, велепоседник — Нови Сад	150 к.
38.	Г. Мирослав Спајић, трговац — Митровица	150 к.
39.	»Немања«, ложа слободних зидара — Ниш	150 д.
40.	Г. Илија П. Радовић, трговац — Крагујевац	150 д.
41.	Г. др. Михаило В. Вујић, члан Државнога Савета у пензији — Београд	150 д.
42.	Иришка задруга за помагање и штедњу	150 д.
43.	Г. др. Веса Николајевић, одветник — Ириг	150 к.
44.	Г. Ђорђе Симеуновић — Шид	150 д.
45.	Главни Одбор Учитељског Удружења — Београд	150 д.
46.	Г. др. Коста Николић, апотекар — Шабац	150 д.
47.	Г. Милан Петровић, велетржац — Вуковар	150 к.
48.	Г. Стеван Тубић, чиновник Српске Банке — Загреб	150 к.
49.	Г. др. Иван Лазаревић, окр. лекар — Неготин	150 д.
50.	Г. Јово Петровић-Лучин — Дубровник	150 к.
51.	Г-ђа Теодора Бошковић, за женску школу Божа Бошковића — Дубровник	150 к.

52.	† Нико Бошковић — Дубровник	150 к.
52.	Осечка српска православна црквена општина	150 к.
54.	Г. Илија Маргетић, министар у пензији — Београд	150 д.
55.	Г. др. Ђорђе Красојевић, адвокат — Срем Карловци	150 д.
56.	Г. Светозар Адамовић, трговац — Беч	150 к.
57.	Г. Милан Ђ. Милићевић, члан Држ. Савета у пензији — Београд	150 д.
58.	Г. Арса Поповић, за ћерку Јелену — Вел. Бечкерек	150 к.
59.	Г. Владислав Алин, трговац — Земун	150 д.
60.	Г. С. Минх, индустријалац — Параћин	150 д.

Уписали се 1893 године.

61.	Г. Петар Веселиновић, управник Народне Задруге — Карловци	150 к.
62.	Сремско-Карловачка Задруга за помагање и штедњу	150 к.
63.	Г. Лазар Дунђерски, велетржац и економ — Нови Сад	150 к.
64.	Г. Коста В. Недељковић, трговац — Београд	150 д.
65.	Г. Владимир Матијевић, трговац — Загреб	150 к.
66.	Г. Петар Николић, трговац — Загреб	150 к.
67.	Г. Лаза Лађевић, трговац — Загреб	150 к.
68.	Г. др. Светислав Шумановић, адвокат — Загреб	150 д.
69.	Г. др. Богдан Медаковић, адвокат — Загреб	150 к.
70.	† Јово Шорак-Ђедо, срп. правосл. протопоп — Ријека	150 к.
71.	Г. Васо Петрачић, град. подначелник — Љубљана	150 к.
72.	Г. Перо Дрљача, трговац — Босански Нови	150 к.
73.	Г. Каменко Ј. Јовановић, књижар — Панчево	150 к.
74.	Г. Стеван Поповић-Вацки, нар. заступник на Хрватско-Славонском Сабору — Товарник	150 к.
75.	»Зора«, друштво Срба ђака — Беч	150 к.
76.	Г-ђа Зорка пл. Бајић — Беч	150 к.
77.	Г. Н. Н. — Б Гр.	150 д.
78.	Г. Лаза Гавански — Сентомаш	150 к.
79.	Г-ђа Марија удова Алексијевића — Сентомаш	150 к.
80.	Г. Франц Енгелхарт, књиговезац — Београд	150 д.
81.	Београдска Задруга	150 д.
82.	Г. Ристо И. Иванишевић. трговац — Мостар	150 к.
83.	Архимандрит г. Иларион С. Весић, ректор призренске православне богословије, за књижницу призренске православне богословије	150 д.
84.	Г. Љубомир Јовановић, професор — Београд	150 д.

85.	Г. Урош Благојевић, учитељ у пензији — Београд	150 д.
86.	† Васа Мијатовић, гостионичар — Београд	150 д.
87.	Г. Урош Предић, сликар — Орловат	150 к.
88.	Сентомашка српска црквена општина	150 к.
89.	Г. Лука Ћеловић, трговац — Београд	150 д.
90.	Г.Г. Браћа Алатини, трговци — Солун	1000 д.
91.	Г. Јоца Ж. Јовановић, трговац — Београд	158 д.
92.	Г. Светозар Милосављевић, члан Државнога Савета — Београд	150 д.
93.	Срез Пчињски Округа Врањскога	150 д.
94.	† Константин Вучковић. трговац — Сплет	150 к.
95.	Г. Лазар Д. Драгичевић — Панчево	150 к.
96.	Гђа Милева Ристићка — Чачак	150 д.
97.	Г. др. Давид Коњовић — Сомбор	150 к.
98.	Г.Г. Синови Димитрија Билића, трговци — Мостар	150 д.
99.	Г. Лазар Аничић, трговац — Трст	150 к.
100	Нишки Официрски Дом	150 д.
101.	Г. Михаило Павловић, трговац — Београд	150 д.
102.	Окружни Одбор Пожаревачки	150 д.
103.	Окружни Одбор Моравски	200 д.
104.	Г. др. Валтазар Богишић, професор и пређ. црногор. министар правде — Париз	150 к.
105.	Окружни Одбор Крушевачки	150 д.
106.	Општина града Пожаревца	150 д.
107.	Окружни Одбор Врањски	150 д.
108.	Његово Преосвештенство Епископ Господин Мирон Николић — Пакрац	150 к.

Уписали се 1894. године.

109.	Г. Коста Васић — Босанска Градишка	150 к.
110.	Општина града Смедерева	150 д.
111.	Срез Подгорски Округа Ваљевскога	150 д.
112.	Г. др. Никола Радивојевић, тајник кр. земаљске владе — Загреб	150 к.
113.	Г. Милан Мостић, адвокат — Београд	150 д.
114.	Г. Живан Живановић, министар Народне Привреде	300 д.
115.	Г. Јоца Ђурчић-Бисрац, трговац – Рума	150 к.
116.	Окружни одбор Ваљевски	150 д.
117.	Његова Светост Патријарх Српски и Митрополит Господин Георгије Бранковић — Срем. Карловци	150 к.

118.	»Слога«. богословско-књижевно друштво — С. Карловци	150 к.
119.	Г. Глигорије Барусковић, професор — Карловци	150 к.
120.	Окружни Одбор Подрински	150 д.
121.	Окружни Одбор Тимочки	150 д.
122.	Г. М. Анастасијевић — Винковци	150 д.
123.	Г. Стеван Јевтовић, златар Београд	150 д.
124.	Г. Ђорђе Павловић, трговац — Београд	150 д.
125.	Г. Риста С. Поповић, трговац — Голубац	150 д.
126.	Г-ђа Јулка и Коста Миленковић, приватијери — Београд	150 д.
127.	Зајечарски Официрски Дом	150 д.

Уписали се 1895 године.

128.	Г. Филип Јовановић, трговац — Крушевац	150 д.
129.	Г. Милан Јанковић, трговац — Велики Поповић	150 д.
130.	Г. Спасоје Стевановић, трговац — Београд	150 д.
131.	Крушевачка Певачка Дружина	150 д.
132.	Храм Св. Апостола и Евангелиста Марка — Београд	150 д.
133.	Срез Лесковачки Округа Врањскога	150 д.
134.	Г. Љубомир Ковачевић, проф. Вел. Школе — Београд	150 д.
135.	Г. Хенрик Лилер, професор — Београд	150 д.
136.	Наставнице Више Женске Школе школ. 1895-6 године — Београд	150 д.
137.	Г-ђа Марија Ф. Енгелхарта за Крстомира Петровића из Јездина, среза трнавскога	150 д.
138.	Ученице Више Женске Школе школ. 1895-6 године — Београд	150 д.
139.	Г. Петар Петровић — Будва	150 к.
140.	Београдски Официрски Дом	150 о.
141.	Г. Стеван Крстић, трговац	150 д.
142.	Г. Милан Капетановић, професор Велике Школе — Београд	150 д.
143.	Г. Милутин К. Драгутиновић, професор — Београд	

Уписали се 1896 године.

144.	Војна Академија — Београд	150 д.
145.	Г. Никола Хаџи-Тома, трговац — Београд	150 д.
146.	Г. Коста Петровић, професор — Београд	150 д.
147.	Г. Димитрије Властари, банкар — Цариград	150 д.
148.	Г. Јоца Т. Радић — Суботица	150 д.

149.	Врањска акционарска штедионица	150 д.
150.	† Љубомир Ђ. Марковић, уписао га отац Ђурађ Марковић, трговац — Обреновац	150 д.
151.	Г. Љубисав Петровић, инж. поручник — Ниш	150 д.
152.	† др. Милан Јовановић, професор Војне Академије — Београд	150 д.
153.	Г. Јован Ђорђевић, професор Велике Школе у пензији — Београд	150 д.
154.	Г. Васа Гавровић, великопродавац дувана — Ужице	150 д.
155.	Задруга Телеграфско-Поштанска — Београд	150 д.
156.	Г. Пера П. Ђорђевић, члан Државнога Савета у пензији — Београд	150 д.
157.	Г. Аца Станојевић, штампар — Београд	150 д.
158.	† Димитрије Стаменковић, трговац — Београд	150 д.
159.	† Светозар Стаменковић, трговац — Београд	150 д.
160.	Народна Банка — Београд	150 д.
161.	Г. Марко Стојановић, адвокат и вицегувернер Народне Банке — Београд	150 д.
162.	† Драгутин Бранковић, инж. потпоручник уписао га отац Стојан Бранковић, инж. потпуковник — Ниш	150 д. 170 д.
163.	Г. Ђорђе Вајферт, гувернер Нар. Банке — Београд	150 д.
164.	Архимандрит г. Кирил, ректор Богословије — Београд	150 д.
165.	Г. Младен П. Стојиљевић, трговац — Београд	150 д.
166.	Г. Димитрије С. Чохаџић, секретар — Београд	150 д.
167.	Г. Љуба Крсмановић, трговац — Београд	150 д.
168.	Г. Михаило Јовичић, винарски трговац — Београд	150 д.
169.	Г. Димитрије Ћирковић, трговац — Београд	150 д.
170.	† Дамњан Спасић, предузимач, уписала га супруга Живка — Београд	150 д.
171.	Г. Димитрије Крсмановић, трговац — Београд	150 д.
172.	Г. Ђорђе М. Станојевић, професор Велике Школе — Београд	150 д.
173.	Срез Пожешки Округа Ужичкога	150 д.
174.	Срез Ваљевски Округа Ваљевскога	150 д.
175.	Гимназија Краља Александра I — Београд	150 д.
176.	Срез Космајски Округа Подунавскога	150 д.
177.	† др. Ђорђе С. Ђорђевић, професор — Београд	150 д
178.	Књажевачки Учитељски Збор	150 д.
179.	Г. Г. Браћа Ђорђе и др. Јован П. Панаотовић — Митровица	150 к.

180.	Г. Коста С. Таушановић, пређ. управник Београдске Задруге — Београд	150 д.
181.	Г. Јован Д. Јовановић, благајник Нар. Позоришта — Београд	150 д.
182.	† Никола Манојловић-Рајко, свештеник — Слатина	150 д.
183.	Г. Филип Павловић, трговац — Шабац	150 д.
184.	Г. Јован Ђермановић — Босанска Градишка	150 к.

Уписали се 1897 године.

185.	Г. Милан Николић, чиновник Српске Банке — Загреб	150 к.
186.	Г.Г. Спасоје Трајановић и Синови, твговци — Вел. Градиште	150 д.
187.	Г-ђца Регина Јелићева, учитељица — Београд	150 д.
188.	Српска Банка — Загреб	150 к.
189.	Његово Преосвештенство Епископ Новосадско-бачки † Герман Опачић — Нови Сад	150 к.
190.	Његово Преосвештенство Епископ Шабачки Господин Димитрије — Шабац	150 д.
191.	Г. Никола Стефановић, председник општине—Београд	150 д.
192.	Срез Крагујевачки Округа Крагујевачкога	150 д.
193.	† Ранко Д. Милутиновић, правник, уписао га отац Димитрије, трговац — Жабари	150 д.
194.	Срез Јасенички Округа Подунавског	150 д.
195.	Г. Стојан Новаковић, изванредни посланик и опуномоћени министар — Цариград	150 д.
196.	Г. др. Јован Јовановић-Змај, књижевник — Загреб	150 д.
197.	Г. др. Милован Ђ. Миловановић, пређашњи министар правде — Београд	150 д.
198.	Г-ца Савка Жељезовскова, учитељица — Београд	150 д.
199.	Г. Јулије Бубановић, велики жупан у миру—Загреб	150 к.
200.	Општина Града Шапца	150 д.
201.	Г. Јово Тута, трговац — Мостар	150 к.
202.	Г. Јово Барако, трговац — Карловац	150 к.
203.	Г. Јулијана Бањанин — Карловац	150 к.
204.	Коло младих Срба — Будим-Пешта	150 к.
205.	Г. др. Милан Јовановић-Батут, професор Велике Школе — Београд	150 д.

Уписали се 1898 године.

206.	Г.Г. Браћа В. Павловићи, трговци — Крагујевац	150 д.
207.	Основна школа у Смољинцу (окр. пожаревачки)	150 д.

208.	Г-ђа Љубица др. Ник. J. Петровића — Београд	150 д.
209.	† Милутин Гарашанин, изванредни посланик и опуномоћени министар у Паризу, уписала га Српска Краљевска Академија	150 д.
210.	Његово Високопреосвештенство Митрополит Господин Серафим Перовић — Мостар	150 к
211.	Г.Г. Синови М. Докића, трговци — Мостар	150 к.
212.	Г. Михо Пешко, трговац — Мостар	150 к.
213.	Г-ђа Милева Н. Терзибашићка рођ. Месаровић — Београд	150 д.
214.	† Рака Миленковић, приватије, уписала га супруга Милица — Београд	150 д.
215.	Г. Персида Влад. Станковић, трговца — Београд	150 д.
216.	† Сима В. Симић, члан Касац. Суда, уписала га сестра Магдалена С. Павловић — Београд	150 д.
217.	Г. Љубомир Стојановић, професор Велике Школе у пензији — Београд	150 д.
218.	Г-ђа Савка † др. Јована Суботића — Београд	150 д.
219.	Г. Аца Миловановић, пређ. главни цариник, сада рачуноиспитач Главне Контроле — Београд	150 д.
220.	Г. Милош Ж. Петровић, главни благајник Управе Држ. Монопола у пензији — Београд	150 д.
221.	Г. Павле Петровић, трговац — Аранђеловац	150 д.
222.	Г. Тихомир С. Ђокић, ђак — Аранђеловац	150 д.

Уписали се 1899 године.

223.	Г-ђа Полексија Л. К. Лазаревића — Београд	150 д.
224.	Његово Високопреосвештенство Архиепископ Србије и Митрополит Господин Инокентије	150 д.
225.	Г. др. Драгољуб М. Павловић, проф. Велике Школе — Београд	150 д.
226.	Г. др. Војислав С. Вељковић, секретар Њ. В. Краља - Београд	150 д.
227.	† Окица Глушчевић, новинар, уписали га другови — Београд	150 д.
228.	† Рудолф Бане, апотекар у Пожаревцу, уписали га сестра г-ђица Зорка Т. Модунова	150 д.
229.	»Гусле«, српско певачко друштво — Мостар	150 д.
230.	Г-ђа Јелена Јовановићка, учитељ. у пензији — Ниш	150 д.
231.	Г. Радован Кошутић, лектор В. Школе — Београд	150 д.

232.	Г. Драгомир М. Јанковић, драматург — Београд	150 д.
233.	Српска гимназија — Стара Србија; уписали је чланови управнога и надворнога одбора Привилеговане Народне Банке Краљевине Србије	150 д.
234.	Г. Лука Стевановић, трговац — Књажевац	150 д.
235.	Г. Петар Кузмановић, ср. писар — Пирот	150 д.
236.	Г. Вукосав Груберовић — Бања Лука	150 к.
237.	Г. Јово Дабовић, трговац — Бања Лука	150 к
238.	Г. Драгутин Гођевац, адвокат — Београд	150 д.
239.	Г. Стеван Сремац, професор — Београд	150 д.
240.	Г. др. Михаило Цвијетић, окр. лекар — Ваљево	150 о.
241.	† Живан Д. Јовановић, пешадиски капетан I класе у Крушевцу уписао га брат Јован, благајник Народног Позоришта	150 д.
242.	Г. Ђока Ј. Ђурић, великошколац — Београд	150 д.
243.	Официрска читаоница — Пирот	150 д.
244.	Милан И. С. Аврамовић. земљоделац из Дрмне, за успомену на пок. жену Живану	
245.	Основна школа — Миоковци	150 д.

II.

Добротвори који уплаћују улог у три годишња рока:

1.	Београдска Трговачка Штедионица	50 д.
2.	Г. Драгољуб М. Божиновић, трговац — Књажевац	100 д.
4.	Г. Милан Арсенијевић, трговац — Београд	50 д.
5.	Црква Заова у округу пожаревачкоме	50 д.
6.	Драгутин М. Милутиновић, гимназист — Ниш	50 д.
6.	† Ђура Владић, трговац, уписао га син Живко, царински чиновник — Шабац	50 д
7.	Г. Ђорђе А. Хаџић, свештеник — Липе	50 д.
8.	Официрска читаоница — Књажевац	50 д.
9.	»Побратимство« ђачка дружина на Великој Школи — Београд	100 д.
10.	Српска читаоница — Доња Тузла	50 д.
11.	Српске школе — Дубица	50 д.
12.	Г. др. Ђорђе Димовић, лекар — Загреб	50 к.
13.	Г. Благоје Т. Недић, пензионар — Београд	100 д.
14.	Г. Јанаћко М. Јанковић, трговац — Београд	50 д.
15.	Г. Димитрије Ђукнић, свештеник — Калањевци	50 д.
16.	Г. Петар Милошевић, пеш. кап. — Зајечар	50 д

III.

Добротвори по зборској одлуци

(чл. 17. правила)

1. Г. Антоније Пантовић, начелник министарства унутрашњих послова — Београд.
2. Г. Васа Живковић, ђакон и учитељ — Пожаревац.
3. Г. Вељко Константиновић, учитељ — Панчево.
4. Девојачко Друштво — Велика Кикинда.
5. Г. Димитрије Ј. Тричковић, професор — Чачак.
6. Г.Г. Јевта М. Павловић и Компанија, трговци — Београд.
7. Г. Јован Бућин, парох — Котор.
8. Г. Михаило Бобић, професор — Шабац.
9. Г. Никола Т. Кашиковић, уредник »Босанске Виле« — Сарајево.
10. Г. Павле М. Поповић, професор — Цетиње.
11. Г. Павле М. Софрић, професор — Шабац.
12. Г. Паја Марковић, професор — Сремски Карловци.
13. Г. Радивоје Поповић, уредник »Добротвора« — Загреб.
14. † Сава Бјелановић, уредник »Српскога Гласа« — Задар.
15. Г. Сава Ђ. Омчикус, трговац — Книн.
16. Г. Светозар Брашован, учитељ — Вршац.
17. Г. Светозар Томић, предавач — Скопље.
18. Г. Светолик Краљевачки, књиговођа — Врање.
19. Г. Стева Страјинић, тајник српске црквене општине — Доњи Осек.
20. Г. Тихомиљ Р. Остојић, професор — Нови Сад.
21. Г. Вељко Радојевић, трговац — Херцег-Нови.
22. Г. Владимир Ђорђевић, професор — Краљево.
23. Г. Коста М Поповић, порезник — Варварин.
24. Г. Панта В. Ђукић, потпоручник — Зајечар.
25. Г. Савко Филиповић, учитељ — Миоковци.
26. Г. Васа Николајевић, прота — Ириг.
27. Г. Васа Симић, учитељ — Паланка.
28. Г. Веља Павловић, учитељ — Јагодина.
29. Г. Душан Поповић, учитељ — Рума.
30. Г. Силвестар Поповић — Будва.
31. Г. Стеван Благојевић, благајник штедионице — Шид.
32. Г. Тадија Костић, свештеник — Г. Милановац.

ПОЧАСНИ ЧЛАН:

Г. Стојан Новаковић, академик, изванредни посланик и опуномоћени министар — Цариград.

Фонд попа Михалаћа

који је 17 августа 1892 године основао
син покојнога Михаила Димитријевића, београдскога свештеника,
† **др. Лаза М. Димитријевић**
окружни физикус
и предао Српској Књижевној Задрузи, да приходом од тога фонда
награди сваке пете године по један спис,
износи 1000 динара.

* * *

Задужбина др. Ђорђа С. Ђорђевића, професора,

коју су на глас о смрти његовој, 26 априла 1898 године,
почели купити, место надгробнога венца, покојникови
школски другови и предали Српској Књижевној Задрузи,
да приходом од те задужбине награди сваке пете
године по један спис који се бави српским народом,
износи 1500 динара.

* * *

Фонд игумана Филарета Петровића

који је г. игуман Филарет, настојатељ манастира Вратне, основао
16 маја 1899 год. на дан тридесето-годишњице свога монашкога
живота и предао Српској Књижевној Задрузи, да од његова
интереса сваке пете године изда по једно дело философско-историске или у опште поучне садржине,
износи 1000 динара.

* * *

ИЗДАЊА СРПСКЕ КЊИЖЕВНЕ ЗАДРУГЕ

I коло (1892)

1. **Живот и Приключенија Димитрија Обрадовића,** свеска I., за штампу приредио и предговор написао Ж. Поповић. Цена 1·40 дин.

2. **С мора и са сува,** црте др. Милана Јовановића. Цена 1·40 дин.

3. **Даворје** Ј. С. Поповића, за штампу приредио и речник и предговор написао Љубомир Стојановић. Цена 1·40 дин.

4. **Бакоња Фра-Брне,** написао Симо Матавуљ; с речником и предговором Љуб. Јовановића. Цена 2 дин.

5. **Драматски Списи** Косте Трифковића, свеска I., за штампу приредио и предговор написао Данило А. Живаљевић. Цена 1·40 дин.

6. **Истинска Служба,** написао И. Н. Потапенко, превео М. Ђ. Милићевић. Цена 1·40 дин.

7. **Историја Српскога Народа** с погледом на историју суседних Хрвата и Бугара, написали Љуб. Ковачевић и Љуб. Јовановић, свеска I. Цена 1·40 дин.

II коло (1893)

8. **Живот и Приключенија Димитрија Обрадовића,** свеска II., за штампу приредио и поговор и речник написао Ж. Поповић. Цена 1·40 дин.

9. **Мемоари Проте Матије Ненадовића,** за штампу приредио и предговор, регистре и речник написао Љубомир Ковачевић. Цена 2·80 дин.

10. **Два Идола,** написао Богобој Атанацковић, за штампу приредио и предговор написао Андра Гавриловић. Цена 2 дин.

11. **Камено Доба,** написао Јован Жујовић. Цена 2 дин.

12. **Прве Жртве,** приповетка из српске прошлости, написао Андра Гавриловић. Цена 1·40 дин.

13. **Из Природе,** мањи списи др. Јосифа Панчића, за штампу приредио и предговор написао Ж. Живановић. Цена 2 дин.

14. **С француског Парнаса,** преводи Владимира М. Јовановића. Цена 2 дин.

III коло (1894)

15. **Антологија Дубровачке Лирике,** за штампу приредио и предговор и речник написао Милан Решетар. Цена 1·40 дин.

16. **Тамо амо по Истоку,** црте др. Милана Јовановића, свеска I, с речником и с картом Индискога Океана и околних земаља. Цена 2 дин.

17. **Песме Јована Илића,** за штампу приредио Љуб. Стојановић. Цена 2 дин.

18. **Драматски Списи** Косте Трифковића, свеска II., за штампу приредио и предговор написао Дан. А. Живаљевић. Цена 1·40 дин.

19. **Воденица на Флоси,** написао Џорџ Елиот, превео с енглескога Андра Николић, свеска I., Цена 2 дин.

20. **Воденица на Флоси,** написао Џорџ Елиот, превео с енглескога Андра Николић, свеска II. Цена 2 дин.

21. **Историја Српскога Народа** с погледом на историју суседних Хрвата и Бугара, написали Љ. Ковачевић и Љ. Јовановић, свеска II. Цена 1·40 дин.

IV коло (1895)

22. **Басне Доситеја Обрадовића,** свеска I., за штампу приредио и предговор написао Андра Николић. Цена 1·40 дин.

23. **Друга Певанија Змаја Ј. Јовановића,** свеска I., за штампу приредио и предговор написао Милутин К. Драгутиновић. Цена 2 дин.

24. **Низ старијих приповедака,** за штампу приредио и предговор написао Андра Гавриловић. Цена 2 дин.

25. **Тамо амо по Истоку,** црте др. Милана Јовановића, свеска II., с речником. Цена 2 дин.

26. **Бијесни Роландо,** спјевао Лодовико Ариосто, препјевао Драгиша Станојевић, свеска I., с предговором, напоменама и речником. Цена 2 дин.

27. **Тартиф и Тврдица,** комедије од Молијера, превели Јован Ђорђевић и др. Владан Ђорђевић, за штампу приредио и предговор написао Јован Ђаја. Цена 1·40 дин.

28. **Из науке о светлости,** написао Ђорђе М. Станојевић с предговором и 158 слика. Цена 2 дин.

V коло (1896)

29. **Басне Доситеја Обрадовића,** свеска II., за штампу приредио и поговор написао Андра Николић. Цена 2 дин.

30. **Друга Певанија Змаја Ј. Јовановића,** свеска II., за штампу приредио Милутин К. Драгутиновић. Цена 3 дин.

31. **Слике из сеоскога живота,** написао Јанко М. Веселиновић, свеска I. Цена 2 дин.

32. **Тодор од Сталаћа,** трагедија у пет чинова, написао Милош Цветић. Цена 2 дин.

33. **Бијесни Роландо,** спјевао Лодовико Ариосто, препјевао Драгиша Станојевић, свеска II., с напоменама и речником. Цена 3 дин.

34. **Девајтис,** роман од Марије Рођевичевне, превео с пољскога Никола Манојловић-Рајко. Цена 3 дин.

35. **Књига о здрављу,** српско издање приредио др. Милан Јовановић — Батут, са 53 слике у тексту и 2 засебне таблице у боји. Цена 3 дин.

VI коло (1897)

36. **Житије Герасима Зелића архимандрита,** свеска I., за штампу приредио П. П. Ђорђевић. Цена 2 дин.

37. **Босанчице,** кратке приче из Сарајева, испричао Мита Живковић. Цена 2 дин.

38. **Горски Цар,** роман, написао Светолик П. Ранковић. Цена 3 дин.

39. **Бијесни Роландо,** спјевао Лодовико Ариосто, препјевао Драгиша Станојевић, свеска III., с напоменама и речником. Цена 3 дин.

40. **Бијесни Роландо,** спјевао Лодовико Ариосто, препјевао Драгиша Станојевић, свеска IV., с напоменама, и речником и поговором. Цена 3 дин.

41. **Историја Карла XII.** од Волтера, превео Стојан Новаковић. Цена 3 дин.

42. **Подземне воде, издани, извори, бунари, терме и минералне воде,** написао др. Светолик Радовановић, са 40 слика. Цена 2 дин.

43. **Завјет,** драмат у 4 чина, написао Симо Матавуљ. Цена 2 дин.

VII коло (1898)

44. **Житије Герасима Зелића архимандрита,** свеска II., за штампу приредио П. П. Ђорђевић. Цена 3 дин.

45. **Епске песме Јована Суботића,** свеска I., за штампу приредио и предговор написао Љубомир Стојановић. Цена 3 д.

46. **Приповетке Лазе К. Лазаревића,** свеска I., за штампу приредио и предговор написао Љубомир Јовановић. Цена 2 д.

47. **Горе доле по Напуљу,** путничке цртице др. Милана Јовановића, за штампу приредио др. Никола Вулић, предговор написао А. Гавриловић. Цена 2·50 дин.

48. **Уједињење Немачке,** написао др. Драгољуб М. Павловић. Цена 3 дин.

49. **Векфилдски Свештеник,** написао Оливер Голдсмит, превео и предговор написао др. Љубомир Недић. Цена 2 дин.

50. **Искрице Николе Томазеа,** за штампу приредио и предговор написао Данило Петрановић. Цена 1 дин.

VIII коло (1899)

51. **Домаћа писма** Доситеја Обрадовића, за штампу приредио Милутин К. Драгутиновић, св. I. Цена 2 дин.

52. **Лирске песме** Симе Милутиновића Сарајлије, с предговором Андре Гавриловића. Цена 2 дин.

53. **Приповетке Лазе К. Лазаревића,** свеска II., за штампу приредио Љубомир Јовановић. Цена 3 дин.

54. **Слике из сеоскога живота,** написао Јанко М. Веселиновић, свеска II. Цена 2 дин.

55. **Ивкова слава,** приповетка Стевана Сремца. Цена 2 динара.

56. **Исландски рибар,** роман Пјера Лотија, с француског превела Тилија Довијанићева. Цена 2 дин.

57. **Воћке и воће,** написао Благоје Тодоровић. Цена 4 динара.

Сва досадања кола књига могу се добити преко повереника или непосредно од Управе Српске Књижевне Задруге, и то: I, II, III и IV по цену од 7, V, VI, VII. и VIII. по цену од 10, а сва кола заједно по цену од 6 динара од кола.

ЗАБАВНИК

СРПСКЕ КЊИЖЕВНЕ ЗАДРУГЕ

стаје за све задругаре годишње четири динара или круне, за незадругаре седам динара или круна; уз то, добротвори, оснивачи и повереници добивају бесплатно и лепе тврде корице, кад се сврши које од дела која излазе у »Забавнику«.

Година прва »Забавника« (свеске 1—6) има ова дела:

1. **Обломов,** роман у четири дела, написао И. А. Гончаров, превео с рускога Милован Ђ. Глишић. . 4·— дин.

2. **Богородичина Црква,** роман у три дела, написао В. Иго, превео с француског Душан Л. Ђокић. (Свршетак је у »Забавнику« за 1899 годину.) . . 3·— дин.

3. **Приповетке I,** у којој су збирци ови преводи: Оргуљаш из Поникла, написао Хенрих Сенкјевић; Свеци ратују, написао Ђовани Верга; Јолантини сватови, написао Херман Судерман; Прва велика прашка трговина пауцима, написао Ладислав Строупежницки, Жан Гурдон, написао Емил Зола; Давид Свен, написао Н. Хоторн; Гушчар, написао Херман Судерман; Преврана пшеница, написао Н. С. Љесков; и Три девојчице, написао Пол Бурже. РАСПРОДАНО.

Година друга »Забавник« (св. 7—12) има ова дела:

1. **Богородичина црква,** роман у три дела, написао В. Иго, превео с француског Душан Л. Ђокић. (Свршетак.)

2. **Давид Коперфилд,** роман, написао Ч. Дикенс, превео с енглескога Драгомир М. Јанковић. (Наставиће се и у свескама 1900 године.)

3. **Рат и мир,** роман, написао Л. Н. Толсти, превели с рускога Окица Глушчевић и Милован Ђ. Глишић. (Наставиће се и у свескама 1900 године.)

4. **Приповетке II.** (Анта, написао Болеслав Прус; Јунак нашега доба, написао Доменико Ровета; Стратоника, написао Јулије Зејер; Широка плећа, написао Фридрих Шпилхаген; На прелому, написала О. Н. Чјумина; Виљем Вилсон, написао Едгар Елан По; Сиромах доктор, написао Лујици Капуана, и друге приповетке.)

* * *

Stanford University Libraries
3 6105 124 444 378

PG
1418
M55A17
1899

Stanford University Libraries
Stanford, California

Return this book on or before date due.